

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ, ΛΑΡΙΣΑ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ»

Ο ΡΟΛΟΣ, Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ
ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΕΥΑΝΘΙΑ ΓΚΡΕΤΣΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΑΡΙΣΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2019 – 2020

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η συγκεκριμένη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών του ΠΜΣ Πλήρους Φοίτησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας : «ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ» έχει συγγραφεί από εμένα προσωπικά και δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό. Η εργασία αυτή έχοντας εκπονηθεί από εμένα, αντιπροσωπεύει τις προσωπικές μου απόψεις επί του θέματος και το κείμενο είναι γραμμένο με τα δικά μου λόγια και δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής από τρίτες πηγές. Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης διπλωματικής αναφέρονται στο σύνολό τους, δίνοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο.

Η μεταπτυχιακή φοιτήτρια

ΕΥΑΝΘΙΑ ΓΚΡΕΤΣΗ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Μετά την ολοκλήρωση της συγγραφής αυτής της διπλωματικής εργασίας οφείλω και επιθυμώ να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές που γνώρισα κατά τη διάρκεια φοίτησης μου στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών μου στη «Δημόσια Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση». Ιδιαίτερος όμως θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Ιωάννη Παπαδημόπουλο, για την μεγάλη εμπιστοσύνη που επέδειξε στο πρόσωπο μου και την καθοδήγηση του καθ' όλη την διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής διατριβής.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τον σύζυγο μου για την τεράστια υπομονή, υποστήριξη και την αμέριστη συμπαράστασή του σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος, και ιδιαίτερος στο διάστημα συγγραφής της εργασίας, τα δε παιδιά μου που ανέχτηκαν την απουσία μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή προσβλέπει αφενός στο να εξετάσει και να προτείνει, στο πλαίσιο του εφικτού, λύσεις αναφορικά με τις παθογένειες που παρατηρούνται στο Δικαστικό Σύστημα και αφετέρου να συμβάλει στην ευρύτερη συζήτηση που διεξάγεται σχετικά με την επιδίωξη για την βελτίωση και την εύρυθμη λειτουργία του Δικαστικού Συστήματος. Απώτερος σκοπός της είναι να παρουσιασθούν τρόποι καλύτερης εκτέλεσης της εργασίας των δικαστικών υπαλλήλων με τη χρήση πληροφοριακών συστημάτων, ώστε να συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας του Υπουργείου Δικαιοσύνης που αφορούν στη διαφάνεια, στην καλύτερη εξυπηρέτηση του πολίτη, στην επιτάχυνση απονομής της δικαιοσύνης και στη μείωση των δαπανών. Μεθοδολογικά υιοθετήθηκε η βιβλιογραφική προσέγγιση του θέματος που διαμορφώθηκε από την διεπιστημονική σύζευξη της διοικητικής επιστήμης και του δικαίου. Η έρευνα παρουσιάζει μία συνοπτική εικόνα του δικαιοσύνης μας συστήματος, εστιάζοντας στον εργασιακό ρόλο των δικαστικών υπαλλήλων και την περιγραφή της εργασίας τους. Κατόπιν παρουσιάζει τα κυριότερα προβλήματα και τις δυσλειτουργίες του συστήματος απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα καθώς επίσης και τις ενδεδαιγμένες λύσεις αυτών. Εν κατακλείδι καταλήγει στους βασικότερους τομείς γύρω από τους οποίους πρέπει να περιστραφεί ο συνολικός σχεδιασμός και οι λοιπές διαρθρωτικές παρεμβάσεις για τη βελτίωση του συστήματος απονομής της δικαιοσύνης στην Ελλάδα, που είναι η κάλυψη των κενών οργανικών θέσεων των δικαστικών υπαλλήλων και η πλήρης αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών με δημιουργία σύγχρονων δομών και επαρκούς μηχανοργάνωσης.

Λέξεις κλειδιά : δικαιοσύνη, δικαστικοί υπάλληλοι, πληροφοριακά συστήματα, αποτελεσματικότητα, ποιότητα

ABSTRACT

This paper aims at examining and suggesting, as far as possible, solutions regarding the pathogenies observed in the Judicial System and contributing to the wider debate on the pursuit of the improvement and smooth functioning of the judicial System. Its ultimate goal is to present ways of better executing the work of judicial officials by using information systems to help achieve the efficiency goals of the Ministry of Justice in terms of transparency, better service to the citizen, acceleration of the administration of justice and reduction of costs. The methodological approach adopted was the bibliographic approach to the issue shaped by the interdisciplinary coupling of administrative science and law. The study presents an overview of our fair system, focusing on the job role of judicial clerks and the description of their work. The following presents the main problems and malfunctions of the justice system in Greece as well as their appropriate solutions. Finally, it presents the most basic areas - the filling of the vacant positions of judicial officials and the full utilization of new technologies with the creation of modern structures and adequate computerization - on which the planning and the interventions should be based on in order to improve the justice system in Greece.

Keywords: justice, judicial officials, information systems, effectiveness, quality

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	σελ. ii
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	σελ. iii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	σελ. iv
ABSTRACT	σελ. v
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	σελ. vi
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	σελ. vii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	σελ. 7
1.1 Ιστορική εξέλιξη της Δικαιοσύνης στην Ελλάδα	σελ. 7
1.2 Η συνταγματική θεμελίωση της συγκρότησης, οργάνωσης και δικαιοδοσίας των δικαστηρίων	σελ. 14
1.3 Ελληνικά Δικαστήρια: τα είδη και οι αρμοδιότητές τους	σελ. 17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ	σελ. 22
2.1 Ο εργασιακός ρόλος των δικαστικών υπαλλήλων	σελ. 22
2.1.1. Περιγραφή του έργου των δικαστικών υπαλλήλων των δικαστηρίων	σελ. 22
2.1.2. Υποχρεώσεις και περιορισμοί στο έργο των δικαστικών υπαλλήλων	σελ. 24
2.1.3 Πειθαρχικά Παραπτώματα	σελ. 26
2.2 Γνώσεις και ικανότητες των δικαστικών υπαλλήλων	σελ. 28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ	σελ. 32
3.1 Ελληνική Δημόσια Διοίκηση και διοικητική μεταρρύθμιση	σελ. 32
3.2. Η διοίκηση της Δικαιοσύνης και τα προβλήματα που υπάρχουν	σελ. 37
3.2.1 Η υφιστάμενη κατάσταση στη Δικαιοσύνη	σελ. 39
3.2.2 Τα προβλήματα της Ελληνικής Δικαιοσύνης και τα αίτια αυτών	σελ. 44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 53
4.1 Μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες	σελ. 53
4.2 Προτάσεις	σελ. 59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	σελ. 77
5.1 Συμπεράσματα και σύνοψη προτάσεων	σελ. 77
5.2 Περιορισμοί και μελλοντική έρευνα	σελ. 81
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	σελ. 83
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	σελ. 85

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

A.N. : Αναγκαστικός Νόμος

B.Δ.: Βασιλικό Διάταγμα

E.Δ.Δ.Α. : Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

E.E.: ευρωπαϊκή Ένωση

E.Κ.Δ.Δ.Α. : Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης

E.Π.: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

E.Π. ΜΔΤ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μεταρρύθμιση Δημοσίου Τομέα

E.Σ.Δ.Α. : Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΣΔι: Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών

ΕΣΠΑ: Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης

ΙΝ.ΕΠ. : Ινστιτούτο Επιμόρφωσης

ΚΔΥ: Κώδικας δικαστικών Υπαλλήλων

Κ.Ε.Π. : Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών

ΚΟΔΚΔΛ: Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών

ΚΠολΔ: Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας

ΚΠΣ: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

N. : Νόμος

N.Δ.: Νομοθετικό Διάταγμα

ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

ΟΣΔΔΥ: Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων

ΟΣΔΔΥ-ΠΠ: Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων για την Πολιτική και Ποινική Δικαιοσύνη

Π.Δ.: Προεδρικό Διάταγμα

Σ : Σύνταγμα

ΣΕΒ : Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων

CEPEJ : European Commission for the Efficiency of Justice

ΣτΕ: Συμβούλιο της Επικρατείας

ΤΠΕ: Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ανοιχτή πληγή για την ελληνική οικονομία αποτελούν οι επιδόσεις της ελληνικής δικαιοσύνης. Πολυνομία, αναβολές, οργανωτικές αδυναμίες και ελλείψεις σε υποδομές, τεχνολογία και ανθρώπινο δυναμικό συνθέτουν το σκηνικό στα ελληνικά δικαστήρια, διαμορφώνοντας ισχυρό αντικίνητρο στον τομέα των επενδύσεων. Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας, **η επίλυση μιας συγκεκριμένου τύπου δικαστικής διαφοράς για μια επιχείρηση στη χώρα μας χρειάζεται κατά μέσο όρο 1.580 ημέρες**, δηλαδή σχεδόν τεσσεράμισι χρόνια. Το πρόβλημα αυτό είναι ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια για την ανάπτυξη στην Ελλάδα και αν δεν λυθεί αποτελεσματικά και αυτό δεν υπάρχει περίπτωση να βγούμε από την αέναη κρίση.

Η παρούσα εργασία στοχεύει στο να κατονομάσει και να περιγράψει τα κυριότερα προβλήματα που ταλανίζουν την ελληνική δικαιοσύνη εδώ και χρόνια και τέλος να παρουσιάσει διάφορους τρόπους βελτίωσης της υφιστάμενης κατάστασης. Ειδικότερα όμως στοχεύει να καταδείξει ότι για να επιτευχθούν ουσιαστικές αλλαγές και να βελτιωθεί η βραδύτητα στην απονομή δικαιοσύνης στην Ελλάδα, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η γνώμη και ενεργή συμμετοχή σύσσωμου του συνόλου των εμπλεκόμενων στο χώρο της δικαιοσύνης, των δικαστικών λειτουργών ως κατ' εξοχήν αρμόδιων οργάνων απονομής της δικαιοσύνης αλλά και των δικαστικών υπαλλήλων που γνωρίζουν εκ των έσω πρακτικά προβλήματα που επιβραδύνουν την απονομή δικαιοσύνης. Εδώ έγκειται και η πρωτοτυπία της εργασίας, δηλαδή στο ότι προσεγγίζεται η βελτίωση της λειτουργίας του δικαστικού συστήματος από την οπτική γωνία των δικαστικών υπαλλήλων, οι οποίοι έχουν τον ρόλο της διεπαφής ανάμεσα στους δικαστικούς λειτουργούς και σε όλους τους άλλους φορείς που συμμετέχουν στη δικαστική διαδικασία. Ειδικότερα θα επιχειρηθεί η συσχέτιση των αυξημένων προβλημάτων που αντιμετωπίζει, τα τελευταία χρόνια, η δικαιοσύνη αμέσως ή εμμέσως και με την αναδιοργάνωση του ανθρώπινου δυναμικού και των υλικοτεχνικών υποδομών του διοικητικού κλάδου των δικαστηρίων. Επίσης, αποσκοπεί στη συναγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων και την πρόταση μέτρων που θα μπορούσαν να

συμβάλουν αποτελεσματικά στην επίλυση πολλών εκ των δυσκολιών που αντιμετωπίζει η δικαιοσύνη. Για να μπορέσουν οι δικαστικοί υπάλληλοι να γίνουν ενεργό μέρος της αντιμετώπισης των καθυστερήσεων στην απονομή της δικαιοσύνης, προτείνεται αφενός νέα τυπικά προσόντα για τις νέες προσλήψεις και αφετέρου επιμόρφωση των σημερινών δικαστικών υπαλλήλων καθώς επίσης και η περαιτέρω εδραίωση και ανάπτυξη των τεχνολογικών μέσων. Απώτερος σκοπός λοιπόν είναι να παρουσιασθούν τρόποι καλύτερης εκτέλεσης της εργασίας των ως άνω δικαστικών υπαλλήλων με τη χρήση πληροφοριακών συστημάτων, ώστε να συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας του Υπουργείου Δικαιοσύνης που αφορούν στη διαφάνεια, στην καλύτερη εξυπηρέτηση του πολίτη στην επιτάχυνση απονομής της δικαιοσύνης και στη μείωση των δαπανών (Σακελλαροπούλου κ.α., 2019).

Τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται είναι:

1. Ποιες υπερβάσεις πρέπει να γίνουν για τη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών των δικαστηρίων.
2. Ποιος είναι ο ρόλος και η συμβολή των δικαστικών υπαλλήλων στη λειτουργία των δικαστηρίων και πως αυτοί θα πάρουν ενεργό μέρος στην αντιμετώπιση των καθυστερήσεων της απονομής της δικαιοσύνης.
3. Ποιος είναι ο ρόλος της τεχνολογίας στα πλαίσια της υποστήριξης των δραστηριοτήτων των εμπλεκόμενων υπαλλήλων σε κάθε στάδιο της δικαστικής διαδικασίας αλλά και στη διαδικασία απομείωσης και ως ένα βαθμό απάλειψης της αναποτελεσματικότητας του υφιστάμενου δικαστικού συστήματος.

Η βασική εικόνα που υπάρχει στο μυαλό όλων όταν αναφέρονται στη διοίκηση ενός δικαστηρίου έχει να κάνει με την εύρυθμη λειτουργία του δικαστηρίου ως δικαιοδοτικού μηχανισμού (π.χ. έγκαιρος προσδιορισμός υποθέσεων, ταχεία έκδοση απόφασης, έκδοση ποιοτικών αποφάσεων). Όμως υπάρχει και μια άλλη πλευρά των δικαστηρίων, αυτή της παροχής δημόσιας υπηρεσίας. Ως εκ τούτου τα Δικαστήρια δρουν ως οργανισμοί οι οποίοι διέπονται από βασικές αρχές της διοίκησης, προσαρμοσμένες όμως στο ιδιαίτερο συνταγματικό πλαίσιο και στις λοιπές ιδιομορφίες των δικαστηρίων. (Νικολόπουλος, 2016).

Σύμφωνα με την πάγια θέση της νομολογίας του ΣτΕ (ΣτΕΟλομ. 1512/2014, ΣτΕ Ολομ. επταμ. 2295/1990 κ.α.) οι δικαστικοί υπάλληλοι αποτελούν ιδιαίτερη κατηγορία δημοσίων υπαλλήλων για την οποία προνοεί το Σύνταγμα στο άρθρο 92§2. Ο ρόλος τους είναι η διεκπεραίωση μιας σειράς εργασιών που αφορούν το Δικαστήριο, όπως παρακολούθηση υποθέσεων, τήρηση αρχείων, αποστολή επίσημων ειδοποιήσεων εκ μέρους του Δικαστηρίου, αρχειοθέτηση εγγράφων και μητρώων, έκδοση πιστοποιητικών και άλλα πολλά. Στα πλαίσια της υποστήριξης των δραστηριοτήτων των δικαστικών υπαλλήλων, η τεχνολογία μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην εξοικονόμηση αναγκαίων πόρων αναφορικά με κάθε στάδιο της εκάστοτε δικαστικής διαδικασίας (Σχέδιο Δράσης για την Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη και τη Διοικητική Αναβάθμιση 2014, Ψηφιακή Δικαιοσύνη στο www.ministryofjustice.gr).

Διαχρονικά παρατηρείται χειροτέρευση του χρόνου απονομής δικαιοσύνης και αυτό συνδέεται με την χειροτέρευση του λόγου υποθέσεων ανά υπάλληλο στα δικαστήρια, τουλάχιστον στα πιο υψηλόβαθμα αυτών. Όσον αφορά τα αναγκαία μεταρρυθμιστικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν, από τη μελέτη των στοιχείων φαίνεται ότι είναι: 1) η στελέχωση του προσωπικού, η οποία απαιτεί άμεση λύση και 2) η βελτίωση των σύγχρονων δομών και ιδίως επαρκούς μηχανοργάνωσης (Πελαγίδης Θ., 2015).

Η CEPEJ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης) (στο <https://www.coe.int/en/web/cepej/special-file-publication-2018-edition-of-the-cepej-report-european-judicial-systems-efficiency-and-quality-of-justice>-) προτάσσει μεταξύ άλλων την ενίσχυση του υπαλληλικού προσωπικού των δικαστηρίων με υπαλλήλους που διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα για να βοηθούν ουσιαστικά στη διαχείριση και περαίωση της δικαστικής ύλης και να μην περιορίζονται μόνο στα κλασσικά γραμματειακά καθήκοντα αλλά και την προώθηση της ηλεκτρονικής κατάθεσης δικογράφων και της διαχείρισης εν γένει της δικαστικής ύλης με τη βοήθεια της τεχνολογίας, καθώς επίσης και την ψηφιοποίηση των δικογραφιών.

Η μεθοδολογία που υιοθετήθηκε για τη συλλογή των στοιχείων βασίστηκε, κατά κύριο λόγο, στη μελέτη των πηγών, των σχετικών νομοθετικών και κανονιστικών ρυθμίσεων, στατιστικών στοιχείων και εκθέσεων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, σε μια σειρά συζητήσεων με

δικαστικούς λειτουργούς και δικαστικούς υπαλλήλους, όπως επίσης στην επισκόπηση της υφιστάμενης ελληνικής και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας, αρθρογραφίας καθώς και στοιχείων διαθέσιμων στους διαδικτυακούς τόπους των αρμόδιων φορέων (Υπουργείο Δικαιοσύνης, ΟΔΥΕ, ΣΕΒ κ.ά.) και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εξαιτίας της έλλειψης πλήθους βιβλιογραφίας και ιδιαίτερα σε επίπεδο εγχειριδίων η διερεύνηση του θέματος βασίστηκε ως επί το πλείστον σε ολοκληρωμένη βιβλιογραφική αναζήτηση σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων. Ως λέξεις κλειδιά χρησιμοποιήθηκαν η «δικαιοσύνη», «αποτελεσματικότητα», «ποιότητα», «δικαστικοί υπάλληλοι», «επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης». Επίσης έγινε έρευνα σε ιστοσελίδες ορολογίας και βάσεις δεδομένων της ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως στην ιστοσελίδα της ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη Δικαιοσύνη (https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester-thematic-factsheet-effective-justice-systems_en_0.pdf), στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης (<https://www.coe.int/el/web>), με ιδιαίτερη έμφαση στο έργο της ειδικής Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης (European Commission for the Efficiency of Justice, CEPEJ <https://www.coe.int/en/web/cepej>) καθώς επίσης και στις ιστοσελίδες άλλων διεθνών οργανισμών, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα (<https://www.doingbusiness.org/>). Η παρούσα εργασία εντόπισε, ενσωμάτωσε και προέβαλε τις σημαντικότερες απόψεις και τις πλέον επίκαιρες πηγές βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας, στο μέτρο του δυνατού.

Όσον αφορά τη δομή και το περιεχόμενο στο πρώτο κεφάλαιο καταρχήν εξετάζεται το ιστορικό και θεσμικό υπόβαθρο της δικαιοσύνης στην Ελλάδα. Η καταγραφή της ιστορικής εξέλιξης των ελληνικών δικαστηρίων κρίνεται απαραίτητη, προκειμένου να συναχθούν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τα οργανωτικά και λειτουργικά προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η δικαιοσύνη στην Ελλάδα. Στη συνέχεια αναφέρονται οι συνταγματικές διατάξεις που αφορούν στη συγκρότηση, οργάνωση και δικαιοδοσία των δικαστηρίων. Τέλος παρουσιάζεται, σύμφωνα με τη νομοθεσία και τη βιβλιογραφία, η διάκριση των δικαστηρίων της χώρας μας και αναλύεται ο ρόλος και οι αρμοδιότητες τους, ενώ επίσης μελετάται η

διάρθρωση των δικαστηρίων τόσο των πολιτικών και ποινικών όσο και των διοικητικών.

Στο 2ο κεφάλαιο επιχειρείται ο προσδιορισμός του εργασιακού ρόλου των δικαστικών υπαλλήλων και η περιγραφή της εργασίας τους, κάτι που αποτελεί και το επίκεντρο της μεταπτυχιακής αυτής εργασίας. Στο κεφάλαιο αυτό, παρουσιάζονται αναλυτικά επίσης οι υποχρεώσεις και οι περιορισμοί που διακατέχουν το έργο τους καθώς επίσης και τα πειθαρχικά παραπτώματα στα οποία μπορεί να υποπέσουν σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις. Τέλος αναφέρονται οι γνώσεις και οι ικανότητες που πρέπει να κατέχουν, πέρα από τα τυπικά προσόντα που είναι απαραίτητα για το διορισμό και επιλογή τους, για την εξέλιξη τους.

Το 3ο κεφάλαιο αναφέρεται καταρχήν στη σύγχρονη δημόσια διοίκηση με τη διοικητική μεταρρύθμιση που επιχειρείται σήμερα στην Ελλάδα και την εφαρμογή αυτής στα ελληνικά δικαστήρια, ώστε να επιλυθούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο χώρος της δικαιοσύνης. Ειδικότερα αναπτύσσεται η έννοια της Δικαιοσύνης, ως θεσμός και οργάνωση, και γίνεται αναφορά στην έννοια της «χρηστής» και καλής διοίκησης των Δικαστηρίων, βάσει της μελέτης που έλαβε χώρα για τη συμβολή και την αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιπλέον περιγράφεται αναλυτικά η υφιστάμενη κατάσταση στον τομέα της Δικαιοσύνης σύμφωνα με τον « Πίνακα Αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της Δικαιοσύνης 2017» και τον αντίστοιχο του 2019, μεγάλο μέρος των δεδομένων των οποίων παρέχονται από την επιτροπή αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας της δικαιοσύνης (CEPEJ) του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στο τέλος του 3^{ου} κεφαλαίου γίνεται προσπάθεια να απαριθμηθούν και να αναλυθούν τα βασικότερα αίτια των προβλημάτων λειτουργίας και οργάνωσης των δικαστηρίων που οδηγούν στην αναποτελεσματικότητα της ελληνικής δικαιοσύνης, όπως αυτή διαφαίνεται στην καθυστέρηση της απονομής της. Τέτοια προβλήματα, τα οποία -όπως καταδεικνύεται - είναι αλληλένδετα, αποτελούν, κυρίως, ο μεγάλος φόρτος εργασίας των δικαστηρίων που βρίσκονται σε κεντρικές πόλεις ή πολυπληθείς δήμους και ο συγκεντρωτισμός των υποθέσεων, ενώ οι ελλείψεις δικαστικών υπαλλήλων, κατάλληλων υποδομών τεχνικού και τεχνολογικού εξοπλισμού στα δικαστήρια και οι συναρτώμενες δυσκολίες που

συναντούν οι δικαστικοί λειτουργοί και υπάλληλοι κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, έχουν ως αποτέλεσμα να επηρεάζεται το έργο τους ποιοτικά και ποσοτικά.

Τέλος στο 4^ο κεφάλαιο αναφέρονται οι νομοθετικές πρωτοβουλίες που ελήφθησαν για την επιτάχυνση των ρυθμών στην απονομή δικαιοσύνης τα τελευταία χρόνια και εξαιτίας των οποίων παρατηρείται μία τάση βελτίωσης της αποτελεσματικότητας της δικαιοσύνης. Ακολουθούν προτάσεις μέτρων που κρίνεται ότι θα μπορούσαν να συμβάλουν σημαντικά στην επίλυση των κυριότερων προβλημάτων της δικαιοσύνης. Οι προτάσεις αυτές αφορούν στην αποσυμφόρηση των κεντρικών δικαστηρίων, στην έγκαιρη απονομή της δικαιοσύνης, στη σωστή χωροθέτηση, στην ποιοτική στελέχωση και στη στέγαση των δικαστηρίων με βάση τις σύγχρονες ανάγκες, τον εξοπλισμό τους με ηλεκτρονικούς υπολογιστές και ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων με κοινές εφαρμογές και πρόσβαση για όλα τα δικαστήρια, την καθιέρωση της «ηλεκτρονικής δίκης», τη συνεχή κατάρτιση και επιμόρφωση των δικαστικών λειτουργών και των δικαστικών υπαλλήλων, την αξιοκρατία στις προσλήψεις, την πλήρωση των κενών οργανικών θέσεων, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, όπου κρίνεται απαραίτητη το και την αναβάθμιση της ποιότητας εργασίας και του παραγόμενου έργου.

Από την παραπάνω ανάλυση συνάγονται ενδιαφέροντα συμπεράσματα, τα οποία καταγράφονται στο 5^ο κεφάλαιο και σχετίζονται με τα οργανωτικά και λειτουργικά προβλήματα των ελληνικών δικαστηρίων και την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους. Τονίζεται η αναγκαιότητα ταχείας λήψης των απαιτούμενων μέτρων, αφού πρωτίστως ενημερωθούν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς της Δικαιοσύνης για τις αναγκαίες τομές που πρέπει να γίνουν στο δικαστικό σύστημα, ούτως ώστε να πραγματοποιηθούν όλες εκείνες οι μεταρρυθμίσεις, οι οποίες να βασίζονται στα σύγχρονα δεδομένα της ελληνικής και της ευρωπαϊκής πραγματικότητας και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες και στις απαιτήσεις των Ελλήνων πολιτών και της ευρωπαϊκής κοινωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.1 Ιστορική εξέλιξη της Δικαιοσύνης στην Ελλάδα

Την έννοια της Δικαιοσύνης τη συναντάμε από τα αρχαία χρόνια, όπου εθεωρείτο ότι αποδιδόταν από θεότητες όπως η Θέμις. Οι αρχαίοι έλληνες έτρεφαν μεγάλη εκτίμηση στη θεά της Δικαιοσύνης γιατί από αυτήν εξαρτιόταν η ισορροπία του κόσμου και η τάξη των πραγμάτων. Η Θέμις, που εμφανίζεται φέρουσα τις ζυγαριές της δικαιοσύνης και τυφλή, αντιπροσώπευε το δίκαιο και τιμωρούσε όποιον διέπραττε αδικίες και παρέβαινε στους κανόνες δικαίου. Η Δίκη, που ήταν κόρη του Δία και της Θέμιδος, ήταν υπεύθυνη για την ανθρώπινη δικαιοσύνη. Κατοικούσε παράλληλα στον Όλυμπο και στον Κάτω Κόσμο και τιμωρούσε μέσω των Ερινύων όποιον έκανε άδικες πράξεις(<https://www.mixanitouxronou.gr/giati-i-themis-i-thea-tis-dikeosinis-ine-tifli-ke-krata-zigaria-ke-spathi-epinoise-tous-chrismous-ke-itan-to-dexi-cheri-tou-dia-se-afti-chreonete-o-troikos-polemos-pou-ton-ipokinise-gia-na-mi/>)

Στην αρχαία Αθήνα ονομαστά ποινικά δικαστήρια ήταν η "[Βουλή του Αρείου Πάγου](#)", το "Παλλάδιο", το "Δελφίνιο", το "εν Φρεαττοί", το "επί Πρυτανείω" και η "[Ηλιαία](#)". Εκτός όμως αυτών δικαστική εξουσία είχαν οι αγορές των δήμων, η βουλή, η [εκκλησία του δήμου](#), οι [εννέα άρχοντες](#), οι στρατηγοί, οι [ένδεκα](#), οι επιμελητές και οι αστυνόμοι (Παπαγιάννη Ε. κ.α., 2015.

Ο Δράκων θεωρείται ο πρώτος νομοθέτης της Αθήνας, αν και οι έξι άρχοντες οι επονομαζόμενοι θεσμοθέτες, νομοθετούσαν άγραφους νόμους από το 683 π.χ. Στην αρχή του 6ου αιώνα (624 π.Χ.) οι Αθηναίοι ανέθεσαν στον Δράκοντα να νομοθετήσει γραπτούς νόμους. Ο Δράκων δεν άλλαξε το πολιτικό σύστημα. Οι νόμοι του γράφηκαν πάνω σε μαρμάρινες πλάκες (621 π.Χ.), που ονομάζονταν θεσμοί και τοποθετήθηκαν στην αγορά (<http://papageorgopoulos.blogspot.com/2010/11/624.html>)

Στην αρχαία Σπάρτη η γερουσία, ένα συμβούλιο δηλαδή από 28 άτομα ηλικίας άνω των 60 ετών, ήταν αυτή που απένειμε την ποινική δικαιοσύνη ενώ οι Βασιλείς περιορίζονταν μόνο σε διαφορές οικογενειακού δικαίου.

Βέβαια εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι οι ιστορικές πληροφορίες που έχουμε για την απονομή της δικαιοσύνης στην αρχαία Ελλάδα προέρχονται κυρίως από το υλικό που σχετίζεται με τους αττικούς δικονομικούς θεσμούς. Όμως υπάρχει η βεβαιότητα ότι στο αθηναϊκό σύστημα απονομής δικαιοσύνης συμπυκνώνεται και αντικατοπτρίζεται το σύστημα απονομής δικαιοσύνης και των υπόλοιπων ελληνικών πόλεων–κρατών (Biscardi Arn.,1996).

Μετά την κατάκτηση του ελληνικού κόσμου από τους Ρωμαίους κατά το έτος 146 π.Χ., η απονομή της δικαιοσύνης καθορίζεται και οργανώνεται με βάση το ρωμαϊκό πρότυπο, χωρίς να υπάρχουν, όμως, επαρκή ιστορικά στοιχεία. (Μπέης Κ.Ε. – Καλαβρός Κ.Φ. –Σταματόπουλος Σ.Γ.,1999).

Το νομοθετικό ρωμαϊκό καθεστώς, ήδη πολυδαίδαλο, επιβαρύνθηκε με την αθρόα έκδοση νόμων λόγω της ρύθμισης οργανωτικών θεμάτων της Εκκλησίας με την κρατική εξουσία. Οι κανόνες δικαίου κωδικοποιήθηκαν με τον Γρηγοριανό και Ερμογενειακό κώδικα που επισημοποιήθηκαν επί Θεοδοσίου Β΄ (Τρωιανός Σπ., Βελισσαροπούλου – Καράκωστα Ι.,1993).

Επί Ιουστινιανού Α΄ του Μεγάλου (527-565 μ.Χ.) εφαρμόζεται η περίφημη Ιουστινιάνεια Νομοθεσία που συγκεντρώνει όλο το Corpus Iuris Civilis στις ακόλουθες τέσσερις συλλογές: α) τον (Ιουστινιάνειο) Κώδικα, β) τον Πανδέκτην (Digesta), γ) τις Εισηγήσεις (Institutiones) και δ) τις περίφημες Νεαράς (διατάξεις) (Τρωιανός Σπ., Βελισσαροπούλου – Καράκωστα Ι.,1993).

Όσον αφορά ειδικότερα τη βυζαντινή δικαστηριακή οργάνωση υπάρχει παράλληλα με την πολιτειακή και η λεγόμενη επισκοπική δικαιοδοσία (audientiaepiscopalis). Επίσης παρατηρείται διαφορετική δικαστηριακή οργάνωση στις επαρχίες και στην πρωτεύουσα του κράτους. Στις επαρχίες δικάζουν σε πρώτο βαθμό οι διοικητές των επαρχιών και σε δεύτερο εκείνοι των διοικήσεων (βικάριοι) ή ο έπαρχος. Στην Κωνσταντινούπολη ανώτατη δικαστική αρχή είναι ο ανθύπατος (proconsul), ο οποίος μετά τα μέσα του 4ου μ.Χ. αιώνα μετονομάζεται σε Έπαρχον της πόλεως (praefectus urbi), ενώ δικαστικές αρμοδιότητες έχουν, επίσης, οι πραίτορες και ο νυκτέπαρχος (praefectus vigilum). Με τις Νεαρές αυτοκρατορικές διατάξεις ιδρύεται το αξίωμα του πραίτωρος των δήμων που απορροφά τον νυκτέπαρχο και δημιουργείται ένα νέο αξίωμα, ο quaesitor, αρμόδιος για την εκδίκαση υποθέσεων που σχετίζονται με τους ξένους της Πόλεως, ενώ οι υποθέσεις

εκούσιας δικαιοδοσίας εκδικάζονται κυρίως από τους πραιτόρες, τον μαγίστρον του κήνσου (magister census) και μετά τη μεταρρύθμιση του Ιουστινιανού από τους εκδίκους (Μπέης Κ.Ε – Καλαβρός Κ.Φ. – Σταματόπουλος Σ.Γ., 1999).

Επί Λέοντος του Σοφού ιδρύονται στην Κωνσταντινούπολη δύο ανώτατα δικαστήρια. Το δικαστήριο επί του Ιπποδρόμου, το οποίο ονομάστηκε έτσι επειδή στεγαζόταν στον Σκεπαστό Ιππόδρομο, ήταν ένα οικοδόμημα στα δυτικά των ανακτόρων. Το δικαστήριο του βήλου συστάθηκε κατά το 10ο αιώνα μ.Χ. και ονομάστηκε έτσι επειδή για το διαχωρισμό της αίθουσας του δικαστηρίου από τους παράπλευρους χώρους ή για την κάλυψη των δικαστών όταν συσκέπτονταν για την έκδοση της αποφάσεως χρησιμοποιούνταν ένα παραπέτασμα (βήλος). (Τρωιανός Σπ., Βελισσαροπούλου – Καρακώστα Ι., 1993).

Το έτος 1296 μ.Χ. ο Ανδρόνικος Α΄ ιδρύει ένα δωδεκαμελές ανώτατο δικαστήριο, το οποίο είχε ως μέλη κληρικούς και συγκλητικούς και τρεις δεκαετίες αργότερα συστήνει το δικαστήριο των καθολικών κριτών των Ρωμαίων, το οποίο, αρχικά δικάζε με τετραμελή σύνθεση και αργότερα με μονομελή και διατηρείται μέχρι την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως. Τέλος, κατά την ίδια περίοδο, παράλληλα με τα πολιτειακά υπάρχουν και τα έκτακτα και τακτικά εκκλησιαστικά δικαστήρια, τα οποία διακρίνονται σε επισκοπικά, σε επαρχιακά ή μητροπολιτικά και σε πατριαρχικά συνοδικά δικαστήρια. Τα δικαστήρια αυτά δεν δικάζουν μόνο υποθέσεις μεταξύ κληρικών αλλά και μεγάλο εύρος ιδιωτικών διαφορών, συμπεριλαμβανομένων γαμικών αλλά και περιουσιακών υποθέσεων.

Μετά την άλωση της βυζαντινής πρωτεύουσας στις 29 Μαΐου 1453 από τον Μωάμεθ Β΄ τον Πορθητή παραχωρούνται τα δικαστικά προνόμια τόσο στην Ορθόδοξη Εκκλησία όσο και στις ελληνικές κοινοτικές αρχές που εκπροσωπούνται από τους προεστώτες και τους κοτζαμπάσηδες (Pantazopoulos N., 1949)

Κατά την διάρκεια της τουρκοκρατίας τα εκκλησιαστικά δικαστήρια εφαρμόζουν την εκκλησιαστική δικονομία είτε πρόκειται για διαφορές ιδιωτικού είτε για διαφορές εκκλησιαστικού δικαίου. Ο στόχος της ανάμιξης των εκκλησιαστικών δικαστηρίων στην επίλυση των ιδιωτικών διαφορών ήταν η σε κάθε περίπτωση αποφυγή της αναμίξεως του οθωμανού κάθε σε

«χριστιανικές» υποθέσεις (Τρωιανός Σπ., Βελισσαροπούλου – Καράκωστα Ι.,1993).

Με την πάροδο του χρόνου δημιουργούνται και διαιτητικού τύπου δικαστήρια, τα οποία συγκροτούνταν από εκπροσώπους των ελληνικών κοινοτικών αρχών (Κεραμεύς Κ., 1983). Τα ανωτέρω δικαστήρια προτιμούνταν από τον ελληνικό λαό, ιδίως προς το τέλος της τουρκοκρατίας, καθόσον υπήρχε μία αυξανόμενη αποστροφή προς την εκκλησιαστική δικαιοσύνη. (Τρωιανός Σπ., Βελισσαροπούλου – Καράκωστα Ι.,1993)

Μετά την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης κατά των Τούρκων συνήλθαν τρεις εθνικές συνελεύσεις. Η Α΄ Εθνική Συνέλευση στην Επίδαυρο, όπου ψηφίστηκε την 1^η Ιανουαρίου του έτους 1822 το «Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος», η Β΄ Εθνική Συνέλευση στο Άστρος, όπου ψηφίστηκε το έτος 1823 ο «Νόμος της Επιδαύρου» και η Γ΄ Εθνική Συνέλευση στην Τροιζήνα, όπου ψηφίστηκε το έτος 1827 το «Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος», οι οποίες επανέφεραν το βυζαντινό δίκαιο και κατοχύρωσαν την ανεξαρτησία της δικαστικής έναντι της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας. (Τρωιανός Σπ., Βελισσαροπούλου – Καράκωστα Ι.,1993)

Στις 30 Απριλίου 1822 με το ψήφισμα «περί δικαστηρίων» θεσπίζονται οι πρώτες δικονομικές διατάξεις, οι οποίες ποτέ δεν εφαρμόστηκαν στην πράξη και ιδρύονται με πρότυπο το γαλλικό ναπολεόντειο Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας του 1806, α) ένα ειρηνοδικείο σε κάθε κοινότητα, β) ένα πρωτοδικείο σε κάθε επαρχία, γ) τρία εφετεία σε όλη την επικράτεια και δ) ένα ανώτατο δικαστήριο για όλη τη χώρα. (Γεωργιάδης Α., 1997)

Μετά την εκλογή του Ιωάννη Καποδίστρια ως Κυβερνήτη και την άφιξή του στην Ελλάδα, εκδίδονται διάφορα ψηφίσματα για την οργάνωση της Δικαιοσύνης με σπουδαιότερο το Ψήφισμα ΙΘ΄ της 15ης Δεκεμβρίου 1828 «Περί του Διοργανισμού των Δικαστηρίων». Αυτό αποτελείται από 38 άρθρα βάσει των οποίων ιδρύονται ειρηνοδικεία ένα ανά χωριό, κωμόπολη και πόλη, στα οποία το έργο ειρηνοδίκη ασκούν οι δημογέροντες. Επίσης ιδρύονται πρωτόκλητα δικαστήρια, ιδρύεται ένα εμπορικό δικαστήριο στη Σύρο, το οποίο συγκροτείται από έναν πρόεδρο που διορίζεται από την Κυβέρνηση, καθώς και από τέσσερις συνδικαστές και από έναν γραμματέα οι οποίοι εκλέγονται από τους κατά τόπους εμπόρους και ιδρύεται ένα Ανέκκλητο

Δικαστήριο, το οποίο δικάζει τις εφέσεις κατά των αποφάσεων των πρωτοκλήτων και των εμπορικών δικαστηρίων και συγκροτείται από έναν πρόεδρο, έναν αντιπρόεδρο, επτά κριτές, ένα συνήγορο, τρεις παρέδρους και ένα γραμματέα, που διορίζονται όλοι από την Κυβέρνηση. Το ως άνω Ψήφισμα τροποποιείται και συμπληρώνεται με το Ψήφισμα 152 της 15/27ης Αυγούστου 1830, το οποίο περιλαμβάνει 562 άρθρα και αποτελεί ουσιαστικά τον πρώτο ελληνικό Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Σχεδόν αμέσως μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια στις 15/27 Σεπτεμβρίου 1831 και με το διάταγμα με αριθμό 38 και ημερομηνία την 8^η Οκτωβρίου 1832, καταργούνται όλα τα Δικαστήρια του Ελληνικού Κράτους και ταυτόχρονα απολύονται αθρόα όλοι οι Δικαστές, φαινόμενο πρωτάκουστο για μια Πολιτεία. Αυτό οφείλεται στο ότι το δικονομικό σύστημα ήταν εντελώς εξαρτώμενο από την εκτελεστική λειτουργία και άκρως αυταρχικό, γεγονός που φαίνεται τόσο από τον απευθείας διορισμό των δικαστών από την κυβέρνηση όσο και από τη μυστικότητα της επ' ακροατηρίου διαδικασίας. (Μουσούρης Ι., 1940)

Με την άφιξη του Όθωνα ο Λούντβιχ Φον Μάουερ αναλαμβάνει την επιμέλεια των δικαστικών, εκπαιδευτικών και εκκλησιαστικών υποθέσεων. Όσον αφορά ειδικότερα τον τομέα της δικαιοσύνης εκδίδει διάφορα διατάγματα με τα οποία επεκτείνεται η υλική αρμοδιότητα των ειρηνοδικείων, ιδρύονται τρία δικαστήρια, που συγκροτούνται από έναν πρόεδρο, τέσσερις δικαστές, έναν εισαγγελέα και έναν γραμματέα και δικάζουν αρχικά μόνο ποινικές υποθέσεις και ακολούθως και αστικές διαφορές. (Τρωιανός Σπ., Βελισσαροπούλου – Καράκωστα Ι., 1993). Το 1834 εκδίδεται το διάταγμα «περί Οργανισμού των Δικαστηρίων και Συμβολαιογραφείων». Το εν λόγω Διάταγμα αποτελεί τον πρώτο ελληνικό Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων, τα οποία δικαστήρια είναι τα ειρηνοδικεία, τουλάχιστον ένα σε κάθε επαρχία, τα πρωτοδικεία, ένα πρωτοδικείο ανά νομό, συστήνονται τρία εμποροδικεία, ένα στο νομό Κυκλάδων με έδρα τη Σύρο, ένα στο νομό Αργολίδας με έδρα το Ναύπλιο και ένα στο νομό Αχαΐας με έδρα την Πάτρα, ιδρύονται δύο εφετεία, ένα με έδρα την Αθήνα και ένα με έδρα αρχικά την Τρίπολη και μετέπειτα (1836) το Ναύπλιο και, στο πρότυπο του γαλλικού Cour de cassation, τίθεται ο Άρειος Πάγος με έδρα αρχικά το Ναύπλιο και μετέπειτα (1834) την Αθήνα. (Κεραμεύς Κ., 1983).

Στη συνέχεια ο Μάουερ προχωρεί στη σύνταξη του Διατάγματος της 2/14 Απριλίου 1834 περί Πολιτικής Δικονομίας, τον Ποινικό Νόμο (Διάταγμα 18/30 Δεκεμβρίου 1833) και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Διάταγμα 10/22 Μαρτίου 1834). Το Διάταγμα περί Πολιτικής Δικονομίας του Μάουερ αποτελεί έκτοτε και μέχρι τις 15 Σεπτεμβρίου 1968, ήτοι για 133 και πλέον συναπτά έτη, τον ελληνικό Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (Pantazopoulos N., 1949).

Επίσης, ετέθη σε εφαρμογή και ο θεσμός των ορκωτών δικαστών (Ενόρκων), δηλ. τα Κακουργιοδικεία, τα οποία συστάθηκαν με νόμο που έγινε το 1848. Την περίοδο της Αντιβασιλείας, πριν δηλαδή ενηλικιωθεί ο Όθων, έγινε ο Νόμος για το Ελεγκτικό Συνέδριο και αναγνωρίστηκε ως θεσμός της Πολιτείας το Δικηγορικό λειτούργημα.

Όλα αυτά τα διατάγματα καθώς και ο οργανισμός των δικαστηρίων του Μάουερ μπορεί να ήταν πρωτοπόρα και αξιόλογα, όμως η εφαρμογή τους στην ελληνική πραγματικότητα διακατέχονταν από δυσλειτουργίες και αντιθέσεις. Οι τελευταίες αντιμετωπίστηκαν με πλείστες νομοθετικές παρεμβάσεις, που αλλοίωσαν την αρχική μορφή του περιεχομένου αυτών και ιδιαίτερος του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. (Κεραμεύς Κ., 1983).

Με τις προσαρτήσεις άλλων περιοχών, όπως της Θεσσαλίας το 1881, της Κρήτης το 1913 και συνακόλουθα με όλες τις μεταβολές των κοινωνικών, οικονομικών, τεχνολογικών και συννοριακών δεδομένων που υπάρχουν στην ελληνική επικράτεια υφίσταται επιτακτική η ανάγκη συντάξεως νέων Κωδίκων Πολιτικής Δικονομίας κυρίως και Οργανισμού των Δικαστηρίων. Αυτή η προσπάθεια ξεκινά ήδη από το έτος 1911, συνεχίζεται το έτος 1933, ολοκληρώνεται από το έτος 1955 μέχρι το έτος 1960 και καθίσταται ισχύον δίκαιο με τον Α.Ν. 44/20-26.6.1967 (ΦΕΚ 106/Α/26-6-1967) υπό τον τίτλο «Κώδιξ Πολιτικής Δικονομίας και Εισαγωγικός αυτού Νόμος» (Κεραμεύς Κ., 1983). Ο Κώδικας αυτός μεταγλωττίστηκε στη δημοτική με το Π.Δ 503/1985 (Α' 182/24.10.1985), και ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 74 του Εισαγωγικού Νόμου του παρόντος Κώδικα, από 16.9.1968. Με το Ν.Δ. 958/15-9-1971, το οποίο τίθεται σε ισχύ από την 1η Οκτωβρίου 1971, τροποποιείται το ένα τρίτο σχεδόν των άρθρων του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας του έτους 1968. Μετά την 1η Οκτωβρίου 1971, ακολουθούν και άλλες τροποποιήσεις με κυριότερες τις επεληθούσες με το Ν. 1329/1983, το Ν. 1406/1983, το Ν. 2447/1996, το Ν.

2915/2001, το Ν. 3043/2002, το Ν. 3089/2002, το Ν. 3896/2010, το Ν. 3994/2011, το Ν. 4055/2012 και το Ν. 4335/2015.

Όσον αφορά την οργάνωση των δικαστηρίων, με τη διάταξη του άρθρου 64§5 Κ.Πολ.Δ του έτους 1968 παραμένει σε ισχύ ο δικαστηριακός οργανισμός του Μάουερ και συνεχώς τροποποιούμενος εξακολουθεί να ισχύει μέχρι το έτος 1988, όπου και συντάχθηκε ο «Κώδικας οργανισμού δικαστηρίων και κατάσταση δικαστικών λειτουργιών» από την Ειδική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή που συγκροτήθηκε με βάση το άρθρο 8 παρ. 1 του ν. 1649/86 και σύμφωνα με την απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης 101938/86 και κυρώθηκε με το πρώτο άρθρο του ν. 1756/1988 ΦΕΚ Α 35/16.9.1988 (<http://www.ministryofjustice.gr/site/kodikos/>).

Τα σημαντικότερα νομοθετήματα που αφορούν την οργάνωση των δικαστηρίων και τέθηκαν σε ισχύ στο μεσοδιάστημα 1968-1988 είναι **α)** το Ν.Δ. 962/1971 «περί κώδικος δικαστικών λειτουργιών», το οποίο τροποποιήθηκε από τα Ν.Δ. 186/1973, 348/1974, 161/1974 και το Ν.184/1975 «περί συγκροτήσεως του κατά τις διατάξεις των άρθρων 90 και 91 του Συντάγματος Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου και Πειθαρχικών Συμβουλίων, ρυθμίσεως δικαστικών τινών θεμάτων και άλλων διατάξεων», **β)** το Ν.Δ.74/1974 «περί πειθαρχικού δικαίου των δικαστικών λειτουργιών», **γ)** το Ν.Δ.1025/1971 «περί κώδικος καταστάσεως δικαστικών υπαλλήλων», το οποίο τροποποιήθηκε από τα Ν.Δ.90/1974, 165/1974 και τους Ν.294/1976, 965/1979 και 1199/1981 και **δ)** ο Ν.345/1974 «περί κυρώσεως του Κώδικος περί του κατά το άρθρον 100 του Συντάγματος Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου».(Κεραμεύς Κ., 1983).

Από το 1988 και μετά έγιναν διάφορες τροποποιήσεις διατάξεων του Κώδικα Οργανισμού των Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών. Οι τροποποιήσεις αυτές ξεκίνησαν με τον Ν. 3258/2004 (ΦΕΚ Α` 144/29.7.2004). Όμως οι βασικότερες τροποποιήσεις ψηφίστηκαν με τον Ν. 4055/2012 (ΦΕΚ Α 51 12.3.2012) με τίτλο « Δίκαιη δίκη και εύλογη διάρκεια αυτής» και ολοκληρώθηκαν με τροποποιούμενες διατάξεις στον Ν. 4139/2013 (ΦΕΚ Α' 74/20/03/2013) με τίτλο «Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις».

Τέλος με την υπ' αριθμ. 11063/20.02.2017 απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΦΕΚ Υ.Ο.Δ.Δ.

86/24-02-2017) συγκλήθηκε νομοπαρασκευαστική επιτροπή για την αναμόρφωση του ΚΟΔΚΔΛ., η οποία ολοκλήρωσε τις εργασίες της τον Δεκέμβριο του 2018 και κατέθεσε τόσο την αιτιολογική έκθεση της Επιτροπής επί του σχεδίου αλλά και το τελικό σχέδιο που συνέταξε η Επιτροπή στις 18-2-2019. Εξαιτίας της σπουδαιότητας του συγκεκριμένου Κώδικα στη ρύθμιση του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας της Δικαιοσύνης αλλά και στην καθημερινότητα τόσο των δικαστών όσο και των δικαστικών υπαλλήλων αλλά και των πολιτών επιχειρήθηκε η εισαγωγή διατάξεων προσαρμοσμένων στις σύγχρονες ανάγκες του δικαστικού συστήματος, αξιοποιώντας την εμπειρία που αποκτήθηκε από την τελευταία τροποποίηση του ΚΟΔΚΔΛ. Οι ρυθμίσεις του νέου Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση της Επιτροπής (<https://ende.gr/>) πρέπει να πληρούν τρεις βασικές προϋποθέσεις, τη δικαστική ανεξαρτησία, την ποιότητα των δικαστικών αποφάσεων και την αποτελεσματικότητα του δικαστικού ελέγχου. Επίσης οι διατάξεις του νέου κώδικα πρέπει να εκσυγχρονιστούν και να εναρμονιστούν με τις ευρωπαϊκές και διεθνείς εξελίξεις στο χώρο της οργάνωσης της Δικαιοσύνης αλλά και να εξαλείψουν ή τουλάχιστον να απομειώσουν τις δυσλειτουργίες που διαπιστώθηκαν κατά τη μακρά περίοδο εφαρμογής του προϊσχύοντος νομοθετικού καθεστώτος. Έτσι οι διατάξεις που προτείνεται να προστεθούν, τροποποιηθούν ή αναδιατυπωθούν κατάλληλα, ώστε να εναρμονίζονται με τα νεώτερονομολογικά δεδομένα και την πάγια δικαστική πρακτική αφορούν την δικαστική χωροταξία, το αυτοδιοίκητο της Δικαιοσύνης (διεύθυνση δικαστηρίων, κανονισμοί), τις άδειες, τη δικαστική εκπαίδευση και επιμόρφωση, την αξιολόγηση και τέλος την ταχύτερη και αποτελεσματικότερη εισαγωγή και προσαρμογή των νέων τεχνολογιών στο χώρο και τις εξειδικευμένες απαιτήσεις της Δικαιοσύνης.

1.2 Η συνταγματική θεμελίωση της συγκρότησης, οργάνωσης και δικαιοδοσίας των δικαστηρίων

Το σύνταγμα της Ελλάδας [1975/1986/2001/2008], στο Ε΄ τμήμα αυτού αναφέρεται στη «Δικαστική Εξουσία». Το πρώτο κεφάλαιο αποτελείται από τα άρθρα 87 ως 92 και έχει τίτλο «Δικαστικοί λειτουργοί και υπάλληλοι» ενώ το

δεύτερο κεφάλαιο από τα άρθρα 93 ως 100^A και ασχολείται με την «οργάνωση και δικαιοδοσία των δικαστηρίων». (Δαγτόγλου Π., 2012)

Στο ισχύον σύνταγμα κατοχυρώνεται η αρχή διάκρισης των λειτουργιών. Κατά το άρθρο 26 του Συντάγματος η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας (παράγραφος 1), η εκτελεστική λειτουργία από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την κυβέρνηση (παράγραφος 2) και η δικαστική λειτουργία από τα δικαστήρια (παράγραφος 3), οι αποφάσεις των οποίων «εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού». (Πικραμένος Μ., 2019). Το σύνταγμα βέβαια θεσπίζει και ορισμένες εξαιρέσεις, κατά τις οποίες η άσκηση δικαστικής λειτουργίας ανατίθεται σε όργανα της νομοθετικής και εκτελεστικής λειτουργίας, όπως σε περίπτωση πολέμου, επιστράτευσης εξαιτίας εξωτερικών κινδύνων ή απειλής της εθνικής ασφάλειας ή ενόπλου κινήματος για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος (άρθρο 48 παρ. 1) (Καρατζά Λ., 2012)

Στο ισχύον σύνταγμα επίσης κατοχυρώνεται η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου (άρθρο 25 παρ. 1), σύμφωνα με την οποία «όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου». Ως ατομικό δικαίωμα είναι «το δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια», το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος. Το άρθρο αυτό καθιερώνει επίσης τη συνταγματική αρχή που διέπει την οργάνωση και λειτουργία των δικαστηρίων.

Το άρθρο 87 παρ. 1 του συντάγματος ορίζει ότι: «Η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές, που απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία». Στην παράγραφο 2 του ιδίου άρθρου ορίζεται ότι: «Οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο σύνταγμα και στους νόμους και σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που έχουν τεθεί κατά κατάλυση του Συντάγματος». Με το άρθρο αυτό κατοχυρώνεται η αρχή της δικαστικής ανεξαρτησίας, απαραίτητο στοιχείο της αρχής του κράτους δικαίου και βάση ενός δημοκρατικού πολιτεύματος. (Πικραμένος Μ., 2019).

Σχετικά με την συγκρότηση των δικαστηρίων το Σύνταγμα θεσπίζει ορισμένες εξαιρέσεις:

- Τα Μικτά Ορκωτά Δικαστήρια, που συγκροτούνται από τακτικούς δικαστές και ενόρκους (άρθρο 97 παρ. 1 Σ)
- Τα Στρατοδικεία, Ναυτοδικεία και Αεροδικεία, που συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από μέλη του δικαστικού σώματος των ενόπλων δυνάμεων (άρθρο 96 παρ. 4^α και παρ. 5)
- Το Δικαστήριο Λειών, όπως προβλέπεται στην περίπτωση β΄ του άρθρου 96 παρ. 4 Σ., μπορεί να συγκροτείται εν μέρει ή εν όλω από μη τακτικούς δικαστές. Πρόκειται για ένα ειδικό διοικητικό δικαστήριο που είναι αρμόδιο για τον έλεγχο του κύρους των κατασχέσεων πλοίων ή φορτίων που επιβάλλεται για διάφορους λόγους από την πολιτεία. (Τσάτσος Δ., τόμος β΄: 541,1993)
- Το Δικαστήριο Αγωγών Κακοδικίας, που αποτελείται από τρεις τακτικούς δικαστές, τον Πρόεδρο του συμβουλίου της Επικρατείας, έναν αρεοπαγίτη και έναν σύμβουλο του Ελεγκτικού Συνεδρίου και κατά πλειοψηφία από μη τακτικούς δικαστές, δύο τακτικούς καθηγητές νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών των πανεπιστημίων της χώρας και δύο δικηγόρους (άρθρο 99Σ).
- Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, που συγκροτείται από τακτικούς δικαστές, εκτός ορισμένων περιπτώσεων όπου στη σύνθεση του μετέχουν και δύο τακτικοί καθηγητές νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών των πανεπιστημίων της χώρας (άρθρο 100 παρ. 2 Σ).

Σύμφωνα με το άρθρο 93 παρ. 1 του Συντάγματος «τα Δικαστήρια διακρίνονται σε διοικητικά, πολιτικά και ποινικά και οργανώνονται με ειδικούς νόμους». Στις παραγράφους 2 και 3 του ίδιου άρθρου θεσπίζονται τρεις αρχές λειτουργίας των δικαστηρίων, οι οποίες υπηρετούν την αρχή της διαφάνειας για τον σχηματισμό της δικαστικής απόφασης. Η πρώτη είναι η αρχή της δημοσιότητας, αφού στο άρθρο 2 αναγράφεται: «οι συνεδριάσεις κάθε δικαστηρίου είναι δημόσιες, εκτός αν το δικαστήριο κρίνει με απόφαση του ότι η δημοσιότητα πρόκειται να είναι επιβλαβής στα χρηστά ήθη ή ότι συντρέχουν

ειδικοί λόγοι προστασίας της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής των διαδίκων». Η δεύτερη είναι η αρχή της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολόγησης των δικαστικών αποφάσεων και η τρίτη είναι η αρχή της υποχρέωσης δημοσίευσης της γνώμης της μειοψηφίας (Πικραμένος Μ., 2019).

Στο άρθρο 94 παρ. 1 ορίζεται ότι «στο Συμβούλιο της Επικρατείας και τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια υπάγονται οι διοικητικές διαφορές, όπως νόμος ορίζει, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου». Στο άρθρο 94 παρ. 2 ορίζεται ότι «στα πολιτικά δικαστήρια υπάγονται οι ιδιωτικές διαφορές καθώς και οι υποθέσεις εκουσίας δικαιοδοσίας, όπως νόμος ορίζει» ενώ στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου αναφέρεται ότι «σε ειδικές περιπτώσεις και προκειμένου να επιτυγχάνεται η ενιαία εφαρμογή της αυτής νομοθεσίας μπορεί να ανατεθεί με νόμο η εκδίκαση κατηγοριών ιδιωτικών διαφορών στα διοικητικά δικαστήρια ή κατηγοριών διοικητικών διαφορών ουσίας στα πολιτικά δικαστήρια.» Τέλος στο άρθρο 95 του Συντάγματος ορίζονται οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου της Επικρατείας (Καρατζά Λ., 2012).

1.3 Ελληνικά Δικαστήρια: τα είδη και οι αρμοδιότητές τους

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Συντάγματος (άρθρα 93-96) και από την οπτική γωνία της φύσης των διαφορών που δικάζουν τα δικαστήρια στην Ελλάδα διακρίνονται σε διοικητικά, πολιτικά και ποινικά.

Στα διοικητικά δικαστήρια υπάγονται οι διοικητικές διαφορές, δηλαδή οι διαφορές που προκύπτουν μεταξύ των διοικητικών οργάνων και των πολιτών. Τακτικά διοικητικά δικαστήρια είναι τα διοικητικά πρωτοδικεία, τα διοικητικά εφετεία, ενώ το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο είναι το Συμβούλιο της Επικρατείας.

Τα πολιτικά δικαστήρια εκδικάζουν ιδιωτικές διαφορές και υποθέσεις εκουσίας δικαιοδοσίας (π.χ. αγωγή διαζυγίου). Τα πολιτικά δικαστήρια, σύμφωνα με τον Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών (Ν.1756/1988 και Ν.4139/2013) και τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (Καρατζά Λ., 2012) είναι τα εξής:

1. Ο Άρειος Πάγος, που είναι το ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο, και στον οποίο υπάγονται οι αναιρέσεις κατά αποφάσεων οποιουδήποτε πολιτικού δικαστηρίου (άρθρο 20 Κ.Πολ.Δ),

2. Το Εφετείο, που συγκροτείται από τον πρόεδρο εφετών, δύο εφέτες και έναν γραμματέα και δικάζουν τις εφέσεις κατά των αποφάσεων των μονομελών και πολυμελών πρωτοδικείων της περιφέρειάς τους (άρθρο 19 ΚΠολΔ),
3. Το Πολυμελές Πρωτοδικείο, που συγκροτείται από έναν πρόεδρο πρωτοδικών, δύο πρωτοδίκες και έναν γραμματέα, και έχει υλική αρμοδιότητα την εκδίκαση σε πρώτο βαθμό των διαφορών για τις οποίες δεν είναι αρμόδια τα ειρηνοδικεία και τα μονομελή πρωτοδικεία (άρθρο 18 ΚΠολΔ),
4. Το Μονομελές Πρωτοδικείο, που συγκροτείται από έναν πρόεδρο πρωτοδικών ή ένα πρωτοδίκη και από έναν γραμματέα, με συνήθη υλική αρμοδιότητα την εκδίκαση των αποτιμητών σε χρήμα διαφορών των οποίων η αξία του αντικειμένου τους είναι πάνω από 20.000€ και δεν υπερβαίνει τα 250.000€ (άρθρο 14 παρ. 2 ΚΠολΔ) και σε δεύτερο βαθμό των εφέσεων κατά των αποφάσεων των ειρηνοδικείων (άρθρο 17Α ΚΠολΔ),
5. Το Ειρηνοδικείο, μονομελές δικαστήριο συγκροτούμενο από έναν δικαστή, τον ειρηνοδίκη, και έναν γραμματέα, που εκδικάζει διαφορές «που μπορούν να αποτιμηθούν σε χρήματα και που η αξία του αντικειμένου τους δεν υπερβαίνει τα 20.000» (άρθρο 14 παρ. 1^αΚΠολΔ).

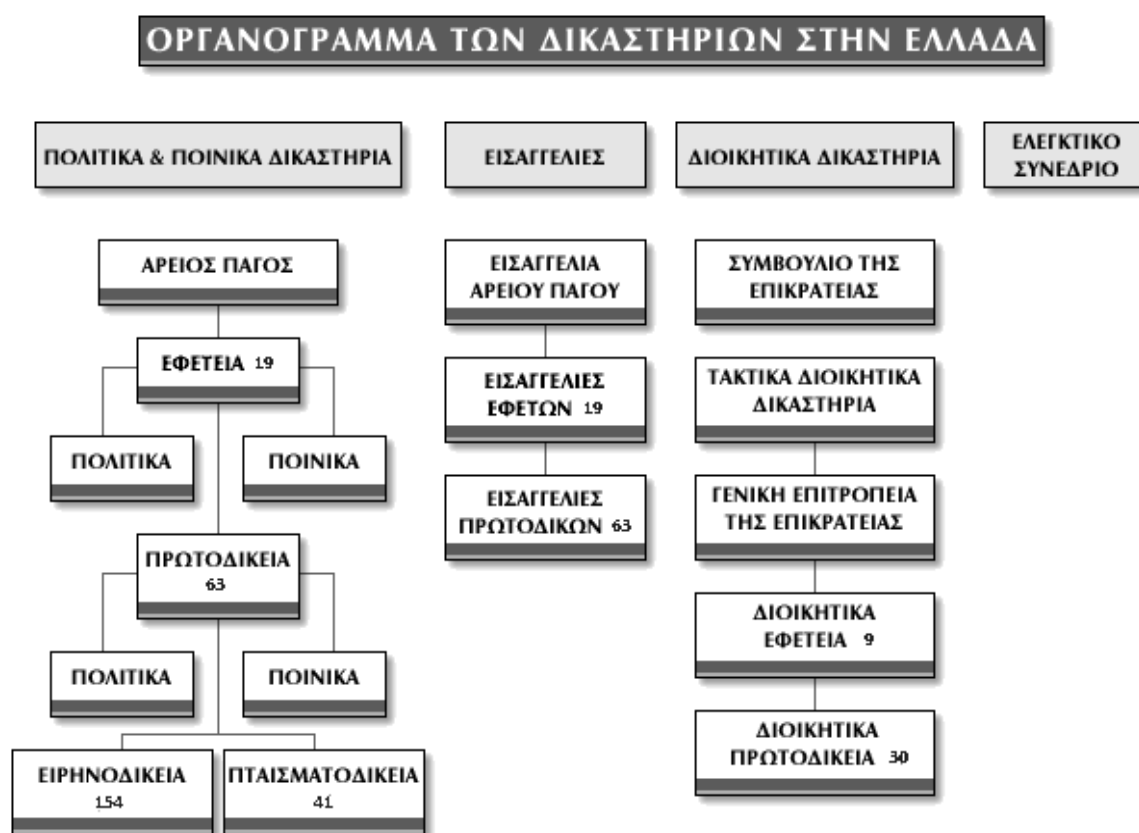
Τα ποινικά δικαστήρια εκδικάζουν ποινικές υποθέσεις και ασχολούνται με την δίωξη και τιμωρία των παραβατών του ποινικού κώδικα και τη λήψη των μέτρων που προβλέπουν οι ποινικοί νόμοι. Τακτικά ποινικά δικαστήρια είναι τα Μονομελή και Τριμελή Πλημμελειοδικεία, τα Τριμελή Εφετεία Πλημμελημάτων, τα Τριμελή Εφετεία Κακουργημάτων, τα Πενταμελή Εφετεία, τα Μικτά Ορκωτά Δικαστήρια (ΜΟΔ), τα Μικτά Ορκωτά Εφετεία (ΜΟΕ) και τα Δικαστήρια Ανηλίκων (Μονομελή και Τριμελή), ενώ ανώτατο ποινικό δικαστήριο είναι ο Άρειος Πάγος ως ακυρωτικό (Τακτικά Δικαστήρια-Ελλάδα στο https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-el-maximizeMS-el.do?member=1).

Εκτός από τα παραπάνω δικαστήρια υπάρχουν τα Δικαστικά Συμβούλια, που συγκροτούνται όπως τα αντίστοιχα δικαστήρια (άρθρο 13 Ν. 1756/1988) και αποφαίνονται με βουλεύματα και τέλος το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο και το Ελεγκτικό Συνέδριο.

Τέλος η δικαστική εξουσία ασκείται και από τις Εισαγγελίες. Σύμφωνα με το άρθρο 24 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης

Δικαστικών Λειτουργιών «Η εισαγγελία είναι δικαστική αρχή ανεξάρτητη από τα δικαστήρια και την εκτελεστική εξουσία» και «έχει ως αποστολή την τήρηση της νομιμότητας, την προστασία του πολίτη και τη διαφύλαξη των κανόνων της δημόσιας τάξης». Σε κάθε Πρωτοδικείο/ Πλημμελειοδικείο υπάρχει η αντίστοιχη Εισαγγελία Πρωτοδικών/Πλημμελειοδικών, σε κάθε Εφετείο η Εισαγγελία Εφετών και στον Άρειο Πάγο η Εισαγγελία του Αρείου Πάγου.

Ακολουθεί το οργανόγραμμα των δικαστηρίων στην Ελλάδα (διάγραμμα 1):

Πηγή: Υπουργείο Δικαιοσύνης της Ελλάδας

Η διάρθρωση των δικαστηρίων της Ελλάδας ορίζεται με τις διατάξεις του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών-ΚΟΔΚΔΛ (Ν. 1756/1988 στο https://lawdb.intrasoftnet.com/nomos/2_nomothesia_artl_current.php) μέχρι σήμερα. Σύμφωνα με το άρθρο 15 αυτού τα δικαστήρια διευθύνονται από τον

πρόεδρο του δικαστηρίου και αν οι πρόεδροι είναι περισσότεροι από τον αρχαιότερο, δηλαδή τα Πρωτοδικεία από τον Πρόεδρο Πρωτοδικών, τα εφετεία από τον Πρόεδρο Εφετών και τα Ειρηνοδικεία από τον Ειρηνοδίκη. Τα πολιτικά και διοικητικά Εφετεία και Πρωτοδικεία Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Πειραιά και τα Ειρηνοδικεία Αθηνών και Θεσσαλονίκης διευθύνονται από τριμελές συμβούλιο. Το τριμελές συμβούλιο αποφασίζει κατά πλειοψηφία και πάντοτε με τριμελή σύνθεση και οι αρμοδιότητες του είναι να ορίζει τους δικαστές και δικαστικούς υπαλλήλους που θα μετέχουν σε επιτροπές, συλλογικά όργανα της Διοίκησης, συμβούλια ή άλλα μη δικαιοδοτικά όργανα, να καταρτίζει τις συνθέσεις των τμημάτων του δικαστηρίου πριν από την έναρξη του δικαστικού έτους, εφόσον ο νόμος ή ο κανονισμός του δικαστηρίου δεν ορίζει διαφορετικά, να παραπέμπει τα σημαντικά θέματα στην ολομέλεια του δικαστηρίου, να αποφασίζει για οποιοδήποτε άλλο θέμα, το οποίο δεν υπάγεται ρητά από το νόμο ή τον κανονισμό στην αρμοδιότητα του προέδρου του συμβουλίου ή της ολομέλειας (τεκμήριο αρμοδιότητας), να τοποθετεί δικαστικούς υπαλλήλους στα διάφορα τμήματα και υπηρεσίες του δικαστηρίου και να μετακινεί δικαστές από ένα τμήμα σε άλλο κατά τη διάρκεια του δικαστικού έτους, εφόσον το επιβάλλουν ειδικές υπηρεσιακές ανάγκες.

Σύμφωνα με το άρθρο 10 του ίδιου κώδικα σε κάθε δικαστήριο και εισαγγελία λειτουργεί γραμματεία, της οποίας προϊστάται ο δικαστής που το διευθύνει και αμέσως μετά ο προϊστάμενος της διεύθυνσης της γραμματείας του δικαστηρίου ή της εισαγγελίας, ο οποίος είναι δικαστικός υπάλληλος. Το άρθρο 89 του ΚΟΔΚΔΛ προβλέπει την επιθεώρηση της γραμματείας των δικαστηρίων κατά το χρονικό διάστημα ενός δικαστικού έτους, δηλαδή από 16 Σεπτεμβρίου του ενός έτους ως 15 Σεπτεμβρίου του επομένου. Η επιθεώρηση διεξάγεται από τους προέδρους και εισαγγελείς εφετών της περιφέρειας στην οποία ανήκουν και εξετάζεται η ενημερότητα της γραμματείας και η εύρυθμη λειτουργία της.

Επίσης με το άρθρο 17 του ίδιου κώδικα προβλέπεται η κατάρτιση κανονισμού εσωτερικής υπηρεσίας σε κάθε δικαστήριο ή εισαγγελία, καθώς και τις Γενικές Επιτροπείες του Ελεγκτικού Συνεδρίου και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων. Σύμφωνα με την παράγραφο 5 του άρθρου αυτού «οι ανωτέρω κανονισμοί ορίζουν τα τμήματα των δικαστηρίων και των

εισαγγελιών, τον τρόπο συγκρότησης τους, τον αριθμό των δικασίμων και των υποθέσεων καθεμιάς δικασίμου, την κατανομή των υποθέσεων στα τμήματα, το χρονικό διάστημα που θα υπηρετούν οι δικαστές στα τμήματα, καθώς και οποιοδήποτε ζήτημα ανάγεται στην εσωτερική οργάνωση των υπηρεσιών και στην εύρυθμη διεξαγωγή των εργασιών τους». Ένα μήνα πριν από την επικείμενη κατάρτιση η οικεία ένωση δικαστικών λειτουργών, ο γραμματέας του δικαστηρίου ή της εισαγγελίας, ο δικηγορικός σύλλογος της έδρας του δικαστηρίου και η οικεία συνδικαλιστική οργάνωση των δικαστικών υπαλλήλων καλούνται να καταθέσουν έγγραφες προτάσεις για θέματα σχετιζόμενα με το αντικείμενο του κανονισμού. Οι κανονισμοί ισχύουν μόνο μετά την τελική έγκριση τους από τις ολομέλειες των ανώτατων δικαστηρίων και αφού διαβιβαστούν στον Υπουργό Δικαιοσύνης δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Τέλος σύμφωνα με το άρθρο 19 του υπάρχοντος ΚΟΔΚΔΛ εποπτεία στη διοίκηση της Δικαιοσύνης εν γένει ασκεί ο Υπουργός Δικαιοσύνης και στις διάφορες δικαστικές υπηρεσίες της χώρας ανώτατοι δικαστικοί λειτουργοί. Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του ως άνω άρθρου η εποπτεία «συνίσταται στην επίβλεψη και στην έκδοση γενικών οδηγιών για την εύρυθμη λειτουργία των υπηρεσιών των δικαστηρίων και των εισαγγελιών» και σύμφωνα με το άρθρο 3 αυτού «οποιαδήποτε οδηγία, σύσταση ή υπόδειξη σε δικαστικό λειτουργό για ουσιαστικό ή δικονομικό θέμα σε συγκεκριμένη υπόθεση ή κατηγορία υποθέσεων είναι ανεπίτρεπτη και συνιστά πειθαρχικό αδίκημα».

Όπως καταδεικνύεται λοιπόν από όλες τις ανωτέρω διατάξεις, που οι σημαντικότερες εξ αυτών έγινε προσπάθεια από την γράφουσα να καταγραφούν, στις δικαστικές υπηρεσίες της Ελλάδας υπάρχει μια αυστηρά γραφειοκρατική και σύνθετη ιεραρχική δομή, στην κορυφή της οποίας διοίκησης βρίσκονται μόνο δικαστικοί λειτουργοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

2.1 Ο εργασιακός ρόλος των δικαστικών υπαλλήλων

Το σύνταγμα της Ελλάδας [1975/1986/2001/2008], στο Ε' τμήμα αυτού και με το άρθρο 92 παρ. 1 τοποθετεί σε ειδικό καθεστώς τους υπαλλήλους της γραμματείας όλων των δικαστηρίων και των εισαγγελιών ορίζοντας ότι αυτοί «είναι μόνιμοι και ότι μπορεί να παυθούν μόνο με δικαστική απόφαση εξαιτίας ποινικής καταδίκης ή με απόφαση δικαστικού συμβουλίου για βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα, ασθένεια ή αναπηρία ή υπηρεσιακή ανεπάρκεια που βεβαιώνονται, όπως ο νόμος ορίζει» ενώ με την παρ. 2 του ανωτέρω άρθρου του Συντάγματος επίσης ο νόμος ορίζει τα προσόντα τους καθώς και τα σχετικά με την κατάσταση τους γενικά (Δαγτόγλου Π., 2012). Οι εν λόγω υπάλληλοι είναι βοηθητικά όργανα αφού συμβάλλουν ενεργώς στο δικαιοδοτικό έργο των δικαστηρίων μετέχοντας και στη σύνθεση αυτών. Για το λόγο αυτό περιβάλλονται, επιπλέον, με ειδικές εγγυήσεις ως προς την υπηρεσιακή τους κατάσταση. Ειδικότερα, ο συνταγματικός νομοθέτης ορίζει ως αρμόδια όργανα για τις υπηρεσιακές μεταβολές των δικαστικών υπαλλήλων, δηλαδή για τις προαγωγές, τοποθετήσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις τα υπηρεσιακά συμβούλια, τα οποία συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από δικαστικούς λειτουργούς και δικαστικούς υπαλλήλους (ΣΤΕ Ολομ. 1512/2014).

Το καθεστώς των Δικαστικών Υπαλλήλων ρυθμίζεται σήμερα από τον Κώδικα Δικαστικών Υπαλλήλων (Ν. 2812/2000) ενώ ορισμένες διατάξεις που τους αφορούν εμπεριέχονται και στον Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών (ΚΟΔΚΔΛ-Ν. 1756/1988).

2.1.1. Περιγραφή του έργου των δικαστικών υπαλλήλων των δικαστηρίων

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Κώδικα Δικαστικών Υπαλλήλων, δικαστικοί υπάλληλοι είναι: οι υπάλληλοι της γραμματείας του Συμβουλίου της Επικρατείας, των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων και των εισαγγελιών τους, των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, της Γενικής Επιτροπείας της

Επικρατείας στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια και οι υπάλληλοι του Ελεγκτικού Συνεδρίου και της υπηρεσίας του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο. Οι δικαστικοί υπάλληλοι κατατάσσονται σε κατηγορίες θέσεων Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (Π.Ε.), Τεχνολογικής εκπαίδευσης (Τ.Ε.), Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Δ.Ε.) και Υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Υ.Ε.), με εισαγωγικό βαθμό Δ΄ για τις κατηγορίες ΠΕ,ΤΕ και ΔΕ, εισαγωγικό βαθμό Ε΄ για την Υ.Ε. κατηγορία και εισαγωγικό βαθμό Β΄ για τους αποφοίτους της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης. Καταληκτικός βαθμός των κατηγοριών ΠΕ,ΤΕ και ΔΕ είναι ο βαθμός Α΄ και της κατηγορίας ΥΕ ο βαθμός Β΄. Σύμφωνα με το άρθρο 18 του ίδιου κώδικα (Ν.2812/2000), οι θέσεις κάθε κατηγορίας χωρίζονται σε ειδικότερους κλάδους και ειδικότητες (π.χ. κλάδος ΠΕ, ΤΕ και ΔΕ Γραμματέων, κλάδος ΠΕ Πληροφορικής με ειδικότητες Επιστήμης των υπολογιστών και Μηχανικών Η/Υ, κλάδος ΤΕ Πληροφορικής με ειδικότητες Πληροφορικής και Ηλεκτρονικών Υπολογιστικών Συστημάτων, κλάδος ΠΕ Μηχανικών με ειδικότητες Πολιτικών Μηχανικών και Ηλεκτρολόγων – Μηχανολόγων, κλάδος ΠΕ Οικονομολόγων, κλάδος ΠΕ Οικονομολόγων – Λογιστών, κλάδος ΠΕ και ΔΕ Μεταφραστών – Διερμηνέων, κλάδος ΤΕ Ελεγκτών Τεχνολόγων, κλάδος ΤΕ Βιβλιοθηκονόμων, κλάδος ΔΕ Δακτυλογράφων-Χειριστών Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, κλάδος ΔΕ Πληροφορικής, κλάδος ΔΕ Οδηγών, κλάδος ΥΕ Επιμελητών Δικαστηρίων, κλάδος ΥΕ Φυλάκων και κλάδος ΥΕ Καθαριστριών.

Το άρθρο 7 παρ. 1 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών ορίζει ότι για τη νόμιμη συγκρότηση του δικαστηρίου απαιτείται η παρουσία γραμματέα. Στην παρ. 3 του ως άνω άρθρου ορίζεται ότι στις διασκέψεις του δικαστηρίου μετέχει και ο γραμματέας του εκτός αν το δικαστήριο δεν κρίνει αναγκαία την παρουσία του. Περαιτέρω σύμφωνα με το άρθρο 10 του ίδιου κώδικα, σε κάθε δικαστήριο και εισαγγελία λειτουργεί γραμματεία. Της γραμματείας του δικαστηρίου προϊστάται ο δικαστής ή ο πρόεδρος του τριμελούς συμβουλίου που το διευθύνει και της γραμματείας της εισαγγελίας ο εισαγγελέας που τη διευθύνει.

Τα υπηρεσιακά καθήκοντα των Δικαστικών Υπαλλήλων – Γραμματέων είναι (Δελλής,1993:29) να συντάσσουν τα πρακτικά των δικαστικών αποφάσεων, πολιτικών και ποινικών, να συντάσσουν τις εκθέσεις, τις πράξεις και τα άλλα έγγραφα που απαιτεί ο νόμος για την πιστοποίηση των

δικαστικών ενεργειών, να παραλαμβάνουν τις έγγραφες προτάσεις ή άλλα δικόγραφα των διαδίκων (ένορκες βεβαιώσεις μαρτύρων, εκθέσεις αυτοψιών, γνωμοδοτήσεις πραγματογνωμόνων κ.λπ.), να φυλάσσουν τα πρωτότυπα των αποφάσεων καθώς και τα βιβλία των νόμων και τα λοιπά βιβλία του Δικαστηρίου, να διαχειρίζονται τα χρηματικά ποσά που χορηγούνται για τις ανάγκες της υπηρεσίας τους (γραφική ύλη, ανταλλακτικά για τους εκτυπωτές και τα φωτοαντιγραφικά μηχανήματα, λογισμικό για τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές κ.α.) και να αποδίδουν λογαριασμό, να τοιχοκολλούν τα εκθέματα στο ακροατήριο, να τηρούν και να ενημερώνουν τα διάφορα βιβλία του Δικαστηρίου, να εκδίδουν απόγραφα και αντίγραφα, πιστοποιητικά και αποσπάσματα και τέλος να φυλάσσουν το αρχείο και τα άλλα αντικείμενα του δικαστηρίου ή της εισαγγελίας καθώς και κάθε τι που έχει παρακατατεθεί στο Δικαστήριο.

Επιπλέον, ειδικά καθηκοντολόγια των δικαστικών υπαλλήλων προκύπτουν από τη συγκεκριμένη εργασία που επιτελούν στα πλαίσια του δικαστηρίου ή της εισαγγελίας που υπηρετούν. Παραδείγματος χάριν, οι δικαστικοί υπάλληλοι των Ειρηνοδικείων οφείλουν να σημειώνουν τα εισπρακτέα τέλη του εκδιδόμενου απογράφου ή κατατιθέμενου εγγράφου, οφείλουν να «δεσμεύουν» σε ειδική πλατφόρμα του taxinet τα παράβολα που κόβουν οι διάδικοι για τις διάφορες δικαστικές πράξεις, οφείλουν να συντάσσουν στατιστικούς μηνιαίους και ετήσιους πίνακες και να τους υποβάλλουν στις ανάλογες υπηρεσίες (Κώδικας Δικαστικών Υπαλλήλων, Ν.2812/2000).

2.1.2. Υποχρεώσεις και περιορισμοί στο έργο των δικαστικών υπαλλήλων

Εκτός των συγκεκριμένων καθηκόντων των δικαστικών υπαλλήλων, που προσδιορίζονται από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις κείμενες διατάξεις, τις διοικητικές πράξεις και τις οδηγίες των προϊσταμένων, υπάρχουν και υποχρεώσεις και συγκεκριμένοι περιορισμοί που απορρέουν από την ιδιαίτερη φύση της υπηρεσίας και τη συμπεριφορά που οφείλει να έχει ο δικαστικός υπάλληλος μέσα και έξω από αυτήν ώστε να μην θίγεται το κύρος της.

Σύμφωνα με το άρθρο 28 του Κώδικα Δικαστικών Υπαλλήλων οι δικαστικοί υπάλληλοι δεν επιτρέπεται να εκδηλώνουν ή να κοινοποιούν τις

πολιτικές, φιλοσοφικές ή θρησκευτικές τους πεποιθήσεις κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή χρησιμοποιώντας την ιδιότητά τους, ούτε να κάνουν διακρίσεις σε όφελος ή σε βάρος των πολιτών εξαιτίας των πεποιθήσεών τους.

Σύμφωνα με το άρθρο 49 οι δικαστικοί υπάλληλοι υπηρετούν το Λαό και οφείλουν να έχουν πίστη στο Σύνταγμα και αφοσίωση στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία.

Σύμφωνα με το άρθρο 50 του ίδιου Κώδικα ως προς τις υπηρεσιακές του ενέργειες ο δικαστικός υπάλληλος έχει υποχρέωση να εκτελεί τα καθήκοντά του σύμφωνα με το νόμο και στα πλαίσια της νομιμότητας. Οφείλει επίσης να συμμορφώνεται προς τις εντολές των προϊσταμένων του, εκτός εάν θεωρεί παράνομη κάποια εντολή. Τότε οφείλει πριν την εκτέλεση να αναφέρει στον προϊστάμενο του την αντίθετη γνώμη του αλλά υποχρεούται να εκτελέσει την εντολή αυτή χωρίς υπαίτια καθυστέρηση. Στην περίπτωση αυτή ο δικαστικός υπάλληλος δεν απαλλάσσεται από την ευθύνη για την παράνομη ενέργεια αν δεν αναφέρει εγγράφως την αντίθετη γνώμη του πριν εκτελέσει την εντολή. Αν η εντολή είναι προδήλως αντίθετη προς το Σύνταγμα ή το νόμο ο δικαστικός υπάλληλος οφείλει να μην την εκτελέσει και να αναφέρει τους λόγους χωρίς αναβολή στον προϊστάμενο που έδωσε την εντολή, εκτός εάν υπάρχουν επείγοντες και εξαιρετικοί λόγοι γενικότερου συμφέροντος οπότε ο δικαστικός υπάλληλος οφείλει να εκτελέσει την εντολή και να υποβάλει συγχρόνως σχετική αναφορά στην προϊσταμένη αρχή εκείνου που τον διέταξε. Αν η εντολή προέρχεται από τον προϊστάμενο του δικαστηρίου ή της εισαγγελίας, η αναφορά υποβάλλεται στον πρόεδρο του οικείου ανώτατου δικαστηρίου. Αν προέρχεται από πρόεδρο ανώτατου δικαστηρίου, η αναφορά υποβάλλεται στον Υπουργό Δικαιοσύνης. Ο δικαστικός υπάλληλος δεν έχει το δικαίωμα να αρνηθεί τη σύνταξη εγγράφου για θέμα της αρμοδιότητάς του, εφόσον διαταχθεί γι' αυτό από οποιονδήποτε προϊστάμενο του. Αν διαφωνεί με το περιεχόμενο του εγγράφου, οφείλει να διατυπώσει εγγράφως την αντίθετη γνώμη του στο σχέδιο του εγγράφου για να απαλλαγεί από την ευθύνη.

Σύμφωνα με το άρθρο 51 ο δικαστικός υπάλληλος οφείλει να συμπεριφέρεται με ευπρέπεια στους πολίτες και να τους εξυπηρετεί κατά τη διεκπεραίωση των υποθέσεών τους.

Σύμφωνα με το άρθρο 52 ο δικαστικός υπάλληλος οφείλει να τηρεί εχεμύθεια για γεγονότα η πληροφορίες, των οποίων λαμβάνει γνώση κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του.

Σύμφωνα με το άρθρο 55 απαγορεύεται στο δικαστικό υπάλληλο να ασκεί ιδιωτικό έργο ή εργασία με αμοιβή. Κατ' εξαίρεση η άσκησή τους επιτρέπεται ύστερα από άδεια, εφόσον συμβιβάζεται με τα καθήκοντα της θέσης του δικαστικού υπαλλήλου και δεν παρεμποδίζει την ομαλή εκτέλεση της υπηρεσίας του. Επίσης απαγορεύεται στο δικαστικό υπάλληλο η κατ' επάγγελμα άσκηση εμπορίας, η συμμετοχή του σε ομόρρυθμη ή ετερόρρυθμη εταιρεία ή εταιρεία περιορισμένης ευθύνης ή σε κοινοπραξία.

Σύμφωνα με το άρθρο 59 ο δικαστικός υπάλληλος δεν επιτρέπεται είτε ατομικώς είτε ως μέλος συλλογικού οργάνου, να αναλαμβάνει την επίλυση ζητήματος ή να συμπράττει στην έκδοση πράξεων, αν έχει συμφέρον ο ίδιος, ο ή η σύζυγος ή συγγενής του, εξ αίματος ή εξ αγχιστείας, έως και τον τρίτο βαθμό ή πρόσωπο, με το οποίο τελεί σε σχέση ιδιαίτερης φιλίας ή έχθρας. Επίσης δεν επιτρέπεται να συμμετέχει ως γραμματέας δικαστηρίου, δικαστικού συμβουλίου και ανάκρισης σε υποθέσεις, για τις οποίες έχουν συμφέρον τα προαναφερόμενα πρόσωπα. Η αποσιώπηση του κωλύματος και η σύμπραξη του δικαστικού υπαλλήλου σε πράξη ή ενέργεια, που ωφελεί τον ίδιο ή τα προαναφερόμενα πρόσωπα συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα και συνεπάγεται επίσης ακυρότητα της διαδικαστικής πράξης ή ενέργειας. (Κώδικας Δικαστικών Υπαλλήλων, Ν.2812/2000 Δελλής, 1993).

2.1.3 Πειθαρχικά Παραπτώματα

Το άρθρο 92 του Κώδικα Δικαστικών Υπαλλήλων ορίζει ως πειθαρχικό παράπτωμα κάθε παράβαση υπαλληλικού καθήκοντος που συντελείται με υπαίτια πράξη ή παράλειψη, η οποία μπορεί να καταλογιστεί στο δικαστικό υπάλληλο.

Πειθαρχικά παραπτώματα είναι ιδίως:

- ❖ η παράβαση καθήκοντος κατά τον Ποινικό Κώδικα ή άλλους ειδικούς νόμους,
- ❖ η αναξιοπρεπή ή ανάξια για δικαστικό υπάλληλο διαγωγή μέσα και έξω από την υπηρεσία,

- ❖ η εκδήλωση ή διάδοση των πεποιθήσεων του από πολιτικής, φιλοσοφικής ή θρησκευτικής σκοπιάς κατά την άσκηση των καθηκόντων του,
- ❖ η χρησιμοποίηση της ιδιότητας του ως δικαστικού υπαλλήλου ή πληροφοριών που κατέχει ο δικαστικός υπάλληλος λόγω της υπηρεσίας ή της θέσης του για προσωπικό όφελος ή για την εξυπηρέτηση συμφερόντων άλλων προσώπων,
- ❖ Η εκδήλωση διακρίσεων σε όφελος ή σε βάρος των πολιτών εξαιτίας των πεποιθήσεων τους,
- ❖ η αδικαιολόγητη αποχή από την εκτέλεση των καθηκόντων του,
- ❖ η άρνηση ή η καθυστέρηση εκτέλεσης υπηρεσίας,
- ❖ η αμέλεια και η πλημμελής ή μη έγκαιρη εκπλήρωση του καθήκοντός του,
- ❖ η άσκηση επαγγέλματος ή έργου με αμοιβή, χωρίς προηγούμενη άδεια της υπηρεσίας,
- ❖ η απείθεια και η άρνηση συμμόρφωσης στις νόμιμες εντολές των προϊσταμένων,
- ❖ η δημοσίως, εγγράφως ή προφορικώς, άσκηση κριτικής των πράξεων της προϊσταμένης αρχής, εφόσον σκοπίμως χρησιμοποιούνται προδήλως ανακριβή στοιχεία ή προδήλως απρεπείς εκφράσεις,
- ❖ η ανάρμοστη συμπεριφορά προς τους δικαστικούς λειτουργούς, τους υπαλλήλους της γραμματείας ή υπηρεσίας του δικαστηρίου ή της εισαγγελίας και τους πολίτες,
- ❖ η μη εξυπηρέτηση των πολιτών και η μη έγκαιρη διεκπεραίωση των υποθέσεών τους,
- ❖ η μη έγκαιρη απάντηση σε αναφορές πολιτών,
- ❖ η αδικαιολόγητη προτίμηση νεότερων υποθέσεων και η παραμέληση παλαιότερων,
- ❖ η σύνταξη μεροληπτικής ή πλημμελούς έκθεσης αξιολόγησης ουσιαστικών προσόντων, καθώς και η παράλειψη κατάρτισης έκθεσης αξιολόγησης,
- ❖ η αναληθής δήλωση της περιουσιακής του κατάστασης ή η μη υποβολή της, όταν απαιτείται από το νόμο,
- ❖ η παράβαση του καθήκοντος της εχεμύθειας,

- ❖ η αποδοχή από το δικαστικό υπάλληλο οποιουσδήποτε υλικού ανταλλάγματος, που προέρχεται από πρόσωπο, του οποίου τις υποθέσεις χειρίζεται ή πρόκειται να χειριστεί κατά την άσκηση των υπηρεσιακών του καθηκόντων, έστω και αν δεν συνιστά δωροδοκία,
- ❖ η φθορά λόγω ασυνήθιστης χρήσης ή εγκατάλειψης ή η παράνομη χρήση πράγματος, το οποίο ανήκει στην υπηρεσία,
- ❖ η χρησιμοποίηση τρίτων προσώπων για την απόκτηση υπηρεσιακής εύνοιας ή για την πρόκληση ή τη ματαίωση διαταγής της υπηρεσίας,
- ❖ η άμεση ή μέσω τρίτου προσώπου συμμετοχή σε δημοπρασία, την οποία διενεργεί η αρχή, στην οποία ανήκει ο δικαστικός υπάλληλος ή επιτροπή, μέλος της οποίας είναι ο δικαστικός υπάλληλος,
- ❖ η άρνηση του δικαστικού υπαλλήλου να ικανοποιήσει το κατά τις κείμενες διατάξεις δικαίωμα των πολιτών να λαμβάνουν γνώση εγγράφων και άλλων στοιχείων που τηρούνται στην υπηρεσία,
- ❖ η αδικαιολόγητη παράλειψη παρουσίασης για ιατρική εξέταση.

2.2 Γνώσεις και ικανότητες των δικαστικών υπαλλήλων

Σύμφωνα με το άρθρο 19 του Κώδικα Δικαστικών Υπαλλήλων τα τυπικά προσόντα για τον διορισμό των δικαστικών υπαλλήλων είναι τα κάτωθι:

- ✓ Τυπικό προσόν διορισμού σε θέσεις της κατηγορίας ΠΕ ορίζεται το πτυχίο ή δίπλωμα τμήματος ή σχολής ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος της ημεδαπής ή ισότιμο της αλλοδαπής.
- ✓ Τυπικό προσόν διορισμού σε θέσεις της κατηγορίας ΤΕ ορίζεται το πτυχίο σχολής τεχνολογικού εκπαιδευτικού ιδρύματος ή άλλης αναγνωρισμένης ανώτερης σχολής της ημεδαπής ή ισότιμο της αλλοδαπής.
- ✓ Τυπικό προσόν διορισμού σε θέσεις της κατηγορίας ΔΕ ορίζεται απολυτήριο τίτλος λυκείου ή ισότιμος τίτλος άλλου σχολείου ή τίτλος τεχνικής επαγγελματικής σχολής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή ισότιμος τίτλος άλλης σχολής.
- ✓ Τυπικό προσόν διορισμού σε θέσεις της κατηγορίας ΥΕ ορίζεται απολυτήριο τίτλος υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης, ύστερα από γνώμη της Ομοσπονδίας Δικαστικών Υπαλλήλων Ελλάδας (Ο.Δ.Υ.Ε.) και του Συλλόγου Υπαλλήλων του Ελεγκτικού Συνεδρίου,

καθορίζονται οι ειδικότεροι τίτλοι σπουδών που απαιτούνται για κάθε κλάδο και ειδικότητα, ορίζονται τυχόν πρόσθετα ειδικά προσόντα, ο τρόπος, με τον οποίο αποδεικνύεται η συνδρομή τους και τα καθήκοντα κάθε κλάδου της ίδιας ή διαφορετικής κατηγορίας και ρυθμίζεται κάθε σχετικό θέμα.

Πέρα όμως από τα τυπικά προσόντα κάθε υπάλληλος για να διεκπεραιώσει αποτελεσματικά την εργασία που του έχει ανατεθεί και να συνεισφέρει στην επίτευξη των στόχων της υπηρεσίας του πρέπει να κατέχει συγκεκριμένες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες αλλά και να έχει ιδιαίτερη εργασιακή συμπεριφορά, ανάλογα με το είδος και τη φύση της εργασίας του. Σύμφωνα με τον Χαλά Γ. (Χαλάς, Γ.,2001β:11) «είναι αναγκαίο να αναπτυχθούν οι ικανότητες εκείνες που θα επιτρέψουν στον εργαζόμενο να μετασχηματιστεί σε εργαζόμενο της γνώσης και θα τον εφοδιάσουν με τα απαραίτητα προσόντα για να ανταποκριθεί στο νέο του ρόλο. Οι ικανότητες αυτές είναι ένας συνδυασμός από γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις που επιδεικνύονται από τον εργαζόμενο στον χώρο της εργασίας, με σκοπό την απόδοση κάποιου συγκεκριμένου έργου». Με τον όρο γνώσεις εννοούνται οτιδήποτε πρέπει να γνωρίζει ο υπάλληλος, προκειμένου να εκτελέσει αποτελεσματικά τα καθήκοντα του (Gupta,1999) αλλά και οι περαιτέρω πληροφορίες που λαμβάνει ο υπάλληλος, οι οποίες αφορούν την κάθε θέση εργασίας, ούτως ώστε να εμπλουτισθούν οι υπάρχουσες γνώσεις (Παπαλεξανδρή Ν. και Μπουραντάς Δ., 2003). Με τον όρο δεξιότητες εννοούνται οι αναγκαίες ικανότητες αλλά και τα επικοινωνιακά, διανοητικά και διαπροσωπικά χαρακτηριστικά του υπαλλήλου για τη διεκπεραίωση των έργων που του ανατίθενται, που αναφέρονται στην ικανότητα του να λαμβάνει αποφάσεις, να μπορεί να χειρίζεται τα προβλήματα που ανακύπτουν, στο πως διαχειρίζεται τις ανθρώπινες σχέσεις είτε με τους συναδέλφους του είτε με τους πολίτες. (Παπαλεξανδρή Ν. και Μπουραντάς Δ., 2003). Τέλος, με τον όρο στάσεις εννοούνται οι αξίες και αντιλήψεις, τις οποίες υιοθετεί ο εργαζόμενος και με βάση τις οποίες καθορίζεται η συμπεριφορά του (Κόκκος,1999:56). Εδώ πολύ σημαντική είναι η δυνατότητα του εργαζομένου να τροποποιεί την συμπεριφορά του προκειμένου να είναι πιο αποτελεσματικός και να ανταποκρίνεται σε διάφορους παράγοντες του περιβάλλοντος. Οι στάσεις αυτές είναι η εμπιστοσύνη στον εαυτό του, η επιθυμία ανάληψης ευθυνών, η ικανότητα για ομαδική συνεργασία. Εντέλει για

την επιτυχή εκτέλεση της εργασίας του ο εργαζόμενος πρέπει να χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένα επαγγελματικά χαρακτηριστικά, γνώσεις και ικανότητες. (Παπαλεξανδρή Ν. και Μπουραντάς Δ., 2003).

Όλα τα παραπάνω βρίσκουν εφαρμογή και στην ειδική κατηγορία των δικαστικών υπαλλήλων.

Στο επίπεδο των γνώσεων, με βάση τις προκηρύξεις για την πλήρωση κενών οργανικών θέσεων δικαστικών υπαλλήλων πέραν των τυπικών προσόντων που ορίζονται από τον Κώδικα Δικαστικών Υπαλλήλων, τα ελάχιστα περαιτέρω τυπικά προσόντα που οφείλουν να κατέχουν οι υπάλληλοι (όπως αυτά ορίζονται στο Π.Δ. 50/2001 Φ.Ε.Κ. 39Α' όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με το Π.Δ. 347/2003 Φ.Ε.Κ. 315Α', το Π.Δ. 44/2005 Φ.Ε.Κ. 63Α' και το Π.Δ. 116/2006 Φ.Ε.Κ. 115Α') (Κωδικοποίηση προσοντολογίου στο <http://tdp.admin.ntua.gr/kodikopoiidiprosont.pdf>) προκειμένου να αντεπεξέλθουν στις ανάγκες της εργασίας τους, είναι η καλή γνώση μιας ξένης γλώσσας εκ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η γνώση χειρισμού Η/Υ. Επίσης, οι δικαστικοί υπάλληλοι καλούνται να γνωρίζουν τις διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (Ν.2690/1999) και του Π.Δ. 18/1999, που καθορίζει τις συναλλαγές του πολίτη με τις δημόσιες υπηρεσίες, καθώς επίσης και του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και Ποινικής Δικονομίας και τα ειδικά καθηκοντολόγια, ανάλογα με την υπηρεσία στην οποία ανήκει ο δικαστικός υπάλληλος.

Περαιτέρω στο επίπεδο δεξιοτήτων, στάσεων και ικανοτήτων ένας δικαστικός υπάλληλος πρέπει να κατέχει διοικητική ικανότητα, επαγγελματική επάρκεια και δυνατότητα εφαρμογής των γνώσεων και της εμπειρίας κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του. Πρέπει να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, να θέτει στόχους και μέσω της ιεράρχησης προτεραιοτήτων να συντονίζει και να προγραμματίζει το έργο του για να πετύχει την υλοποίηση των στόχων του. Όσον αφορά τις κοινωνικές του δεξιότητες, δηλαδή τις υπηρεσιακές του σχέσεις και τη συμπεριφορά προς τους πολίτες πρέπει να έχει την ικανότητα να επιλύει προβλήματα και να αντιμετωπίζει δυσχέρειες που εμφανίζονται στο εργασιακό του περιβάλλον είτε με συνυπηρετούντες στην ίδια ή άλλη υπηρεσιακή μονάδα συναδέλφους είτε με το συναλλασσόμενο κοινό (πληρεξούσιους δικηγόρους και πολίτες) και να διαχειρίζεται τυχόν συγκρούσεις.[Βελισσαρίου Ε., 2019]. Ο δικαστικός υπάλληλος οφείλει λοιπόν

να συμπεριφέρεται απέναντι στους πολίτες που συναλλάσσονται μαζί του με ευπρέπεια και σεβασμό, επαγγελματισμό, ανιδιοτέλεια και ακεραιότητα, καθώς επίσης και να μπορεί να υιοθετεί την αρχή της ισότητας και της αναλογικότητας. (Οδηγός καλής συμπεριφοράς δημοσίων υπαλλήλων, http://www.ydmed.gov.gr/wp-content/uploads/2012/04/05_oods54_odigos_orthis_dioikitikis_siberiforas.pdf)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

3.1 Ελληνική Δημόσια Διοίκηση και διοικητική μεταρρύθμιση

Από τη δημιουργία του ελληνικού κράτους η δημόσια διοίκηση ταλανίζεται από αδυναμίες, οι οποίες σχετίζονται άμεσα με το πώς δημιουργήθηκε ιστορικά το κράτος και με το γεγονός ότι το πολιτικό-διοικητικό σύστημα που υιοθετήθηκε χρησιμοποιήθηκε από το κράτος για την επιβολή της εξουσίας του στον πολίτη. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 άρχισε η εφαρμογή προγραμμάτων για τη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών που προσφέρει η δημόσια διοίκηση στους πολίτες, όπως το πρόγραμμα «ΣΥΖΕΥΞΙΣ», το Ε.Π. (επιχειρησιακό πρόγραμμα) «ΠΟΛΙΤΕΙΑ», το πρόγραμμα «ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΗ», το Ε.Π. «ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ», το Ε.Π. «ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ» και «ΨΗΦΙΑΚΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗ». Παράλληλα και έχοντας ως σκοπό τη συμπίεση της ελληνικής δημόσιας διοίκησης με τις αντίστοιχες άλλων κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ξεκίνησε σταδιακά η εφαρμογή και χρήση εργαλείων για την αξιολόγηση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των δημόσιων οργανισμών αλλά και των υπαλλήλων τους. Τέτοια είναι τα συστήματα της «Διοίκησης μέσω στόχων», της Διοίκησης Ολικής Ποιότητας, το «Κοινό Πλαίσιο Αξιολόγησης», τα οποία εμπεριέχουν τις αρχές του Νέου Δημόσιου Μάνατζμεντ (Ν.Δ.Μ.) και μπορούν να βοηθήσουν στη βελτίωση της δημόσιας διοίκησης. (Ασπρίδης, 2013)

Παρά τις αλλαγές που έχουν επιτευχθεί όμως και την επιχειρούμενη «Διοικητική μεταρρύθμιση», όπως έχει επικρατήσει να λέγεται, η δημόσια διοίκηση στην Ελλάδα εξακολουθεί να είναι γραφειοκρατική ενώ ένα από τα χειρότερα προβλήματα για τη χώρα είναι η «δαιδαλώδη, χαοτική πολυνομία, με τους φλύαρους, περιπτωσιακούς, ευκαιριακούς και αντιφατικούς νόμους», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Αντώνης Μανιτάκης (2015), νόμοι που μένουν συνήθως ανεφάρμοστοι.

Συμπερασματικά λοιπόν η δημόσια διοίκηση στην Ελλάδα βρίσκεται σε κρίση θεσμών και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών της είναι

ελλειμματική (Ζιανίκας, 1996: 322, 324). Αυτό οφείλεται κυρίως στα θεσμικά προβλήματα λειτουργίας του ελληνικού κράτους και στην παθογένεια της ελληνικής κοινωνίας (Χατζής, 2018:92). Την κακή λειτουργία της δημόσιας διοίκησης βιώνουν οι πολίτες καθημερινά όταν απευθύνονται σε δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς που είναι αρμόδιες για την υγεία, την πολεοδομία, τη φορολογία, τις συγκοινωνίες, την ασφάλεια, κ.λπ. , με αποτέλεσμα να «...διστάζουν, δυσπιστούν, απογοητεύονται και φοβούνται τη γραφειοκρατία των δημοσίων οργανισμών και των περίπλοκων και ακατανόητων χαρακτηριστικών τους, όπως είναι η γλώσσα, η λογική και οι διαδικασίες, ενώ προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβασή τους και να ελαχιστοποιηθεί ο χρόνος τριβής τους με αυτήν, καταφεύγουν σε θεμιτά ή αθέμιτα μέσα» (Μακρυδημήτρης, 1999:55). Τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι δημόσιοι οργανισμοί είναι η γραφειοκρατική στασιμότητα, ο συγκεντρωτισμός, η έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ πολίτη και δημόσιων θεσμών, οι πελατειακές σχέσεις και ο νεποτισμός, η διάχυτη καχυποψία και τα φαινόμενα διαφθοράς, ο περιορισμένος βαθμός αξιοποίησης με αξιοκρατικά κριτήρια των ανθρώπινων πόρων (Παγκάκης, 2002: 173), η αδιαφορία-αποξένωση των υπαλλήλων, η δυστροπία προς τους πολίτες αλλά και προς τους συναδέλφους, η αναβλητικότητα και η προσκόλληση στον κανόνα, η πολυπλοκότητα των διαδικασιών και η επιμονή τήρησης τους, η απροθυμία μεταβίβασης αρμοδιοτήτων αλλά και ανάληψης ευθύνης, η έλλειψη πνεύματος συνεργασίας, ο φόβος εκσυγχρονισμού (Μπιτσάνη, 2006: 302). Όλα αυτά αποτυπώνονται στις περισσότερες εκθέσεις του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Πιο συγκεκριμένα, βάσει της έκθεσης του ΟΟΣΑ για το έτος 2012 (https://read.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-public-governance-reviews_9789264179158-el#page21) οι κύριες συστάσεις που δόθηκαν είχαν στόχο την αντιμετώπιση της έλλειψης συνολικού στρατηγικού οράματος, του συντονισμού και της αναποτελεσματικότητας των υπηρεσιών της διοίκησης, της απουσίας εποπτείας του δημόσιου τομέα, της διαφθοράς και μέσω του ελέγχου δαπανών, της έλλειψης αξιοπιστίας και ικανοτήτων της ανώτερης δημόσιας διοίκησης, της ανυπαρξίας κινητικότητας εντός του ελληνικού δημόσιου τομέα, της πολυνομίας και του νομικού φορμαλισμού.

Σύμφωνα επίσης με την σύνοψη του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Διοικητική Μεταρρύθμιση 2014-2020», η υφιστάμενη κατάσταση της ελληνικής δημόσιας διοίκησης παρουσιάζει προβλήματα, ελλείψεις και παθογένειες ενώ η λειτουργία της επηρεάζεται από την ρευστότητα στο οικονομικό σύστημα και από την έλλειψη της εμπιστοσύνης και την αμφισβήτηση των θεσμών από πλευράς των πολιτών, πράγμα το οποίο καθιστά δύσκολη την εφαρμογή των δημόσιων πολιτικών.

Οι δυσλειτουργίες που πρέπει να αντιμετωπίσει η ελληνική δημόσια διοίκηση είναι πάρα πολλές. Κάποιες από αυτές, όπως έχουν αναγραφεί στην σύνοψη του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Διοικητική Μεταρρύθμιση 2014-2020» είναι:

- Το ανθρώπινο δυναμικό δεν καταρτίζεται ανάλογα με τα καθήκοντα που αναλαμβάνει ενώ και τα κίνητρα που του δίνονται είναι ελλιπή. Επιπλέον η οργάνωση και διαχείριση του από την κεντρική διοίκηση είναι ανεπαρκής,
- Η κεντρική διοίκηση διακατέχεται από έλλειψη πρακτικών εργαλείων, νοοτροπίας και ικανότητας τέτοιων ώστε να της δίνεται η δυνατότητα να καινοτομεί, να παρακολουθεί και να εφαρμόζει συνεκτικές πολιτικές,
- Οι διοικητικές δομές είναι αναποτελεσματικές αφού οι αρμοδιότητες τους αλληλοκαλύπτονται,
- Διαπιστώνεται ανεπαρκής επικοινωνία και συντονισμός εντός και μεταξύ των υπουργείων,
- Το νομικό πλαίσιο είναι πολύπλοκο, εστιάζει στις διαδικασίες μάλλον παρά στα αποτελέσματα και χαρακτηρίζεται από διοικητικές διαδικασίες υπερβολικά τυπολατρικές,
- Η συστηματική συλλογή και διαχείριση δεδομένων, απαραίτητων για την εφαρμογή τεκμηριωμένων μεταρρυθμίσεων είναι ελλιπής,
- Οι μηχανισμοί για τον έλεγχο και την επίβλεψη διοικητικών μονάδων είναι προβληματικοί, με συνακόλουθα προβλήματα διαφθοράς,

- Η πολιτική για την εφαρμογή ΤΠΕ και την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση δεν είναι εφαρμόσιμη και διακατέχεται από έλλειψη προσήλωσης.

Στο πλαίσιο της μελέτης της εταιρίας συμβούλων McKinsey & Company (2011), με τίτλο «Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά – Προσδιορίζοντας το Νέο Μοντέλο Ανάπτυξης της Ελλάδας», διαπιστώνεται ότι οι βασικές παθογένειες της ελληνικής οικονομίας είναι η αποθάρρυνση των επενδύσεων και μεγάλων επιχειρηματικών μονάδων εξαιτίας της δομής της οικονομίας, ο μεγάλος και μη αποδοτικός ευρύτερος δημόσιος τομέας, ο περιορισμός της ευελιξίας και της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού, η εκτεταμένη παραοικονομία και το δύσβατο νομικό και δικαστικό σύστημα που αποθαρρύνει τις επενδύσεις.

Υπάρχουν πολλές θεωρίες για τις ρίζες της ελληνικής κρίσης. Μία από αυτές είναι ότι η ελληνική κρίση οφείλεται στην παγκόσμια κρίση του 2008 και στην κρίση της ευρωζώνης που ακολούθησε (Χατζής, 2018:91). Όμως αυτή η οικονομική κρίση αποκαλύπτει ουσιαστικά κάτι πιο βαθύ, την κρίση του Κράτους. Απαραίτητη προϋπόθεση για να αντιμετωπισθούν όλες οι δυσλειτουργίες που περιγράφηκαν παραπάνω είναι η δημόσια διοίκηση να διέπεται από ένα πνεύμα ακεραιότητας και χρηστής διακυβέρνησης, όπου προτεραιότητα της να είναι η καταπολέμηση της απάτης, της διαφθοράς και των πελατειακών σχέσεων (Kuhn- Delforge, 2011). Όπως χαρακτηριστικά είχε δηλώσει και ο πρώην Υπουργός Διοικητικής Μεταρρύθμισης, Αντώνης Μανιτάκης, σε ημερίδα στο Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης το 2013 «...η διοικητική μεταρρύθμιση είναι ένα τιτάνιο έργο, δεν συντελείται από τη μία μέρα στην άλλη, ούτε διά μαγείας...η μεταρρυθμιστική διαδικασία είναι διαρκής και ριζώνει ή εμπεδώνεται όταν παράγει σταδιακά τη δική της μεταρρυθμιστική κουλτούρα, όταν γίνεται κτήμα των δημοσίων υπαλλήλων στους οποίους απευθύνεται». Στην 5η κατά σειρά δημόσια συζήτηση στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών (2013), με θέμα «Χωρίς ριζική διοικητική μεταρρύθμιση, δεν μπορεί να υπάρξει ανάπτυξη», του κύκλου υπό τον γενικό τίτλο «Ελλάδα: Μεταρρυθμίσεις, Ρήξεις, Τομές», που διοργάνωσαν η Kantar, το ΕΛΙΑΜΕΠ, το IOBE, η Κίνηση Πολιτών και η Διεθνής Διαφάνεια–Ελλάς, σε συνεργασία με το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών στο πλαίσιο του προγράμματος Megaron Plus ο Ευρωπαίος

Μεσολαβητής Νικηφόρος Διαμαντούρος δήλωσε ότι η «ριζική διοικητική μεταρρύθμιση» συνεπάγεται την εγκατάλειψη της πελατειακής λογικής, που κατατείνει στην αυθαιρεσία, τη διαφθορά και την κοινωνική αδικία (Διαμαντούρος Ν., 2013).

Με βάση όλη την παραπάνω ανάλυση διαφαίνεται ότι η αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης αποτελεί βασική προτεραιότητα της χώρας καθώς επηρεάζει την ανάπτυξη της χώρας και αποτελεί προϋπόθεση για την υλοποίηση μεταρρυθμίσεων σε όλους τους τομείς. Σύμφωνα με το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα» (https://www.espa.gr/elibrary/Metarhythmisi_Dimosiou_2014GR05M2OP001_1_2_el.pdf , στη σελ 21) το όραμα για την ελληνική δημόσια διοίκηση είναι «μέσα στα επόμενα 7 χρόνια να καταστεί συνεκτική, καλά συντονισμένη, ευέλικτη, εξωστρεφής και αποτελεσματική αποκαθιστώντας τη σχέση εμπιστοσύνης του κράτους με τους πολίτες και τις επιχειρήσεις, παρέχοντας πολιτοκεντρικές και συνεχώς αναβαθμιζόμενες υπηρεσίες αποτελώντας έτσι έναν από τους βασικούς πυλώνες για την ανάκαμψη της χώρας.»

Για να πραγματοποιηθεί το όραμα αυτό έχουν προσδιορισθεί στρατηγικοί στόχοι, οι οποίοι είναι οι εξής:

- Ενίσχυση της ικανότητας της δημόσιας διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης να οργανώνει, να θεσμοθετεί και να επιχειρεί ούτως ώστε να επιτευχθεί η αλλαγή της δομής, της οργάνωσης και της λειτουργίας των υπηρεσιών προς όφελος των πολιτών και των επιχειρήσεων.
- Ολοκλήρωση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στο Δημόσιο Τομέα ούτως ώστε οι υφιστάμενες διαδικασίες να μετασχηματισθούν για να βελτιωθούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες και η Διοίκηση να καταστεί πιο αποτελεσματική και αποδοτική.
- Επίτευξη της ορθολογικής κατανομής των ανθρώπινων πόρων, της καλύτερης αξιοποίησης των στελεχών της διοίκησης καθώς και της παροχής αναβαθμισμένων υπηρεσιών κατάρτισης/εκπαίδευσης, με στόχο την ατομική ανάπτυξη των υπαλλήλων και την ανταπόκρισή τους στις αυξημένες ανάγκες. (ΕΣΠΑ 2014-2020, ΕΠ Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα, <https://www.espa.gr/el/pages/staticOPMetarythmisiDimosiouTomea.aspx>).

Όσον αφορά στον τομέα της Δικαιοσύνης και των δικαστηρίων της χώρας, ο οποίος ενδιαφέρει την παρούσα μελέτη, στα πλαίσια του παραπάνω

Ε.Π. «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα», έχουν εντοπιστεί ελλείψεις οι οποίες αφορούν, ως επί το πλείστον, στην καθυστέρηση της απονομής της δικαιοσύνης, στη συμφόρηση και δυσλειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος και στις υποδομές των φορέων της Δικαιοσύνης και του σωφρονιστικού συστήματος. Οι στρατηγικοί στόχοι του Υπουργείου Δικαιοσύνης αφορούν την αναβάθμιση και βελτιστοποίηση της διοίκησης των υπηρεσιών του, ούτως ώστε να επιτευχθεί βελτίωση της εξυπηρέτησης του πολίτη με την αναβάθμιση της ποιότητας και της ταχύτητας εξυπηρέτησης/ απόδοσης της δικαιοσύνης. Μέχρι στιγμής έχουν γίνει κάποια βήματα όπως η μείωση του φόρτου των καθυστερούμενων δικαστικών υποθέσεων στα δικαστήρια και η αναθεώρηση του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, σε μία προσπάθεια να ευθυγραμμιστούν με τις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές. Επιπλέον το έργο «Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων για την Πολιτική και Ποινική Διαδικασία» - Α' Φάση, το οποίο υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013 υποστηρίζει τα δικαστήρια και τις εισαγγελίες κατά τη διαχείριση της ροής της ποινικής και πολιτικής διαδικασίας, την παροχή υπηρεσιών προς το κοινό εξυπηρετώντας το σύνολο των φάσεων της δικαστικής διαδικασίας.

Κάποια από τα έργα που θα χρηματοδοτηθούν από το ΕΠ ΜΔΤ 2014-2020 είναι:

- Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων για την Πολιτική και Ποινική Διαδικασία Β' Φάση
- Βελτιστοποίηση της ροής ποινικής, πολιτικής και διοικητικής διαδικασίας
- Αναβάθμιση εκπαιδευτικού προγράμματος και υποδομών της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών.

3.2. Η διοίκηση της Δικαιοσύνης και τα προβλήματα που υπάρχουν

Η έννοια της «Δικαιοσύνης» σχετίζεται τόσο με την έννοια του θεσμού όσο και της οργάνωσης. Η Διοίκηση της Δικαιοσύνης ως έννοια περιλαμβάνει την οργάνωση της Δικαιοσύνης, συγκαταλέγοντας σ' αυτή τους δικαστικούς λειτουργούς, τους δικαστικούς υπαλλήλους, τα συστήματα απονομής δικαιοσύνης και τα είδη των δικαστηρίων εν γένει.(Τσακνή Γ., 2019)

Ο όρος «θεσμός της Δικαιοσύνης» αναφέρεται τόσο στη δικαιοδοτική λειτουργία του Δικαστή και την απονομή της Δικαιοσύνης, όσο και στο σύνολο

των δικαστηρίων, οργανώσεων και ομάδων ή ατόμων που συμβάλλουν στο εν λόγω σύστημα απονομής της δικαιοσύνης, όπως για παράδειγμα οι δικηγόροι, οι δικηγορικοί σύλλογοι, οι δικαστικοί υπάλληλοι, τα συνδικαλιστικά όργανα των δικαστών, εισαγγελέων, δικαστικών υπαλλήλων, το εισαγγελικό υποσύστημα, ο ανακριτικός θεσμός κλπ. (Γιαννίδης Ι., 2016)

Ο όρος «οργάνωση στη Δικαιοσύνη» αναφέρεται τόσο στην οργάνωση των δικαστηρίων, ως αυτόνομες διοικητικές μονάδες όσο και στην οργάνωση των δικαστικών λειτουργιών εντός των δικαστηρίων. Στην Ελλάδα, όπως περιγράφηκε και παραπάνω η άσκηση των καθηκόντων διοίκησης των δικαστηρίων ανήκει στον Πρόεδρο του Δικαστηρίου ή στον αρχαιότερο Πρόεδρο σε περίπτωση ύπαρξης περισσοτέρων (αρθ.15 παρ. 1 ν. 1756/1988 ΚΟΔΚΔΛ). Κατ' εξαίρεση, στους μεγάλους δικαστικούς σχηματισμούς, τα δικαστήρια αυτά διευθύνονται από Τριμελές Συμβούλιο, στα πλαίσια της αυτοδιοίκησης των δικαστηρίων (αρθ.15 παρ. 2 ν. 1756/1988 ΚΟΔΚΔΛ). Σύμφωνα με τη νομολογία, τόσο τα δικαστήρια όσο και οι δικαστικοί λειτουργοί είναι συγκροτημένοι σε αυστηρή ιεραρχία. Σύμφωνα με το Σύνταγμα, η οργάνωση του δικαστικού σώματος και των δικαστηρίων προβλέπεται στα πλαίσια της λειτουργικής και της προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών. Οι δικαστικοί λειτουργοί έχουν ως σκοπό την ορθή απονομή της Δικαιοσύνης και η οργάνωση του δικαστικού σώματος και των δικαστηρίων αποσκοπούν στην εξασφάλιση συνθηκών απονομής ποιοτικά «καλής» Δικαιοσύνης (Γιαννίδης Ι., 2016). Από την άλλη η «καλή διοίκηση της Δικαιοσύνης» δύσκολα μπορεί να οριοθετηθεί. Με τον όρο «διοίκηση» εννοείται το σύνολο των ανθρώπινων και υλικών πόρων που εξασφαλίζουν την οργάνωση, τη δομή και την επίτευξη των σκοπών του δικαστικού συστήματος (Φραγκάκης Ν., 2015). Σύμφωνα με το άρθρο 41 παρ. 1 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf), ως «χρηστή» διοίκηση νοείται η αμερόληπτη, δίκαιη και εντός ευλόγου προθεσμίας εξέταση των υποθέσεων ενός προσώπου από τα όργανα και τους οργανισμούς της ένωσης άρα και από τα δικαστήρια. Σύμφωνα με την Έκθεση που έλαβε χώρα για τη συμβολή και την αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης, η «καλή διοίκηση» των δικαστηρίων ταυτίζεται με την

αποτελεσματικότητα της κεντρικής και της τοπικής διοίκησης του συστήματος (Φραγκάκης Ν., 2015).

3.2.1 Η υφιστάμενη κατάσταση στη Δικαιοσύνη

Οι αδυναμίες του δικαστικού συστήματος και οι καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης αποτελούν από τους πιο βασικούς παράγοντες επιδείνωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος που επικρατεί στην Ελλάδα, αποθάρρυνσης των επενδύσεων, της αδυναμίας των θεσμών και γενικότερα της υπονόμευσης και της μη σωστής λειτουργίας του «κράτους δικαίου». (special report Απονομή Δικαιοσύνης, ΣΕΒ, 2017). Για να περιγραφεί η κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα στον τομέα της Δικαιοσύνης θα χρησιμοποιηθεί ο «Πίνακας Αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της Δικαιοσύνης 2017» και ο αντίστοιχος του 2019 (στο https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_19_2232,). Ο ετήσιος αυτός πίνακας είναι ένα συγκριτικό μέσο πληροφόρησης και αξιολογεί την ανεξαρτησία, την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των εθνικών συστημάτων απονομής δικαιοσύνης. Μεγάλο μέρος των δεδομένων του παρέχεται από την επιτροπή αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας της δικαιοσύνης (CEPEJ) του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Ο πίνακας αποτελεσμάτων επικεντρώνεται σε τρία βασικά στοιχεία ενός αποτελεσματικού συστήματος απονομής δικαιοσύνης:

- **Αποδοτικότητα:** μετρά με δείκτες τη διάρκεια των διαδικασιών (χρόνος εκδίκασης υποθέσεων), το ποσοστό διεκπεραίωσης υποθέσεων και τον αριθμό των εκκρεμών υποθέσεων.
- **Ποιότητα:** καταγράφει στοιχεία σχετικά με την προσβασιμότητα πολιτών και επιχειρήσεων στη δικαιοσύνη (όπως τη νομική συνδρομή και τα δικαστικά έξοδα), την επάρκεια υλικών και ανθρώπινων πόρων, τη θέσπιση εργαλείων αξιολόγησης και τη χρήση προτύπων σχετικά με την ποιότητα των δικαστικών αποφάσεων. (Τέλλης, 2017)
- **Ανεξαρτησία:** αποτυπώνει την αντίληψη των επιχειρήσεων και του ευρύτερου κοινού για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και των δικαστών.

Ενδεικτικά λοιπόν της κατάστασης που επικρατεί στη χώρα μας είναι τα στοιχεία του Πίνακα Αποτελεσμάτων της ΕΕ για το 2017 και του 2019, όπου φαίνεται ότι παρότι τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει προσπάθειες νομοθετικής

και οργανωτικής αναβάθμισης των δικαστηρίων και αποτυπώνονται τάσεις βελτίωσης, υπάρχουν και προβλήματα διαρθρωτικά που επιμένουν και δυσχεραίνουν την απονομή της δικαιοσύνης. Επειδή μεγαλύτερη αξία έχει η συγκριτική επισκόπηση των μεγεθών σε σχέση με τα υπόλοιπα 27 κράτη-μέλη θα επισημανθεί η κατάταξη της χώρας αλλά και η τάση που διαμορφώνεται τα τελευταία χρόνια. (Τέλλης, 2017).

Στο κριτήριο της αποτελεσματικότητας, στον δείκτη της διάρκειας των διαδικασιών, η Ελλάδα κατατάσσεται 20^η με τον αναγκαίο χρόνο εκδίκασης αστικών και εμπορικών υποθέσεων σε πρώτο βαθμό να ανέρχεται σε λίγο κάτω από 400 ημέρες και 21^η με τον αναγκαίο χρόνο εκδίκασης διοικητικών υποθέσεων σε λίγο κάτω από 1.000 ημέρες. Στο ποσοστό εκδίκασης των υποθέσεων της πρώτης κατηγορίας (λόγος εκδικασθεισών υποθέσεων σε σχέση με εισαχθείσες στο σύστημα υποθέσεις εντός του έτους 2015) η Ελλάδα βρίσκεται στη 17^η θέση, ενώ των υποθέσεων της δεύτερης κατηγορίας στη 2^η θέση μεταξύ των 28 κρατών, με ποσοστό εκδίκασης 180%. Τέλος στον αριθμό εκκρεμών αστικών και εμπορικών υποθέσεων (σε πρώτο βαθμό/ανά 100 κατοίκους) η Ελλάδα βρίσκεται στη 18^η θέση και στον αριθμό εκκρεμών διοικητικών υποθέσεων (σε πρώτο βαθμό/ανά 100 κατοίκους) στην 24^η θέση κατάταξης ανάμεσα στα κράτη μέλη της ΕΕ με βάση στοιχεία του έτους 2015.

Στην αξιολόγηση της ποιότητας, οι ελληνικές επιδόσεις υπολείπονται σαφώς του ενωσιακού μέσου όρου, με εξαίρεση την υποχρεωτική κατάρτιση των δικαστών. Ειδικότερα, αξιολογώντας την προσβασιμότητα στη δικαιοσύνη, για τη διαθεσιμότητα πληροφοριών στο διαδίκτυο σχετικά με το δικαστικό σύστημα για το ευρύ κοινό, η Ελλάδα βρίσκεται στην 23^η θέση ανάμεσα στα 28 κράτη μέλη της ΕΕ (βάσει στοιχείων συλλεχθέντων το έτος 2016). Όσον αφορά την προώθηση μεθόδων εναλλακτικής επίλυσης διαφορών (ΕΕΔ) και παροχής κινήτρων για τη χρήση τους βρίσκεται στην 20^η θέση και τον αριθμό καταγγελιών που υποβλήθηκαν μέσω της ευρωπαϊκής πλατφόρμας ηλεκτρονικής επίλυσης (καταναλωτικών) διαφορών (ΗΕΔ) βάσει δεδομένων της 24/3/2017 στην 22^η θέση. Στην κατηγορία των πόρων, η χώρα μας καταλαμβάνει την 20^η θέση για τις συνολικές δαπάνες της γενικής κυβέρνησης για τα δικαστήρια (σε ευρώ/κάτοικο), την 15^η θέση για τις συνολικές δαπάνες της γενικής κυβέρνησης για τα δικαστήρια ως ποσοστό

επί του Α.Ε.Π., τη 13^η θέση ως προς τον αριθμό των δικαστών/100.000 κατοίκους, ενώ την 3^η θέση ως προς τον αριθμό των δικηγόρων. Ομοίως στην 3^η θέση βρίσκεται αναφορικά με την υποχρεωτική κατάρτιση των δικαστών, όμως όσον αφορά τον αριθμό των Δικαστών που συμμετέχουν σε δραστηριότητες συνεχούς κατάρτισης σχετικά με το δίκαιο της ΕΕ ή το δίκαιο άλλου κράτους μέλους η Ελλάδα, βάσει στοιχείων έτους 2016, κατέχει την 24^η θέση. Ως προς τη διάδοση των ΤΠΕ(τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών) , κατέχουμε τη 18^η θέση ως προς τη χρήση τους για τη διαχείριση υποθέσεων και τη δραστηριότητα των δικαστηρίων, την 19^η θέση στη χρήση μεταξύ δικαστηρίων και δικηγόρων και την απογοητευτική 26^η θέση για τη διαδικτυακή πρόσβαση του κοινού σε δημοσιευμένες αποφάσεις. Στην 23^η θέση βρισκόμαστε σχετικά με τη διαθεσιμότητα ηλεκτρονικών μέσων στα δικαστήρια και στην 26^η θέση για τα διαθέσιμα συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης των δραστηριοτήτων των δικαστηρίων (Τέλλης, 2017).

Όσον αφορά στην αντίληψη περί ανεξαρτησίας, η θέση της ελληνικής δικαιοσύνης εμφανίζεται βελτιωμένη έναντι του προηγούμενου έτους (2016): οι θετικές γνώμες τόσο του κοινού όσο και των επιχειρήσεων υπερβαίνουν ελαφρώς το 50%, με τη χώρα να κατέχει την 14^η και 13^η θέση κατάταξης αντίστοιχα ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Ένωσης. Η έλλειψη ανεξαρτησίας αποδίδεται από τους πολίτες κυρίως στις παρεμβάσεις ή πιέσεις από οικονομικά συμφέροντα και μετά από την κυβέρνηση ή τους πολιτικούς αλλά και σε θεσμικά αίτια, καθόσον το καθεστώς και η θέση των δικαστών δεν εξασφαλίζουν την ανεξαρτησία τους. Από τις επιχειρήσεις η κύρια αιτία για την έλλειψη ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης είναι οι παρεμβάσεις ή πιέσεις από την κυβέρνηση και τους πολιτικούς. (Τέλλης, 2017).

Εξετάζοντας τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης διαπιστώνεται η διαχρονική καθυστέρηση στην απονομή της δικαιοσύνης, όπου ο αριθμός των εκκρεμών υποθέσεων και του χρόνου εκδίκασης σηματοδοτεί ακόμα και καταστάσεις αρνησιδικίας. Σύμφωνα λοιπόν με τα στοιχεία αυτά:

❖ Στη διοικητική δικαιοσύνη, προς το τέλος του 2012, ενώπιον του Συμβουλίου της Επικράτειας εκκρεμούσαν σχεδόν 28.000 υποθέσεις, με μέσο όρο εκδίκασης τα πέντε χρόνια. Στα εννέα Διοικητικά Εφετεία εκκρεμούσαν πάνω από 60.000 υποθέσεις με χρόνο εκδίκασης τα τρεισήμισι χρόνια, ενώ

στα τριάντα Διοικητικά Πρωτοδικεία περισσότερες από 376.000 υποθέσεις με μέσο όρο εκδίκασης τα πέντε χρόνια. Περισσότερες από 30.000 υποθέσεις εκκρεμούσαν ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με τρία χρόνια μέσο όρο εκδίκασης (Φορτσάκης Θ., 2012). Με την εφαρμογή πολλών μέτρων δικονομικού χαρακτήρα από το 2008 και μετά βελτιώθηκε η κατάσταση στο χώρο της διοικητικής δικαιοσύνης κατά πολύ. Έτσι στις 30-6-2019 ενώπιον του Συμβουλίου της Επικράτειας εκκρεμούσαν 13.453 υποθέσεις. Στα Διοικητικά Εφετεία εκκρεμούσαν 31.575 υποθέσεις, ενώ στα Διοικητικά Πρωτοδικεία 153.625 υποθέσεις. Για την πολιτική δικαιοσύνη, προς το τέλος του 2012, σχεδόν 2.700 υποθέσεις εκκρεμούσαν ενώπιον του Αρείου Πάγου με μέσο όρο εκδίκασης το ένα έτος, πάνω από 36.000 στα Πολιτικά Εφετεία με χρόνο εκδίκασης τα τρία και τέσσερα έτη για τις αστικές και τις ποινικές υποθέσεις αντίστοιχα. Στα Ειρηνοδικεία εκκρεμούσε ένας όγκος 500.000 υποθέσεων με χρόνο εκδίκασης τα τρία χρόνια και αυξητικές τάσεις, λόγω της σύρρευσης αιτήσεων υπερχρεωμένων νοικοκυριών και της μεταφοράς των υποθέσεων εκούσιας δικαιοδοσίας (Φορτσάκης, 2012). Δυστυχώς ο νέος Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, που στοχεύει στην επιτάχυνση της πολιτικής δίκης δεν έχει παρά λίγα χρόνια εφαρμογής (από τον Ιούλιο του 2016), με αποτέλεσμα να μην έχει αποδώσει καρπούς. Έτσι στις 30-6-2019 ενώπιον του Αρείου Πάγου εκκρεμούσαν 1775 υποθέσεις, 39.689 στα πολιτικά Εφετεία, 292.332 υποθέσεις στα Πρωτοδικεία και σχεδόν τα μισά 277.886 στα Ειρηνοδικεία. (Στατιστικά στοιχεία ανά βαθμό δικαιοδοσίας στο https://www.ministryofjustice.gr/?page_id=1599)

Τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι στην διοικητική δικαιοσύνη τουλάχιστον η βελτίωση της κατάστασης είναι εντυπωσιακή. Η μείωση των νεοεισερχόμενων υποθέσεων καθώς και των εκκρεμών αγγίζει το 50%. Παράλληλα ο χρόνος εκδίκασης σε πρώτο βαθμό μιας υπόθεσης στα διοικητικά δικαστήρια από τις 2000 μέρες που ανερχόταν το 2010 μειώθηκε επίσης κατά ποσοστό 50%, δηλαδή μειώθηκε στις 1000 ημέρες. Ευλόγως αναμένεται ότι τα αμέσως επόμενα χρόνια η εφαρμογή του νέου ΚΠολΔ θα επιφέρει μια αισθητή βελτίωση στους χρόνους εκδίκασης και στον αριθμό των εκκρεμών υποθέσεων των αστικών διαφορών. Με την ψήφιση δε και του νέου Ποινικού Κώδικα τον Ιούνιο του 2019 υπάρχει η ελπίδα να παρουσιαστούν

τάσεις βελτίωσης και στις ποινικές δίκες, που δυστυχώς δεν σπανίζουν οι περιπτώσεις εκδίκασης κακουργημάτων μετά από 17 ή 18 χρόνια, στα όρια δηλαδή σχεδόν της εικοσαετούς τους παραγραφής, ακόμη κι όταν δεν έχει μεσολαβήσει μακρύ χρονικό διάστημα από την τέλεση του εγκλήματος μέχρι την άσκηση της ποινικής δίωξης. (Τέλλης, 2017).

Καθίσταται σαφές λοιπόν ότι η σημερινή κατάσταση της ελληνικής δικαιοσύνης όχι μόνο κλονίζει το περί δικαίου αίσθημα των πολιτών αλλά και αποτελεί αρνητικό παράγοντα για την προσέλκυση επενδύσεων και την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Η Ελλάδα κατέχει δυστυχώς την τέταρτη θέση ανάμεσα στα 47 κράτη του Συμβουλίου της Ευρώπης αναφορικά με τις καταδίκες από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) λόγω καταστρατήγησης του εύλογου χρόνου απονομής της δικαιοσύνης. (Τέλλης, 2017). Συνολικά δε στα 54 χρόνια λειτουργίας του Δικαστηρίου αυτού (ΕΔΔΑ), η χώρα μας το έχει απασχολήσει πάνω από πεντακόσιες φορές για παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) εξαιτίας υπέρβασης της εύλογης διάρκειας της δικαστικής διαδικασίας (Τέλλης, 2017). Το διαρκώς οξυνόμενο πρόβλημα της μακράς διάρκειας των δικών θίγει το κατοχυρωμένο από το Σύνταγμα (άρθρο 20) αλλά και από το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο θεμελιώδες δικαίωμα για παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2012) στο http://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/dikaih_dikh/EEDA_parat_polunomos_xedio_tel.pdf). Ειδικότερα, το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ προβλέπει ρητά ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα η υπόθεσή του να δικασθεί «δικαίως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερόληπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος...» (Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Council of Europe F-67075 Strasbourg cedex www.echr.coe.int στο https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf). Στην ελληνική έννομη τάξη η αντιμετώπιση της καθυστέρησης στην απονομή της διοικητικής δικαιοσύνης κατέστη επιτακτική μετά τη νέα καταδίκη της Ελλάδας με την απόφαση της 21.12.2010, Βασίλειος Αθανασίου κ.λπ. (50973/08), που αποτελεί την πρώτη πιλοτική απόφαση (pilot judgement) για την Ελλάδα. Εν προκειμένω, η δίκη ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων για την επιδίκαση

ενός επιδόματος σε πρώην στρατιωτικούς, διήρκεσε περίπου δεκατέσσερα έτη, εκ των οποίων σχεδόν επτά ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Το ΕΔΔΑ δεν περιόρισε την κρίση του στην επίδικη διαφορά, αλλά τόνισε ότι η κατάσταση που επικρατεί στη διοικητική δικαιοσύνη, περιλαμβανομένου και του Συμβουλίου της Επικρατείας, όσον αφορά τις υπερβολικές καθυστερήσεις αποτελεί συστημικό πρόβλημα της ελληνικής έννομης τάξης, μπορεί να θεωρηθεί ως αρνησιδικία και υπέδειξε ειδικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν. Χωρίς να συμμορφωθεί πλήρως με τις συστάσεις αυτές, ο Ν 4055/2012, «Δίκαιη δίκη και εύλογη διάρκεια αυτής», ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 2-4-2012, περιέλαβε, στο μέρος Γ (Διοικητική Δίκη), ένα κεφάλαιο Δ', με τίτλο: «Δίκαιη ικανοποίηση των διαδίκων λόγω υπέρβασης της εύλογης διάρκειας της διοικητικής δίκης και αίτηση επιτάχυνσης» (άρθρα 53-60), όπου προβλέπονται η διαδικασία και τα αρμόδια όργανα για την εξέταση της σχετικής αιτήσεως που στρέφεται κατά του Ελληνικού Δημοσίου. Ο νόμος καθιερώνει την αίτηση δίκαιης ικανοποίησης (εύλογης αποκατάστασης) (άρθρο 55) των διαδίκων για υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης και επίσης την αίτηση επιτάχυνσης της εκδίκασης της υπόθεσης, εάν η υπόθεση δεν έχει συζητηθεί για διάστημα μεγαλύτερο των είκοσι τεσσάρων (24) μηνών από την κατάθεση του εισαγωγικού δικογράφου (άρθρο 59). Ρυθμίζονται διεξοδικά η διαδικασία, τα κριτήρια επιδίκασης δίκαιης ικανοποίησης και η εκτέλεση της απόφασης (Πρεβεδούρου Ε., 2014).

3.2.2 Τα προβλήματα της Ελληνικής Δικαιοσύνης και τα αίτια αυτών

Η ποιότητα, η ανεξαρτησία και η αποτελεσματικότητα είναι τα κύρια συστατικά στοιχεία ενός αποτελεσματικού συστήματος απονομής δικαιοσύνης (Θεματικό ενημερωτικό δελτίο ευρωπαϊκού εξαμήνου-αποτελεσματικά συστήματα απονομής δικαιοσύνης στο https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester-thematic-factsheet-effective-justice-systems_el.pdf).

Η αναποτελεσματικότητα της ελληνικής δικαιοσύνης διαφαίνεται στην καθυστέρηση της απονομής της. Το πρόβλημα αυτό οφείλεται σε πολλά και ετερογενή αίτια, τα οποία τα κατατάσσουμε σε εξωτερικά-εξωγενή και εσωτερικά-ενδογενή (Τέλλης, 2017, Φορτσάκης, 2012).

A) Εξωγενή αίτια

α) Η δικομανία των πολιτών, δηλαδή η νοοτροπία της προσφυγής χωρίς σοβαρό λόγο στη δικαιοσύνη, κάτι το οποίο έχει οδηγήσει στην αθρόα άσκηση αγωγών, μηνύσεων και προσφυγών, με αποτέλεσμα τον τεράστιο αριθμό των εκκρεμών υπό εκδίκηση υποθέσεων. Αυτή η νοοτροπία πάλι οφείλεται κυρίως στην έλλειψη παιδείας, ούτως ώστε να είναι κανείς ικανός να αποφεύγει να εμπλακεί σε διενέξεις αλλά και να επιλύει τα διαπροσωπικά του προβλήματα, παρά το μεσογειακό μας ταπεραμέντο, όπως διατείνονται πολλοί. Επίσης οφείλεται από πλευράς των πολιτών στην έλλειψη εμπιστοσύνης τους στους εξωδικαστικούς τρόπους επίλυσης (διαμεσολάβηση, συμβιβασμός, διαιτησία). Από πλευράς πολιτείας οφείλεται στην έλλειψη κοινωνικών μηχανισμών ικανών να αποτρέπουν τη γένεση των διαφορών. Από πλευράς των συμμετεχόντων στη διαδικασία της δικαιοσύνης οφείλεται στην έλλειψη δεοντολογίας κάποιων δικηγόρων, που συχνά ωθούν τους εντολείς τους προς τη δικαστική διένεξη, αλλά και στην έλλειψη αυστηρών ρυθμίσεων και τη χαλαρή στάση των δικαστών που επιτρέπουν την άσκηση προδήλως αβάσιμων ενδίκων μέσων και την παρέλκυση της δίκης από τους διαδίκους και τους πληρεξουσίους δικηγόρους τους.

β) Η πολυνομία, δηλαδή ο υπερβολικά μεγάλος αριθμός νόμων, προεδρικών διαταγμάτων, υπουργικών αποφάσεων και πράξεων νομοθετικού περιεχομένου. Όλες αυτές οι ρυθμίσεις τις περισσότερες φορές ή δεν εφαρμόζονται επαρκώς ή ψηφίζονται χωρίς να καταργηθούν οι προηγούμενες ή επικαλύπτονται. Με το Ν. 4048/2012 (ΦΕΚ 34/Α/23-2-2012) : «Ρυθμιστική Διακυβέρνηση: Αρχές, Διαδικασίες και Μέσα Καλής Νομοθέτησης» επιχειρήθηκε να βελτιωθεί το ρυθμιστικό τοπίο, με την βελτίωση των κανόνων παραγωγής του νομοθετικού έργου και, συνακολούθως, της ποιότητας των παραγομένων νομοθετικών ρυθμίσεων. Όμως δεν εφαρμόστηκε ποτέ επαρκώς και καταργήθηκε με την ψήφιση του ν. 4622/2019 (ΦΕΚ 133/Α/7-8-2019): «Επιτελικό Κράτος: οργάνωση, λειτουργία και διαφάνεια της Κυβέρνησης, των κυβερνητικών οργάνων και της κεντρικής δημόσιας διοίκησης».

γ) Η κακονομία, δηλαδή η κακή ποιότητα της νομοθεσίας. Η μη τήρηση των διεθνών κανόνων νομοθετικής ποιότητας του ΟΟΣΑ (Greece country profile: [2018](https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/greece-country-note-regulatory-policy-2018.pdf), στο <https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/greece-country-note-regulatory-policy-2018.pdf>) αλλά και σε κάποιες περιπτώσεις των

διατάξεων του Συντάγματος απολήγει σε ασάφεια των νόμων, αντιφατικότητα αφού για το ίδιο θέμα υπάρχουν αντικρουόμενοι κανόνες και εν τέλει ανασφάλεια δικαίου. Όλες αυτές οι πολύπλοκες διοικητικές διαδικασίες που συμπεριλαμβάνονται στη νομοθεσία είναι αδύνατο να γίνουν κατανοητές από τον μέσο πολίτη. Αθροιστικά στην κακή ποιότητα της νομοθεσίας έρχεται και η καθυστερημένη εναρμόνισή της με τη νομολογία. Επίσης αυξάνει η πολυπλοκότητα των ελληνικών νομοθετημάτων στην προσπάθεια να ενστερνιστούν τους κανόνες του διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου (Ανδρουλάκης, 2015). Σύμφωνα με το άρθρο 74 παρ. 5δ' του Συντάγματος προβλέπεται ότι δεν επιτρέπεται να εισάγονται στους νόμους διατάξεις άσχετες με το κυρίως αντικείμενο που αυτοί ρυθμίζουν. Παρόλα αυτά μέχρι και την τελευταία στιγμή εισάγονται σε οποιοδήποτε νομοσχέδιο συζητείται προς ψήφιση στη Βουλή «άλλες ή συναφείς διατάξεις, τροπολογίες και προσθήκες» προκειμένου να ρυθμιστούν θέματα, με τη μορφή του κατεπείγοντος, άσχετα με το προς ψήφιση νομοσχέδιο.

δ) Η κακή λειτουργία της διοίκησης, η οποία οδηγεί στη διόγκωση των διοικητικών διαφορών. Οι πρακτικές της διοίκησης σε σχέση με τους διοικούμενους είναι αναχρονιστικές και αντίθετες με τα διεθνή πρότυπα, οι αποφάσεις που λαμβάνει είναι αν όχι παράνομες τουλάχιστον εκδίδονται χωρίς να τηρούνται οι προβλεπόμενες διαδικασίες (π.χ. χωρίς προηγούμενη ακρόαση του διοικούμενου), αρνείται να συμμορφωθεί στις δικαστικές αποφάσεις και εφαρμόζει νόμους που κρίθηκαν αντισυνταγματικοί και επακόλουθα οδηγεί τους διοικούμενους σε προσφυγές ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων με αποτέλεσμα την αύξηση των διοικητικών δικών. Επίσης το νομικό Συμβούλιο του Κράτους ασκεί άμετρα ένδικα μέσα και βοηθήματα συμβάλλοντας και αυτό στον ασύστολο πολλαπλασιασμό των διοικητικών διαφορών. Σύμφωνα με την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2012), «κύρια αιτία του συντριπτικού όγκου των εκκρεμών διοικητικών διαφορών είναι η κακοδιοίκηση, η οποία σε συνδυασμό με τη δαιδαλώδη πολυνομία, αποτελεί πραγματική 'μηχανή παραγωγής' διαφορών» καθώς και η «αλόγιστη άσκηση ενδίκων βοηθημάτων και μέσων από το Δημόσιο και τα Ν.Π.Δ.Δ.». Η κακή λειτουργία της Διοίκησης λοιπόν λειτουργεί αθροιστικά με τη δικομανία (Βουρλούμης, 2015) και την καθιστά συχνά πηγή παρανομίας (Ανδρουλάκης, 2015).

ε) Το κόστος προσφυγής στη δικαιοσύνη, που πρέπει να είναι εύλογο, δηλαδή ούτε υπερβολικό για την πολιτεία ούτε απαγορευτικό για τον πολίτη. Παρά το γεγονός όμως που το κόστος προσφυγής στη δικαιοσύνη για τον πολίτη είναι χαμηλό δεν του εξασφαλίζεται πραγματική προστασία εξαιτίας των μεγάλων καθυστερήσεων στην απονομή και της συχνής χρήσης ενδίκων μέσων. Από την άλλη οι δαπάνες της γενικής κυβέρνησης για τα δικαστήρια στην Ελλάδα ανέρχονται σε 51 ευρώ ανά κάτοικο το 2015 υπολειπόμενο κατά πολύ από το αντίστοιχο μέσο ευρωπαϊκό όρο που ήταν 79 ευρώ ανά κάτοικο

(special report: Απονομή Δικαιοσύνης, ΣΕΒ, 2017, https://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/50374/SPECIAL%20REPORT_14_6_2017.pdf)

στ) Η ποινικοποίηση διοικητικών παραβάσεων, όπως είναι τα πολεοδομικά, ασφαλιστικά, φορολογικά κ.λ.π. Με αυτό τον τρόπο η ποινική διαδικασία έχει μετατραπεί σε μηχανισμό είσπραξης δημοσίων εσόδων σαν αποτέλεσμα της ανικανότητας της δημόσιας διοίκησης να ελέγξει την εφαρμογή των νόμων και να επιβάλλει αποτελεσματικές κυρώσεις.

B) Ενδογενή αίτια

α) Έλλειψη ανεξαρτησίας της δικαστικής από την εκτελεστική εξουσία, καθώς σύμφωνα με το άρθρο 90 παρ. 5 του Συντάγματος η ηγεσία της Δικαιοσύνης (Εισαγγελέας Άρειου Πάγου και Πρόεδροι όλων των ανώτατων δικαστηρίων-Άρειου Πάγου, Συμβουλίου της Επικρατείας και Ελεγκτικού Συνεδρίου) επιλέγεται από το Υπουργικό Συμβούλιο. Με αυτό τον τρόπο δεν επιτυγχάνεται πλήρης διάκριση μεταξύ δικαστικής και εκτελεστικής εξουσίας καθώς δεν τηρείται απαραίτητα η ιεραρχία και η αξιοκρατία.

β) Υπερβολικά εκτενής, ακόμη και πολυσέλιδη ανάπτυξη αιτιολογίας των αποφάσεων. Βέβαια σύμφωνα με το άρθρο 93 παρ. 3 του συντάγματος «κάθε δικαστική απόφαση πρέπει να είναι ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένη .....». Είναι όμως αρκετή μία συνοπτική αιτιολογία με αναφορά στις εφαρμοζόμενες διατάξεις για να είναι δυνατός ο έλεγχος του τρόπου εφαρμογής των κανόνων δικαίου, όπως γίνεται στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

γ) Έλλειψη Ειρηνοδικών, παρά το γεγονός ότι ως χώρα έχουμε αναλογικά περισσότερους δικαστές από άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως προκύπτει από το European Justice Scoreboard 2019 αναλογούν 27 δικαστές

ανά 100.000 κατοίκους στην Ελλάδα, ενώ αντίστοιχα στην Γαλλία είναι 10, στην Γερμανία είναι 8, στην Ιταλία 11. Ωστόσο σε 154 Ειρηνοδικεία της χώρας υπηρετούν 710 Ειρηνοδίκες, την στιγμή που σε 61 Πρωτοδικεία υπηρετούν 914 Πρωτοδίκες και σε μόλις 19 εφετεία 388 εφέτες. Έτσι ο αριθμός των ειρηνοδικών είναι ανεπαρκής για να διαχειριστεί τον μεγάλο όγκο των εκκρεμών υποθέσεων του Ν. 3869/2010 «ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων», παρά τις νομοθετικές πρωτοβουλίες για την αποσυμφόρηση τους. Επίσης από 1-3-2013 ένας επίσης μεγάλος όγκος υποθέσεων της εκουσίας δικαιοδοσίας (διαθήκες, αποποιήσεις, σωματεία) αποτελούν αρμοδιότητα των Ειρηνοδικείων. Εδώ θα πρέπει να προστεθεί ο μεγάλος αριθμός υποθέσεων της τακτικής διαδικασίας σε 145 ημέρες από την κατάθεση της αγωγής (άρθρο 237 ΚΠολΔ όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 4335/2015 και ισχύει από 1-1-2016).

δ) Έλλειψη δικαστικών υπαλλήλων, οι οποίοι συμμετέχουν στη σύνθεση των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων καθώς επίσης και στα εισαγγελικά και ανακριτικά γραφεία. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση η μέση αναλογία είναι 3,5 υπάλληλοι προς 1 δικαστή. Στα διοικητικά δικαστήρια της Ελλάδας, ο νόμος προβλέπει μια αναλογία 1 υπάλληλος προς 1 δικαστή. Στην πράξη, όμως, σε αυτά τα δικαστήρια αντιστοιχεί ένας υπάλληλος για κάθε 3 δικαστές. Γενικά όμως η αναλογία δικαστικών υπαλλήλων προς δικαστικούς λειτουργούς έχει μειωθεί πολύ τα τελευταία χρόνια σε όλες τις βαθμίδες και τύπους δικαστηρίων, αφού υπήρξαν δυσανάλογα πολλές συνταξιοδοτήσεις των υπαλλήλων χωρίς παράλληλα να υπάρξει τροφοδότηση των δικαστηρίων με νέες προσλήψεις. Η υποστύλωση των δικαστικών υπηρεσιών με δικαστικούς υπαλλήλους έχει ως συνέπεια την περαιτέρω επιβάρυνση των υπαρχόντων εργαζομένων, αλλά και την αδυναμία ταχείας διεκπεραίωσης των δικαστικών υποθέσεων. Έχει αρνητική επίπτωση στην αποτελεσματική υποστήριξη των δικαστών καθώς συνεπάγεται καθυστερήσεις στη σύνταξη των κατηγορητηρίων, την καθαρογραφή των αποφάσεων και στη διεκπεραίωση των υποθέσεων των ανακριτικών γραφείων. Επιπλέον μειώνει σημαντικά την ικανότητα των δικαστηρίων να ανταποκριθούν στο φόρτο εργασίας τους καθώς οι δικαστικοί υπάλληλοι αναλαμβάνουν τη διεκπεραίωση αρκετών διαδικασιών όπως την έκδοση των αιτούμενων πιστοποιητικών, τη χορήγηση απογράφων, την εξυπηρέτηση του αρχείου για δικηγόρους και πολίτες και

άλλων πολλών καθηκόντων, που περιγράφηκαν εκτενώς ανωτέρω. Οι δικαστικοί υπάλληλοι αναλαμβάνουν και καθήκοντα πέραν των αρμοδιοτήτων τους (π.χ. επιδόσεις), λόγω της έλλειψης δικαστικών επιμελητών και του πολύ μεγάλου όγκου των επιδόσεων, το οποίο σε συνδυασμό με την υποστελέχωση επιφέρει σημαντική καθυστέρηση στη διεκπεραίωση των διαδικασιών συνολικά.

ε) Ελλείψεις κτιριακών υποδομών.

Λόγω της οικονομικής κρίσης που επικρατεί τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, της αποδυνάμωσης από προσωπικό της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης καθώς και της αρμόδιας εποπτευόμενης εταιρείας «Θέμις κατασκευαστική Α.Ε», η ενίσχυση και αναβάθμιση των κτιριακών εγκαταστάσεων στις οποίες στεγάζονται τα δικαστήρια κατέστη δυσχερής έως και ανύπαρκτη. Βέβαια από το 1997, που ιδρύθηκε μέχρι τον Απρίλιο του 2012, όπως αποτυπώνεται σε φυλλάδιο της εταιρίας για το έργο και τις προοπτικές της, παραδόθηκαν και λειτουργούν 11 Δικαστικά Μέγαρα, 5 Ειρηνοδικεία και 7 Καταστήματα Κράτησης, ενώ έγιναν ανακαινίσεις και επισκευές σε 16 Δικαστικά Μέγαρα και 11 Καταστήματα Κράτησης (στην ιστοσελίδα της εταιρίας «Θέμις κατασκευαστική Α.Ε» <http://www.themis.com.gr/frontend/index.php>). Ωστόσο οι ανάγκες για κατασκευή, επέκταση, επισκευή, συντήρηση, εξοπλισμό και οργάνωση των δικαστικών κτιρίων και ειδικότερα για την αύξηση του αριθμού των αιθουσών συνεδριάσεων και χώρων αναμονής και για την κατασκευή λειτουργικών γραφείων δικαστών και δικαστικών υπαλλήλων παραμένουν διαρκείς και αυξανόμενες. Πρόσφατο παράδειγμα άμεσης ανάγκης αναβάθμισης των κτιριακών εγκαταστάσεων Δικαστικού Μεγάρου είναι αυτό της Λάρισας, όπου σύμφωνα με υπόμνημα προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης από το Δ.Σ. του Συλλόγου των δικαστικών υπαλλήλων Λάρισας, πέραν των άλλων προβλημάτων που αναφέρουν είναι και η ανάγκη για «άμεση αντικατάσταση δαπέδων καλυμμένων με αμιάντο, αγορά δίφυλλων κλειστών βιβλιοθηκών για τήρηση και αρχειοθέτηση δικογραφιών, στεγανότητα του Δικαστικού Μεγάρου, επισκευή των ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων, ανεπαρκείς χώροι για την τήρηση των αρχείων, ανεπαρκείς και επικίνδυνοι χώροι για τη φύλαξη των πειστηρίων, παντελής έλλειψη καθαριότητας λόγω έλλειψης προσωπικού καθαριότητας» (Υπόμνημα προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης στις 1-11-2019

στο http://sdylarisa.blogspot.com/2019/11/blog-post_1.html)

στ) Δικηγορικός πληθωρισμός, κάτι που προκαλεί μεγάλο ανταγωνισμό μεταξύ των δικηγόρων και προσφορά χαμηλά αμειβομένων δικηγορικών υπηρεσιών αλλά και την ύπαρξη του άγχους της διατήρησης παραδοσιακών μορφών δικηγορίας. Αυτό το άγχος δημιουργεί εμπόδια στην εφαρμογή καινοτομιών και νέων δικονομικών ρυθμίσεων με στόχο την επιτάχυνση των διαδικασιών στην απονομή της δικαιοσύνης. Περαιτέρω επειδή είθισται ο δικηγόρος να πληρώνεται μόνο για την προσφυγή του στο δικαστήριο και όχι για την παροχή συμβουλών, συντελούν στην αύξηση των δικών, αφού δεν ωθούν τους πελάτες τους να επιλύσουν τις διαφορές τους είτε εξωδικαστικά είτε κατά τη διάρκεια της δίκης (Δελλής Γ., 2013). Αυτό το γεγονός, όταν δεν είναι προφανής ο λόγος που επιβάλλει την παράσταση δικηγόρου, προκαλεί κοινωνικές αντιδράσεις.

ζ) Έλλειψη μηχανοργάνωσης και μη επαρκής αξιοποίηση των ΤΠΕ (Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας).

Δυστυχώς, στο σημερινό ελληνικό δικαστικό σύστημα ο εκσυγχρονισμός στο σύστημα οργάνωσης της Δικαιοσύνης και η εφαρμογή ηλεκτρονικών δομών υπολείπεται κατά πολύ. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης και οι διάφοροι φορείς του παρουσιάζουν σημαντικές ανισότητες στην διεύθυνση και εκμετάλλευση των νέων τεχνολογιών. Στην πλειονότητα των εποπτευόμενων φορέων του Υπουργείου Δικαιοσύνης υπάρχει κάποιος βαθμός μηχανογράφησης υποστηρικτικών λειτουργιών π.χ. σύνταξη εγγράφων, τήρηση λογιστικών φύλλων. Ωστόσο, η χρήση ολοκληρωμένων πληροφοριακών συστημάτων υπάρχει κυρίως σε κεντρικούς φορείς και η παροχή διαδικτυακών υπηρεσιών προς τους πολίτες είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Η Κεντρική Υπηρεσία διαθέτει μηχανοργάνωση, με σύγχρονες υποδομές πληροφορικής, που κρίνεται, σε γενικές γραμμές, ικανοποιητική για την υποστήριξη των λειτουργιών της Κεντρικής Υπηρεσίας. Επιπλέον, περιλαμβάνει ιστοσελίδα, δίκτυο Intranet (ροή εργασιών υπηρεσιών και παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών εξυπηρέτησης σε πολίτες και υπαλλήλους αρμοδιότητας του ΥΔ), έργο ΣΥΖΕΥΞΙΣ για παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (προς πολίτες και υπηρεσίες του Δημοσίου) και διαλειτουργικότητα με το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους (Συντάξεις, ΔΙΑΣ) και με το Υπ. Οικονομικών (Ενιαία Αρχή Πληρωμών) και τα Εντελλόμενα

(Υπηρεσία Δημοσιονομικού Ελέγχου). Στα δικαστήρια όμως η εγκατάσταση μηχανογραφικών συστημάτων στηρίχτηκε σε ανεξάρτητες υποδομές για την κάθε υπηρεσία. Για παράδειγμα, στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ χρηματοδοτήθηκε ο σχεδιασμός, η εγκατάσταση και η λειτουργία συστημάτων διαχείρισης δικαστικών ροών στα Πρωτοδικεία Αθήνας, Πειραιά και Θεσσαλονίκης. Το αποτέλεσμα ήταν τρία ξεχωριστά συστήματα και υπολογιστικές υποδομές. Ομοίως, στο Γ' ΚΠΣ υλοποιήθηκε η μηχανογράφηση του ΣτΕ, δύο εφετείων και έντεκα διοικητικών πρωτοδικείων σε όλη τη χώρα. Το αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία πολλαπλών κέντρων δεδομένων και πληροφοριακών συστημάτων, τα οποία όμως δεν επικοινωνούν μεταξύ τους.

Υπήρξαν αρκετοί λόγοι για την μη επαρκή αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνίας. Καταρχήν υπήρξε δυσπιστία απέναντι στις νέες τεχνολογίες, κάτι που πλέον τείνει να εκλείψει και η εφαρμογή και χρησιμοποίηση τους υποστηρίζεται από τους περισσότερους δικαστικούς λειτουργούς και υπαλλήλους. Επιπλέον το κανονιστικό πλαίσιο της Δικαιοσύνης δυσχέραινε μέχρι τώρα την σωστή εφαρμογή τους. Για παράδειγμα, το κανονιστικό πλαίσιο προβλέπει την επικοινωνία μεταξύ δύο υπηρεσιών με πιστοποιημένο έγγραφο, με σφραγίδα και υπογραφή από αρμόδιο πρόσωπο (το οποίο αρχειοθετείται). Ομοίως ο τρόπος λειτουργίας των δικαστηρίων και της επικοινωνίας τους με τους πολίτες καθορίζεται από ένα νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο όμως βασιζόταν στην υπόθεση ότι οι διαδικασίες εκτελούνται με τη χρήση φυσικών εγγράφων, που πιστοποιούνται με φυσικές υπογραφές και σφραγίδες, με την επιτόπια παρουσία των εξυπηρετούμενων κ.α. Στη περίπτωση που εγκατασταθούν πληροφοριακά συστήματα και δεν αλλάξει το κανονιστικό πλαίσιο, απλώς θα εκτυπώνεται το έγγραφο από το σύστημα, θα υπογράφεται, θα σφραγίζεται και θα παραδίδεται στην άλλη υπηρεσία, όπου θα καταχωρείται εκ νέου στο σύστημα. Ωστόσο, η κατάσταση αυτή φαίνεται να αλλάζει πλέον με την απαραίτητη εισαγωγή ρυθμίσεων για την ηλεκτρονική κατάθεση δικογράφων και αιτήσεων, τις ψηφιακές υπογραφές, την τηλεδιάσκεψη στα δικαστήρια κτλ.

Επίσης μέχρι τώρα τα πληροφοριακά συστήματα στους διάφορους φορείς του ΥΔ σχεδιάζονταν ως ανεξάρτητες μονάδες και ήταν ανομοιογενή μεταξύ τους, με αποτέλεσμα και να μην γίνεται εξοικονόμηση πόρων αλλά και να δυσκολεύεται η διαλειτουργικότητα μεταξύ των μηχανογραφικών

συστημάτων τόσο στο χώρο της δικαιοσύνης όσο και με τρίτους οργανισμούς του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα.

Τη στιγμή αυτή, με την εξαίρεση των παραγωγικών πλέον συστημάτων ηλεκτρονικής κατάθεσης στα τρία πρωτοδικεία (Αθηνών, Πειραιά και Θεσσαλονίκης δεν υπάρχει καμία επικοινωνία μεταξύ συστημάτων, εσωτερική ή εξωτερική. Το αποτέλεσμα είναι ότι ακόμα και ανάμεσα σε μηχανογραφημένους φορείς, η μετάδοση πληροφοριών κατά την εκτέλεση των δικαστικών ροών γίνεται με τηλεμοιοτυπία ή ταχυδρομικά. Συνεπώς, η υφιστάμενη κατάσταση είναι ασύμβατη με τις τρέχουσες ανάγκες για διαλειτουργικότητα στο εσωτερικό αλλά και την ηλεκτρονική επικοινωνία της Ελληνικής Δικαιοσύνης με αρμόδιες αρχές στην Ευρώπη και διεθνώς.

Τέλος, η εφαρμογή των ΤΠΕ στη Δικαιοσύνη μέχρι τώρα έχει αντιμετωπίσει δυσκολίες λόγω της έλλειψης καταρτισμένου προσωπικού που να κατέχει την κατάλληλη τεχνογνωσία για τον σχεδιασμό, υλοποίηση και διαχείριση πληροφοριακών συστημάτων, τη διοίκηση και παρακολούθηση των απαραίτητων έργων πληροφορικής και τον διαρκή σχεδιασμό στρατηγικής στον τομέα των ΤΠΕ. Ωστόσο, οι δύσκαμπτες διαδικασίες πρόσληψης προσωπικού στο δημόσιο τομέα αλλά και οι δημοσιονομικοί περιορισμοί που επιβάλλει η οικονομική κρίση τα τελευταία χρόνια, δεν έχουν επιτρέψει την προσαρμογή της σύνθεσης του ανθρώπινου δυναμικού στις τρέχουσες απαιτήσεις (Σχέδιο δράσης για την ηλεκτρονική δικαιοσύνη και τη διοικητική αναβάθμιση Απρίλιος 2014- action plan 2014 E-justice 2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Όπως καταδείχτηκε έως τώρα η Ελληνική Δικαιοσύνη πάσχει. Όμως τα τελευταία χρόνια, μετά το 2013, παρατηρείται μία τάση βελτίωσης της αποτελεσματικότητας της δικαιοσύνης. (Τέλλης, 2017). Αυτό οφείλεται κυρίως σε νομοθετικές παρεμβάσεις που έγιναν με στόχο την επιτάχυνση της απονομής της. Όλες οι μεταρρυθμίσεις που θεσπίστηκαν μετά το 2008 για τη διοικητική δίκη καθώς και οι νέοι Κώδικες Πολιτικής και Ποινικής Δικονομίας βοήθησαν και θα βοηθήσουν ακόμα περισσότερο στην επιδίωξη της επιτάχυνσης της διαδικασίας παράλληλα με την βελτίωση της ποιότητας της Δικαιοσύνης. Το θετικό είναι ότι κατέστη πολιτική συνείδηση και νομοθετική προτεραιότητα η έγκαιρη απονομή της δικαιοσύνης ως μέσο για την ανάπτυξη και την οικονομία του κράτους. (Τέλλης, 2017).

4.1 Μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες

Νομοθετικές πρωτοβουλίες για την επιτάχυνση των ρυθμών στην απονομή δικαιοσύνης, αποτέλεσαν ενδεικτικά οι κάτωθι:

- Ν. 2915/2001 «Επιτάχυνση της τακτικής διαδικασίας ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων και λοιπές δικονομικές και συναφείς ρυθμίσεις»,
- Ν. 3160/2003 «Επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας και άλλες διατάξεις»,
- Ν. 3346/2005 «Επιτάχυνση της διαδικασίας ενώπιον των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων και άλλες διατάξεις»,
- Ν. 3659/2008 «Βελτίωση και επιτάχυνση των διαδικασιών της δίκης στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια και άλλες διατάξεις»,
- Ν. 3900/2010 «Εξορθολογισμός διαδικασιών και επιτάχυνση της διοικητικής δίκης και άλλες διατάξεις»,
- Νόμος 3904/2010 «Εξορθολογισμός και βελτίωση στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις». Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Α΄ 218/23-12-2010

- Ν. 3994/2011 «Εξορθολογισμός και βελτίωση στην απονομή της πολιτικής δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις»,
- Ν. 4043/2012 «Μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στα καταστήματα κράτησης και άλλες διατάξεις»,
- Ν. 4198/2013 « Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις»,
- Νόμος 4194/2013 «Κώδικας Δικηγόρων». Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Α΄208/27-09-2013,
- Νόμος 4239/2014 "Δίκαιη ικανοποίηση λόγω υπέρβασης της εύλογης διάρκειας της δίκης, στα πολιτικά και ποινικά δικαστήρια και στο Ελεγκτικό Συνέδριο και άλλες διατάξεις",
- Νόμος 4322/2015: "Μεταρρυθμίσεις ποινικών διατάξεων, κατάργηση των καταστημάτων κράτησης Γ΄ τύπου και άλλες διατάξεις." Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Α΄ 42/27.04.2015,
- Νόμος 4335/2015: "Επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4334/2015 (Α΄ 80)". Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Α΄ 87/23.07.2015,
- Νόμος 4356/2015 «Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις». Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Α΄ 181/24.12.2015
- Ν. 4411/2016, άρθρα 8 και 9 «Παραγραφή και παύση ποινικής δίωξης και παραγραφή και μη εκτέλεση ποινών υπό όρο»
- Νόμος 4446/2016: "Πτωχευτικός Κώδικας, Διοικητική Δικαιοσύνη, Τέλη-Παράβολα, Οικειοθελής αποκάλυψη φορολογητέας ύλης παρελθόντων ετών, Ηλεκτρονικές συναλλαγές, Τροποποιήσεις του ν. 4270/2014 και λοιπές διατάξεις." Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ τ. Α΄ 240/22.12.2016.
- Νόμος 4619/2019: "Κύρωση του Ποινικού Κώδικα", μαζί με την αιτιολογική του έκθεση. Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ τ. Α΄ 95/11.6.2019
- Νόμος 4620/2019: "Κύρωση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας", μαζί με την αιτιολογική του έκθεση. Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ τ. Α΄ 96/11.6.2019
- Νόμος 4637/2019: "Τροποποιήσεις Ποινικού Κώδικα, Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και συναφείς διατάξεις", μαζί με την αιτιολογική του έκθεση. Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ τ. Α΄/180/18.11.2019.)

➤ Νόμος 4640/2019 “Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Περαιτέρω εναρμόνιση της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/52/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008 και άλλες διατάξεις”, μαζί με την αιτιολογική του έκθεση. Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ τ. Α΄/190/30.11.2019” και διορθώθηκε στο ΦΕΚ τ. Α΄/194/4.12.2019. (Νόμοι του ΥΔ από το 1990 ως σήμερα στο https://www.ministryofjustice.gr/?page_id=3576)

Στο πεδίο της διοικητικής δικαιοσύνης ο ν. 4055/2012 εισήγαγε θετικά στοιχεία τόσο στην εισαγωγή ενός ενδίκου βοηθήματος που να επιτρέπει την αποζημίωση των ενδιαφερομένων για αδικαιολόγητες καθυστερήσεις (άρθρα 53-60) όσο και σε άλλα πεδία της διοικητικής δίκης (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2012 στο http://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/dikaih_dikh/EEDA_parat_polunomos_xedio_tel.pdf), όπως:

- ενισχύθηκε ο θεσμός της πιλοτικής δίκης στο Συμβούλιο της Επικράτειας και εισήχθη στο Ελεγκτικό Συνέδριο (άρθρα 40 και 69),
- οι υποθέσεις που επιλύονται μετά από απόφαση του Συμβουλίου της Επικράτειας και εκκρεμούν ενώπιον των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων εκδικάζονται από τα τελευταία υποχρεωτικά στη διαδικασία σε συμβούλιο, το ίδιο και στην περίπτωση που προβάλλονται λόγοι προδήλως απαράδεκτοι ή αβάσιμοι (άρθρο 40),
- επεκτάθηκε η διαδικασία σε συμβούλιο και για την αποδοχή παραδεκτών και προδήλως βάσιμων ενδίκων μέσων και βοηθημάτων (άρθρα 45 και 51).

Συνεπεία των μέτρων που ελήφθησαν κυρίως μετά το 2008 για την επιτάχυνση της διοικητικής δίκης, μέσα στην πενταετία 2010-2015 επήλθε μείωση τόσο των νεοεισερχόμενων υποθέσεων όσο και των εκκρεμών υποθέσεων που αγγίζει το 50% (Τέλλης, 2017). Άλλωστε, ενόψει της εξέλιξης αυτής το 2015 βγήκαμε από την επιτήρηση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Φαίνεται λοιπόν, ότι ο στόχος της επιτάχυνσης εξυπηρετείται. Σε αντίθεση με την ποιότητα της δικαιοσύνης που τίθεται εν αμφιβόλλω (Σταυρόπουλος, 2015).

Στο πεδίο της πολιτικής δίκης, οι προγενέστεροι νόμοι 2915/2001 και

3994/2011 δεν απέδωσαν ιδιαίτερα αποτελέσματα για την επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης (Στασινόπουλος, 2015). Όμως οι παρεμβάσεις του ν. 4055/2012 υπήρξαν θετικές σε όλους τους κλάδους της δικαιοσύνης και οι κυριότερες εξ αυτών αφορούσαν (Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Για τη δίκαιη δίκη και την εύλογη διάρκεια αυτής», 2012):

- στον περιορισμό των λόγων αναβολής σε όλα τα δικαστήρια (άρθρο 26),
- στην αξιοποίηση της δυνατότητας ηλεκτρονικής κατάθεσης κι επίδοσης δικογράφων και προτάσεων (άρθρα 8, 42, 49 και 74),
- στη θέσπιση της συνοπτικής περίληψης στα εισαγωγικά δικόγραφα (άρθρα 41 και 48)
- στην αντιμετώπιση του φαινομένου της άρνησης της διοίκησης να αποστείλει φάκελο ή απόψεις με τη θεσμοθέτηση της πιθανότητας τεκμηρίου ομολογίας (άρθρο 43),
- στην αύξηση της δικαστικής δαπάνης σε περιπτώσεις όπου ο ηττημένος διάδικος συνέβαλε δικονομικά στην καθυστέρηση εκδίκασης (άρθρο 46),
- στο σύντομο προσδιορισμό και έκδοση αποφάσεων σε εργατικές και μισθωτικές διαφορές καθώς και αγωγές για αμοιβές, διατροφές, επιμέλεια (άρθρο 15),
- στην επιτάχυνση της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων (άρθρο 16),
- στην κατάργηση της υποχρεωτικότητας της προκαταρκτικής εξέτασης στα πλημμελήματα (άρθρο 27).

Εντούτοις, η αύξηση των παραβόλων για την άσκηση ενδίκων βοηθημάτων και μέσων επί ποινή απαραδέκτου που εισήγαγε ο ν. 4055/2012 σε όλα τα δικαστήρια χαρακτηρίστηκε από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου «αλματώδης», καθώς θίγει το δικαίωμα σε δικαστική προστασία και δυσχεραίνει την πρόσβαση στη δικαιοσύνη μεγάλου αριθμού προσώπων και δη μόνο ιδιωτών, αφού μόνο αυτοί τα καταβάλλουν, κατά προφανή άνιση μεταχείριση με το δημόσιο και τα Ν.Π.Δ.Δ., που φέρουν και την κύρια ευθύνη για την επιβάρυνση των δικαστηρίων (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2012)

Με τον ν. 4239/2014 επεκτάθηκε η αίτηση δίκαιης ικανοποίησης

(εύλογης χρηματικής αποκατάστασης) των διαδικών για υπέρβαση της εύλογης διάρκειας στην πολιτική και την ποινική δίκη, καθώς επίσης και στις δίκες ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Ο νέος Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, μετά τις τροποποιήσεις του ν. 4335/2015 που τέθηκαν σε ισχύ από 1.1.2016, έχει ως σκοπό την βελτίωση του ισχύοντος δικονομικού νόμου ούτως ώστε να επιτευχθεί η ταχύτερη απονομή της δικαιοσύνης, χωρίς όμως να θυσιάζεται η εξίσου άξια προστασίας ανάγκη για έκδοση ορθής και δίκαιης απόφασης. Οι βασικές αλλαγές που προτείνονται με το νέο Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αφορούν στην τακτική διαδικασία ενώπιον των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων, καθώς και στην αναγκαστική εκτέλεση, όπου εκεί παρατηρούνται και οι μεγαλύτερες χρονικές καθυστερήσεις. Ελάφρυνση του φόρτου υποθέσεων των πολιτικών δικαστηρίων επιτεύχθη επίσης από την εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων περί εκδόσεως συναινετικών διαζυγίων ενώπιον συμβολαιογράφου (Ν. 4509/2017).

Νομοθετικές πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της πολιτικής δικαιοσύνης, ελήφθησαν ειδικά για την ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών επίλυσης διαφορών. Η εξωδικαστική διαμεσολάβηση θεσπίστηκε με τον Ν. 3898/2010 «Διαμεσολάβηση για αστικές και εμπορικές υποθέσεις». Μετά από οκτώ σχεδόν έτη εφαρμογής του εκτιμάται ότι δεν έχει αποδώσει τα αναμενόμενα, διότι εισήγαγε μεν τον θεσμό της διαμεσολάβησης στην έννομη τάξη και οδήγησε στην εκπαίδευση και επιστημονική κατάρτιση σημαντικού αριθμού διαμεσολαβητών, όμως ο αριθμός των έως σήμερα διαμεσολαβήσεων παραμένει πολύ χαμηλός, χωρίς να έχει δημιουργηθεί μια σχετική κουλτούρα εξωδικαστικής διευθέτησης των υποθέσεων, αφού σχεδόν το σύνολο των υποθέσεων επιλύεται δικαστικά. Με σκοπό να εξασφαλισθεί η εφαρμογή της διαμεσολάβησης στην πράξη θεσπίστηκαν τα άρθρα 178 έως 206 του Ν. 4512/2018. Ο σκοπός όμως αυτός δεν επιτεύχθηκε, δεδομένου ότι το στάδιο της υποχρεωτικής υπαγωγής κάποιων διαφορών στη διαδικασία της διαμεσολάβησης που προβλέφθηκε στο άρθρο 182 του ανωτέρω νόμου ουδέποτε εφαρμόστηκε στην πράξη διότι ανεστάλη η ισχύς του. Περαιτέρω, οι διατάξεις που αφορούσαν στην υποχρεωτικότητα κρίθηκαν αντισυνταγματικές από τη Διοικητική Ολομέλεια του Αρείου Πάγου με την με αριθμό 34/2018 απόφασή του. Υπενθυμίζεται ότι με την εν λόγω απόφαση κρίθηκε, κατά

πλειοψηφία (21-17), ότι οι διατάξεις του Ν. 4512/2018 για την υποχρεωτική διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις αντιβαίνουν στις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος, 6 παρ. 1, 13 της ΕΣΔΑ και 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. (Πρακτικά και απόφαση διοικητικής ολομέλειας αριθμός 34/2018 στο <https://www.dsc.gr/portal/index.php/>). Κατόπιν τούτου, προέκυψε η ανάγκη θέσπισης νέων διατάξεων προκειμένου να εισαχθεί ο εναλλακτικός αυτός τρόπος επίλυσης των διαφορών στην ελληνική κοινωνία και η όποια υποχρεωτικότητα να αναφέρεται στη συμμετοχή σε μία αρχική συνεδρία των μερών με τον διαμεσολαβητή και σε καμία περίπτωση στην επίτευξη συμφωνίας, που παραμένει πάντοτε αναφαίρετο δικαίωμα των μερών, ενώ σε περίπτωση αποτυχίας των διαπραγματεύσεων, τα μέρη ανεμπόδιστα δύνανται να προσφύγουν στη τακτική δικαιοσύνη. Κατά συνέπεια και προκειμένου να επιτευχθούν άπαντες οι ανωτέρω στόχοι, αλλά και η επίλυση πρακτικών και τεχνικών θεμάτων, τα οποία εντοπίστηκαν κατά τη διάρκεια ισχύος του νόμου 4512/2018, αλλά και για να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, ψηφίσθηκε ο Νόμος 4640/2019 “Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Περαιτέρω εναρμόνιση της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/52/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008 και άλλες διατάξεις”. Οι αλλαγές που επέρχονται με τη διαμεσολάβηση στον κλάδο της εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών, συνιστούν νέο σταθμό για την ισόρροπη προώθηση ενός πλήρους δικαιοσύνης συστήματος, το οποίο συνδράμει σε μια ταχεία, αποτελεσματική, οικονομικά ορθότερη και εκσυγχρονισμένη με τις διεθνείς και ευρωπαϊκές επιδιώξεις πρόσβαση στην δικαιοσύνη (Αιτιολογική έκθεση στο Ν. 4640/2019 στο https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/12/N.4640_2019-Explanatory.pdf)

4.2 Προτάσεις

Η ελληνική δικαιοσύνη για να επιτελέσει την αποστολή της που είναι η απονομή ποιοτικής δικαιοσύνης από ανεξάρτητους δικαστές σε εύλογο χρόνο και να βοηθήσει την οικονομική ανάπτυξη της χώρας χρειάζεται τη διαρκή εγρήγορση της κυβέρνησης, του νομοθέτη και των δικαστηρίων για την προώθηση πολιτικών, τη θέσπιση μέτρων, τη διασφάλιση υποδομών και μέσων και την ορθολογική διαχείριση της δικαστικής ύλης. Για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς της, όπως φαίνεται μέσω της επιτάχυνσης της έκδοσης αποφάσεων, αλλά και των ποιοτικών χαρακτηριστικών της, η ελληνική πολιτεία πρέπει να κινηθεί προς τις κάτωθι κατευθύνσεις (Τέλλης, 2017, Φορτσάκης, 2012):

1) Κωδικοποίηση και απλοποίηση της ισχύουσας νομοθεσίας, ώστε να περιοριστεί η πολυνομία και να επικαιροποιηθεί η υπάρχουσα νομοθεσία. Με τον τρόπο αυτό θα εξαλειφθούν οι ασάφειες και οι πολλαπλές ερμηνείες με αποτέλεσμα να περιοριστεί η αναίρεση αποφάσεων. Η ορθολογικότερη νομοθέτηση θα μπορούσε να επιτευχθεί αν αποφεύγονταν οι συχνές νομοθετικές αλλαγές και αν υποχρεωτικά γνωμοδοτούσαν επί αυτών θεσμικά όργανα της Δικαιοσύνης, όπως η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων και η Ολομέλεια των Δικηγορικών Συλλόγων (Στασινόπουλος, 2015).

2) Μείωση της δικαστικής ύλης, με περιορισμό του αριθμού των αγωγών που φέρονται για επίλυση στα δικαστήρια αλλά και των ήδη εκκρεμών υποθέσεων. Στο πλαίσιο της πολιτικής δικαιοσύνης με τον Ν. 4640/2019 που ψηφίστηκε ενισχύονται οι εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των διαφορών και συγκεκριμένα η εξωδικαστική διαμεσολάβηση. Βέβαια για να επιτύχει αυτός ο θεσμός απαιτείται αρχικά η αλλαγή νοοτροπίας της ελληνικής κοινωνίας και αλλαγή προσέγγισης του τρόπου επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών. Επιπλέον όλοι οι παράγοντες στο χώρο της απονομής της δικαιοσύνης, δικαστές και δικηγόροι πρέπει να συμβάλλουν στην προώθηση της εφαρμογής των εναλλακτικών τρόπων επίλυσης των διαφορών, με ενδιαφέρον και με θετική διάθεση. Διότι οι υπάρχουσες μορφές εναλλακτικής επίλυσης των διαφορών, η δικαστική μεσολάβηση (άρθρο 214B

ΚΠολΔ) και η διαιτησία (άρθρα 867-903ΚΠολΔ) δεν έτυχαν θετικής αντιμετώπισης. Τα πλεονεκτήματα της δικαστικής μεσολάβησης είναι σημαντικά, αφού είναι μία διαδικασία άμεση και ταχύτατη, αντί της χρονοβόρας δικαστικής διαδικασίας, η οποία εάν καταλήξει σε συμφωνία των μερών, οδηγεί σε άμεση και τελική επίλυση της διαφοράς, αφού το πρακτικό που συντάσσεται αποτελεί τίτλο εκτελεστό και δεν προσβάλλεται με ένδικα μέσα. Για να λειτουργήσει επιτυχώς ο θεσμός αυτός απαιτείται άρτια υποδομή, δικαστές εκπαιδευμένοι προς τούτο, δικαστικοί υπάλληλοι με την κατάλληλη εξειδίκευση, αλλά και προθυμία των συνηγόρων να συμπράξουν σε τούτη την εναλλακτική διαδικασία. Επιπλέον τα ανωτέρω σημαντικά πλεονεκτήματα της διαμεσολάβησης πρέπει να γίνουν γνωστά στους πολίτες, με συνεχή ενημέρωση, ώστε να κατανοήσουν ότι αποτελεί έναν εναλλακτικό τρόπο επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών συμφερότερο από εκείνον της δικαστικής οδού και ταυτόχρονα ένα θεσμό που μπορούν να εμπιστευθούν, αφού λειτουργεί με την καθοδήγηση του μεσολαβητή – δικαστή, ο οποίος διαθέτει την τεχνογνωσία και την εμπειρία, καθώς και τα εχέγγυα της αμεροληψίας και της αντικειμενικότητας (Δικαστική Μεσολάβηση - άρθρο 214B ΚΠολΔ Ιωάννα Μάμαλη , Πρόεδρος Πρωτοδικών , Δικαστική Διαμεσολαβήτρια στο [file:///C:/Users/User/Downloads/dikastiki_mesolavisi_-_arthro_214v_kpold%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/dikastiki_mesolavisi_-_arthro_214v_kpold%20(1).pdf)).

Στο πλαίσιο της ποινικής δικαιοσύνης η αποποινικοποίηση παραβάσεων όπως τα πολεοδομικά, τα ασφαλιστικά και τα φορολογικά, παραβάσεων του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας όπως η οδήγηση άνευ άδειας, η παραχώρηση οχήματος για οδήγηση άνευ άδειας, η οδήγηση μετά από κατανάλωση αλκοόλ, η παραβίαση ωραρίου μουσικής στα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος και η μετατροπή τους σε διοικητικές παραβάσεις (με επιβολή διοικητικών προστίμων) θα μειώσει κατά πολύ τις εισροές δικαστικού υλικού. Επιπλέον η ποινική διαδικασία δεν επιτρέπεται να αποτελεί τρόπο είσπραξης των δημοσίων εσόδων. Πρέπει επίσης να απαγορευτεί η χορήγηση δεύτερης αναβολής, ιδίως όταν ζητείται για παρελκυστικούς λόγους, να επιδιώκεται η έκδοση απόφασης και η καθαρογραφή να γίνεται επιτόπου, με σύντομες αποφάσεις και με άμεση επίδοση αποσπάσματος για τα ήσσονος σημασίας αδικήματα. Επίσης πρέπει να υπάρξει περιορισμός των ένδικών μέσων (π.χ. κατά των βουλευμάτων) αλλά και να λειτουργήσει η

έφεση ως μηχανισμός ελέγχου της πρωτόδικης απόφασης και όχι ως επανάληψη εκδίκασης της ίδιας υπόθεσης με τα ίδια πραγματικά περιστατικά και τα ίδια αποδεικτικά στοιχεία (Φορτσάκης, 2012). Επίσης πρέπει να ενισχυθεί ο θεσμός της ποινικής συνδιαλλαγής (Τέλλης, 2017), θεσμός που καθιερώθηκε αρχικά με το άρθρο 17 του Ν. 3904/2010 (ΦΕΚ τ. Α΄/218/23.12.2010-«Εξορθολογισμός και βελτίωση στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις» στο https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/08/54aNomos_%CE%9D.-3904.pdf), αλλά ελάχιστη ανταπόκριση βρήκε έως σήμερα. Με τον νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν. 4620/2019- ΦΕΚ 96/Α/11-6-2019) στο άρθρο 303 εισάγεται και ο όρος ποινική διαπραγμάτευση, όπου ο κατηγορούμενος συνδιαλέγεται απευθείας με τις δικαστικές αρχές με αντικείμενο διαπραγμάτευσης την αποδοχή ή έστω τη μη εναντίωση στην σε βάρος του κατηγορία με αντάλλαγμα την επιβολή ηπιότερης ποινής ενώ στα άρθρα 301 και 302 επιχειρείται να αποσαφηνισθούν πτυχές του θεσμού της ποινικής συνδιαλλαγής, ούτως ώστε να γίνει πιο δελεαστική για τον κατηγορούμενο και όχι τόσο χρονοβόρα η παράταση της δικαστικής εκκρεμότητας μετά τη σύνταξη του πρακτικού συνδιαλλαγής. Ο θεσμός της ποινικής διαπραγμάτευσης (plea bargaining) είναι θεσμός του αγγλοσαξωνικού δικαίου και στις χώρες όπου εφαρμόζεται αποτελεί συνήθως τον κανόνα της ποινικής διαδικασίας. Το αποτέλεσμα αυτού είναι να εισάγονται ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων λίγες μείζονος σημασίας υποθέσεις (κακουργήματα και σοβαρά πλημμελήματα), για τις οποίες ωστόσο υπάρχει δικονομική δυνατότητα ενδελεχούς εξέτασης.

Στο πλαίσιο της διοικητικής δικαιοσύνης στην αποφόρτιση των δικαστηρίων μπορεί να συμβάλει και η επίλυση υποθέσεων σε επίπεδο διοίκησης. Όπως για παράδειγμα οι ενδικοφανείς προσφυγές κατά πράξεων της φορολογικής διοίκησης ασκούνται στην Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών (ΔΕΔ- μια αποκεντρωμένη υπηρεσία, υπαγόμενη στον Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων) πριν προσφύγουν στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια (Τέλλης, 2017). Άλλες αλλαγές στη διοικητική δίκη είναι η επαναφορά των ειδικών διοικητικών δικαστηρίων (φορολογικά, ασφαλιστικά, πολεοδομικά), η απαγόρευση αναβολής λόγω μη αποστολής του φακέλου

από τη διοίκηση που θα ισοδυναμεί με αποδοχή των ισχυρισμών του διοικουμένου, η μεταφορά ακυρωτικών αρμοδιοτήτων του Συμβουλίου της Επικράτειας στα Εφετεία και Πρωτοδικεία και η απαγόρευση της δεύτερης αναβολής στο Συμβούλιο της Επικράτειας καθώς και οι άσκοπες εφέσεις και ένδικα μέσα εκ μέρους των Υπουργείων (Φορτσάκης, 2012).

3) Χωροταξική ανακατανομή των δικαστηρίων

Η ανορθολογική κατανομή των δικαστικών υπηρεσιών στην ελληνική επικράτεια αποτελεί βασικό αρνητικό παράγοντα για την αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης, αλλά και για το κόστος και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Τα κύρια σημεία των κατευθύνσεων που θέτει η CEPEJ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης Commission Européenne pour l' Efficacité de la Justice – CEPEJ) για τη δικαστική χωροταξία ή για τους δικαστικούς χάρτες, όπως ονομάζει την πολιτική σύστασης δικαστηρίων ανά την επικράτεια είναι η πυκνότητα του πληθυσμού, το μέγεθος των δικαστηρίων, η ροή των διαδικασιών και ο φόρτος εργασίας, και η γεωγραφική τοποθεσία, οι υποδομές και τα μέσα μεταφοράς. Πέραν αυτών θέτει και κάποιους «επικουρικούς» παράγοντες που μπορεί να επηρεάζουν την χωροταξία των δικαστηρίων όπως η ψηφιοποίηση, οι παροχές του δικαστηρίου σε τηλεφωνικές και τηλεοπτικές συνδέσεις και διαμορφωμένη κουλτούρα, το επίπεδο των επιχειρήσεων, οι εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης διαφοράς (διαμεσολάβηση), η επάρκεια νομικής υποστήριξης και η πρόσληψη δικαστών και γραμματειακού προσωπικού (Αλικάκος Π., 2015).

Στη χώρα μας σήμερα υπάρχουν δικαστήρια με μικρό αριθμό δικαστών και υπαλλήλων που διαχειρίζονται πολύ λίγες υποθέσεις, υπάρχουν δικαστήρια στην Αθήνα με πολυάριθμους δικαστές και τεράστιο όγκο υποθέσεων που αδυνατούν να ανταποκριθούν στον φόρτο εργασίας. Υπάρχουν δικαστήρια που φιλοξενούνται σε διαμερίσματα πολυκατοικιών, άλλα που βρίσκονται σε κτίρια ιδιωτών που είναι προορισμένα για κατοικία, άλλα σε δημόσια κτίρια με ανεπαρκείς υποδομές, ή σε ανεπαρκείς χώρους σε δικαστικά μέγαρα, όπου διοικητικά δικαστήρια συστεγάζονται με πολιτικά δικαστήρια ή εισαγγελίες. Για να λυθούν λοιπόν όλα αυτά τα προβλήματα θα πρέπει εκτός της χάραξης ενός δικαστικού χάρτη να υπάρξουν και παρεμβάσεις σε προβλήματα όπως το κτιριακό, το θέμα των τεχνολογικών

υποδομών και το θέμα του δικαστικού μανάτζμεντ.(Γεωργακόπουλος Θ., 2019 στο <https://www.dianeosis.org/2019/02/dikaiosyni-stin-ellada/>). Σύμφωνα με τον Νικόλαο Φραγκάκη (2015) που σχολιάζει τη μελέτη «Συμβολή για την αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης» της Εταιρίας Δικαστικών Μελετών, η χωροταξία των δικαστικών υπηρεσιών πρέπει να αναθεωρηθεί σύμφωνα με την κίνηση των εισαγόμενων υποθέσεων και η σύνδεση του αριθμού των οργανικών θέσεων με τον πραγματικό φόρτο εργασίας. Ειδικά για το Πρωτοδικείο Αθηνών, προτείνεται η διάσπαση του, με τη δημιουργία άλλων δύο πρωτοδικείων στην περιφέρεια της Αττικής. Το ίδιο ισχύει και με την ενοποίηση των μονομελών δικαστηρίων πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας, δηλαδή των Μονομελών Πρωτοδικείων και των Ειρηνοδικείων, η μεταξύ των οποίων διάκριση είναι ξεπερασμένη από τη νομική πραγματικότητα, όπως επισημαίνει και η Έκθεση. Ο Μιχάλης Πικραμένος (2019) προτείνει τη μείωση του αριθμού των διοικητικών πρωτοδικείων σε 12 από 30 που υπάρχουν σήμερα, με τη συγχώνευση κάποιων μικρών, περιφερειακών πρωτοδικείων που έχουν πολύ λίγους δικαστές και μικρό όγκο υποθέσεων με τα μεγαλύτερα, που κατά κανόνα θα πρέπει να έχουν την έδρα τους στις πρωτεύουσες των περιφερειών. Παράλληλα προτείνει και τη μείωση του αριθμού των διοικητικών εφετείων από εννέα σε επτά, που θα πρέπει κατά κανόνα να εδράζονται στις έδρες των αποκεντρωμένων διοικήσεων. Σύμφωνα με την πρόταση άλλες, μικρότερες πόλεις και απομακρυσμένα μέρη όπως τα νησιά θα μπορούν να αποκτούν πρόσβαση στο δικαστικό σύστημα με τη δημιουργία δικαστικών καταστημάτων που θα επιτρέπουν μια σειρά από διαδικασίες, όπως ακροάσεις δικηγόρων και διαδίκων μέσω τηλεσυνεδρίασης (τηλεοπτική δίκη ή δίκη με τηλεδιάσκεψη), κάτι που ήδη προβλέπεται από τη νομοθεσία για τα αστικά δικαστήρια. Με τον τρόπο αυτό θα μειωθούν και οι μεταβατικές έδρες δικαστηρίων. Σήμερα οι μεταβατικές έδρες του Διοικητικού Εφετείου Πειραιά γίνονται 2 φορές το χρόνο στη Ρόδο, 2 φορές το χρόνο στη Μυτιλήνη και 2 φορές το χρόνο στη Σύρο. Με την τηλεοπτική δίκη και θα εξοικονομείται χρόνος και χρήμα αφού οι δικαστές δεν θα μεταβαίνουν στις μεταβατικές έδρες αλλά και οι κάτοικοι των νησιών θα εξυπηρετούνται καλύτερα αφού θα εκδικάζονται περισσότερες από δύο φορές το χρόνο οι υποθέσεις τους (Τέλλης, 2017).

Μια τέτοια μεταρρύθμιση, βεβαίως, δεν θα είναι εύκολη. "Οποιαδήποτε χρονική στιγμή επιχειρηθεί", γράφει ο κ. Πικραμένος, "θα συναντήσει ισχυρές αντιδράσεις από κυβερνητικά στελέχη, βουλευτές, δικηγόρους, δικαστές, συνδικαλιστικά όργανα της δικαιοσύνης κ.α." (Πικραμένος Μ., 2019).

4) Βελτίωση της διοίκησης των δικαστηρίων

Όπως αναφέρθηκε αναλυτικά παραπάνω, στην Ελλάδα η άσκηση των καθηκόντων διεύθυνσης των δικαστηρίων ανήκει στον Πρόεδρο του Δικαστηρίου ή στον αρχαιότερο Πρόεδρο σε περίπτωση ύπαρξης περισσοτέρων. Τον τελευταίο καιρό συζητείται έντονα η διάκριση ανάμεσα στη *διεύθυνση* μιας δικαστικής οργανικής μονάδας και στη *διοίκησή* της. Η διεύθυνση θα ανήκει στον επικεφαλής δικαστικό λειτουργό που θα έχει προεχόντως «στρατηγικό» ρόλο και θα άπτεται των συνυφασμένων με το δικαιοδοτικό έργο θεμάτων. Η διοίκηση (court administration) θα αφορά στην αντιμετώπιση του συνόλου των, χωρίς άμεση σχέση με το δικαιοδοτικό έργο, οργανωτικών, διαχειριστικών, οικονομικών και λοιπών θεμάτων διοικητικής μέριμνας. (Φραγκάκης Ν., 2015). Η εκπαίδευση των δικαστικών λειτουργών στην Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών (ΕΣΔι) δεν περιλαμβάνει την κατάρτιση ή επιμόρφωση τους για ζητήματα διεύθυνσης και οργάνωσης των δικαστικών υπηρεσιών. Είναι ολοφάνερη λοιπόν η αναγκαιότητα υιοθέτησης σύγχρονων προγραμμάτων σπουδών και καλών πρακτικών που ακολουθούν άλλες χώρες στην κατάρτιση των δικαστών, με σκοπό να μην καταρτίζονται μόνο στα αμιγώς νομικά ζητήματα, αλλά και σε θέματα δικαστικής δεοντολογίας, ηθικής και ανεξαρτησίας, διαχείρισης ανθρώπινων πόρων και δεξιοτήτων ηγεσίας, ουσιαστικά δηλαδή να έχουν εκπαιδευτεί σε βασικές αρχές δικαστικού management. Η κατ' εξοχήν διοίκηση πρέπει να ασκείται από πρόσωπο που να προέρχεται από ένα σώμα ανώτερων υπαλλήλων και να σταματήσει η παγιωμένη συνήθεια να αναλαμβάνουν τον κρίσιμο αυτό ρόλο γηραιοί υπάλληλοι, χωρίς ιδιαίτερα προσόντα. Εν κατακλείδι η βελτίωση των επιδόσεων των δικαστηρίων μπορεί να επιτύχει με την εφαρμογή των αρχών του σύγχρονου μάνατζμεντ στη διοίκησή τους και με την ενίσχυση του ρόλου των δικαστών που ασκούν διοικητικά καθήκοντα για τη σωστή διαχείριση του φόρτου εργασίας (Τέλλης, 2017). Η πλέον υπεύθυνη απασχόληση των δικαστικών λειτουργών προϋποθέτει οριοθέτηση στόχων αποτελεσματικότητας για άτομα και οργανικές μονάδες και αξιολόγηση των

σχετικών επιδόσεων, με παροχή κινήτρων αποδοτικότητας (Δωρής, 2015) και επιβολή ποινών (πειθαρχικών ή στις προαγωγικές κρίσεις) για συστηματικές και αδιάκριτες καθυστερήσεις (Κοσμίδης, 2015). Ο αξιόπιστος έλεγχος απόδοσης και η επιβράβευση της παραγωγικότητας απαιτεί την εντατικοποίηση της Επιθεώρησης των Δικαστηρίων και τη θέσπιση υπηρεσιακών πρωτοκόλλων (Στασινόπουλος, 2015). Για το σκοπό αυτό, με τη βοήθεια των πληροφοριακών συστημάτων των δικαστηρίων, πρέπει να αξιολογείται η πραγματική απόδοση κάθε δικαστικού λειτουργού, με βάση τον αριθμό του συνόλου των υποθέσεων που χειρίστηκε σε ορισμένη περίοδο και κυρίως με βάση την ποιότητα της εργασίας του, όπως προκύπτει από τις αιτιολογίες κάθε απόφασης που εξέδωσε και όχι όπως γίνεται σήμερα όπου ο έλεγχος στηρίζεται σε μικρό αριθμό αποφάσεων που οι ίδιοι επιλέγουν και η επιθεώρηση καθίσταται κενή περιεχομένου αφού όλοι οι δικαστικοί λειτουργοί χαρακτηρίζονται « άριστοι».

5) Δημιουργία ειδικού σώματος εμπειρογνομόνων και Δικαστικής αστυνομίας.

Από τα χρόνια του Όθωνα με το Β.Δ. 85/31-12-1836, το οποίο ποτέ όμως δεν εφαρμόστηκε, προβλέπεται η λειτουργία Δικαστικής Αστυνομίας, θεσμός που λειτουργεί με μεγάλη αποτελεσματικότητα στην πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών. Το 1993 με Υπουργό Δικαιοσύνης την κ. Άννα Ψαρούδα-Μπενάκη ο σχετικός νόμος είχε ψηφιστεί αλλά έμεινε γράμμα κενό. Η ίδρυση της δικαστικής αστυνομίας αποτελεί πάγιο αίτημα δικαστών, εισαγγελέων αλλά και δικηγόρων, οι οποίοι κάνουν λόγο για «πολύτιμο εργαλείο» που θα συμβάλει στην επιτάχυνση απονομής της δικαιοσύνης και θα αποσυμφορήσει τα υπερφορτωμένα πινάκια. Οι ίδιοι ωστόσο εστιάζουν στην αναγκαιότητα η ίδρυσή της να γίνει με αξιοκρατία και ορθολογισμό, να διοικείται από αρεοπαγίτη που θα ορίζεται με απόφαση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, να είναι επί της ουσίας ανεξάρτητη και να στελεχωθεί από πτυχιούχους Νομικής, με γνώσεις ξένων γλωσσών ώστε να βοηθήσουν στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης (Αργυρός Α., 2019) αλλά και από ειδικούς εμπειρογνώμονες (οικονομολόγους, γραφολόγους, ψυχιάτρους κ.α.), οι οποίοι θα συνδράμουν αποφασιστικά στο έργο των ανακριτών και εισαγγελέων.

6) Ίδρυση Παρατηρητηρίου της Δικαιοσύνης.

Προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι παθογένειες της ελληνικής δικαιοσύνης και να προσδιορισθούν συγκεκριμένα μέτρα βελτίωσης ανά δικαστήριο απαιτείται καταρχήν η καταγραφή και ανάλυση όλων των υπαρχόντων δεδομένων. Αυτό θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί εύκολα αν υπήρχε ένα παρατηρητήριο της Δικαιοσύνης, μιας ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, αποτελούμενης από ανώτερα στελέχη του Υπουργείου Δικαιοσύνης, δικαστές, εισαγγελείς, δικηγόρους και δικαστικούς υπαλλήλους, ομάδων πολιτών και επιχειρηματιών, στα πρότυπα του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Ποινικής Δικαιοσύνης, το οποίο εδρεύει στη Ρώμη (European Criminal Justice Observatory). Τη δημιουργία Παρατηρητηρίου Δικαιοσύνης, με σκοπό τη συγκέντρωση και επεξεργασία αξιόπιστων στατιστικών στοιχείων, που θα διευκολύνουν τη χάραξη μακροχρόνιας πολιτικής και θα δίνουν την ευχέρεια διορθωτικών κινήσεων στην εκάστοτε πολιτική ηγεσία, προκειμένου να μην παρακωλύεται το έργο των δικαστών, εξήγγειλε ο υπουργός Δικαιοσύνης, Κωνσταντίνος Τσιάρας, κατά τη συζήτηση των προγραμματικών δηλώσεων στη Βουλή(Τσιάρας Κ., 22-07-2019).

7) Δικαστικοί λειτουργοί

Ο επίτροπος Επικρατείας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, Ιωάννης Συμεωνίδης, στο διήμερο συνέδριο «Δικαιοσύνη και Κοινωνία», το οποίο πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή ανώτατων δικαστικών στην αίθουσα του δημοτικού συμβουλίου Θεσσαλονίκης στις 30-11-2019, τόνισε ότι «Η καθιέρωση της εξουσίας του δικαστή στη συνείδηση των πολιτών, αντλείται τυπικά από το Σύνταγμα, δεν εξαντλείται όμως σε αυτό: συμπυκνώνεται εκ των πραγμάτων, σε μια ανοιχτή στο χρόνο, ρευστή σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ πολίτη και δικαστή, που πρέπει να υπάρχει, προκειμένου ο τελευταίος, ως θεματοφύλακας της Δικαιοσύνης, να εκτελεί επιτυχώς τα καθήκοντα του μέσα από μια συνεχή προσπάθεια παραγωγής έργου υψηλής ποιότητας» (σε άρθρο με τίτλο Ανεξάρτητα, αμερόληπτα δικαστήρια ζητούν ανώτατοι δικαστικοί σε συνέδριο στο <https://www.thepresident.gr/2019/11/30/anexartita-amerolipta-dikastiria-zitoy-anotatoi-dikastikoi-se-synedrio/>). Για να επιτευχθεί όμως αυτό πρέπει να διαμορφωθεί μια απευθείας σχέση του δικαστικού σώματος με την

κοινωνία, που μπορεί να πραγματοποιηθεί με τη σύσταση γραφείων τύπου τουλάχιστον στα μεγάλα δικαστήρια της χώρας. Το Συμβουλευτικό Συμβούλιο των Ευρωπαίων Δικαστών του Συμβουλίου της Ευρώπης από το 2005 πρότεινε μάλιστα τη σύνταξη ενός κώδικα δεοντολογίας για τις σχέσεις δικαστών και δημοσιογράφων. Αυτό ήταν και ένα από τα συμπεράσματα που διατυπώθηκαν στην επιστημονική εκδήλωση που συνδιοργάνωσαν η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η Νομική Σχολή του ΕΚΠΑ, η Νομική Σχολή του ΑΠΘ και η Εταιρεία Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών για τη Δημοκρατία και τις Ελευθερίες στις 23 Μαΐου 2018 στην Αθήνα με θέμα «Η Ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης στην Ελλάδα» (στο <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/7-protaseis-gia-tin-anexartisia-tis-dikaiosynis-stin-ellada>).

Επιπλέον, όπως ελέχθη και παραπάνω, χρειάζεται συνεχής επιμόρφωση των δικαστών, με εξειδίκευση, δηλαδή να μην είναι καταρτισμένοι μόνο στα αμιγώς νομικά ζητήματα αλλά και σε θέματα δικαστικής δεοντολογίας, ηθικής και ανεξαρτησίας, διαχείρισης ανθρώπινων πόρων και δεξιοτήτων ηγεσίας. Ομοίως απαραίτητη κρίνεται και η κατάρτιση των δικαστικών λειτουργών όλων των βαθμών και των δικαιοδοσιών σε θέματα χρήσης τεχνολογιών και πληροφορικής, καθώς και η παρακολούθηση υποχρεωτικά επιμορφωτικών προγραμμάτων για ζητήματα καταπολέμησης διαφθοράς. Γνωρίζουμε ότι τη μόρφωση και την επιμόρφωση των Δικαστών έχει αναλάβει η Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών, η οποία ιδρύθηκε το 1994. Πρέπει όμως το πρόγραμμα σπουδών να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες, να επιδιωχθεί η συμμετοχή περισσότερων πανεπιστημιακών και δικηγόρων στο πρόγραμμα διδασκαλίας της σχολής. (Σκουρής Β., 2010)

8) Πλήρης αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών

Ο εκσυγχρονισμός και η ποιοτική αναβάθμιση του συστήματος απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα μπορεί να επιτευχθεί με την μέγιστη αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και των εφαρμογών της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης έχει μελετήσει και υλοποιεί συγκεκριμένα μακροπρόθεσμα έργα, στα οποία περιλαμβάνονται (Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων

Δικαιωμάτων (2014), Σχέδιο Δράσης για την Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη και τη Διοικητική Αναβάθμιση, 9η έκδοση – Απρίλιος 2014, Αθήνα.):

- Το Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων, με βασικό στόχο την ψηφιοποίηση και διαχείριση των ροών των ποινικών, πολιτικών και διοικητικών διαδικασιών, που θα έχει σαν αποτέλεσμα την ηλεκτρονική εξυπηρέτηση τόσο των δικαστικών λειτουργών και των δικηγόρων, όσο και των πολιτών και των επιχειρήσεων. Λειτουργίες του συστήματος θα είναι μεταξύ άλλων, η ηλεκτρονική κατάθεση δικογράφων, οι ηλεκτρονικές αιτήσεις για έκδοση πιστοποιητικών, συνοδευόμενα από την αποϋλοποίηση του δικαστικού ενσήμου και των «μεγαρόσημων», το ηλεκτρονικό πινάκιο, η συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων και η παραγωγή αναφορών για την εφαρμογή συστημάτων λογοδοσίας και αποδοτικότητας. Η εισαγωγή αυτού του συστήματος θα αποφέρει επίσης τον περιορισμό των δαπανών και την ορθολογικότερη διαχείριση και αξιοποίηση των διαθέσιμων ανθρώπινων και μη πόρων της Δημόσιας Διοίκησης, μετά την αποσυμφόρηση μεγάλου όγκου εργασίας από τους δικαστικούς γραμματείς.
- Το Σύστημα Ψηφιακής Καταγραφής, Αποθήκευσης και Διάθεσης των Πρακτικών των συνεδριάσεων των Δικαστηρίων, με βασική λειτουργία την κεντρική ψηφιακή αποθήκευση και διαχείριση των πρακτικών όλης της χώρας. Αυτό επιτεύχθηκε με την Σύμπραξη Δημόσιου Ιδιωτικού Φορέα (Σ.Δ.Ι.Τ.) και το πληροφοριακό σύστημα που εγκαταστάθηκε περιλαμβάνει την ψηφιακή καταγραφή, αρχειοθέτηση και διάθεση των πρακτικών των συνεδριάσεων των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων της χώρας (Ειρηνοδικείων, Πρωτοδικείων και Εφετείων) που παράγονται με το σύστημα ηχογράφησης-αποηχογράφησης, καθώς και τη διαχείριση και συντήρηση του πληροφοριακού αυτού συστήματος και την παροχή υπηρεσιών ηχογράφησης-αποηχογράφησης των πρακτικών αυτών. Με την ψηφιοποίηση λοιπόν και την ένταξη της πλήρους μηχανογράφησης των υπηρεσιών, θα δοθεί οριστικό τέλος στο χειρόγραφο σύστημα που σε μεγάλο βαθμό υφίσταται ακόμη και σήμερα.
- Το σύστημα του Εθνικού Ποινικού Μητρώου, το οποίο θα επιτρέψει την ψηφιακή τήρηση του συνόλου των δελτίων ποινικού μητρώου στη χώρα και τη διαλειτουργικότητα με το «Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων για την Πολιτική και Ποινική Δικαιοσύνη» (ΟΣΔΔΥ-

ΠΠ), με τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ) αλλά και με το *European Criminal Records Information System (ECRIS)*, για την ανταλλαγή πληροφοριών με τις αντίστοιχες υπηρεσίες των κρατών της ΕΕ.

Άμεσα ωφελούμενοι είναι:

- Οι δικαστικές αρχές (εισαγγελέας, τακτικός ανακριτής, επίτροπος στρατοδικείου).
  - Οι διευθυντές των φυλακών, σωφρονιστικών ή θεραπευτικών καταστημάτων.
  - Οι δημόσιες υπηρεσίες, πολιτικές, στρατιωτικές, εκκλησιαστικές αρχές, Ν.Π.Δ.Δ., επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, στις περιπτώσεις που προβλέπεται ειδικά από την κείμενη νομοθεσία.
  - Οι αλλοδαπές πρεσβείες ή προξενεία.
  - Οι αρμόδιες αρχές για το διορισμό δημόσιων υπαλλήλων (δικαστικών λειτουργών και υπαλλήλων, εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων, οργάνων των Σωμάτων Ασφαλείας και των υποψηφίων για την εισαγωγή στις σχολές των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας.
  - Τα αστυνομικά τμήματα για την έκδοση άδειας οπλοφορίας, χρήσης εκρηκτικών κ.τ.λ..
- Η ανάπτυξη και λειτουργία ενός Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος των Καταστημάτων Κράτησης, που κύριο σκοπό έχει την ενιαία μηχανογράφηση των εσωτερικών λειτουργιών των καταστημάτων κράτησης και την επικοινωνία ανάμεσα στα καταστήματα κράτησης.
- Παράλληλα το Υπουργείο έχει υλοποιήσει μια σειρά δράσεων μικρής εμβέλειας, στα οποία μεταξύ άλλων εντάσσονται:
- Ηλεκτρονική κατάθεση δικογράφου στο Πρωτοδικείο Αθηνών.
  - Ηλεκτρονική κατάθεση δικογράφου στα Πρωτοδικεία Πειραιά και Θεσσαλονίκης.
  - Ηλεκτρονικές υπηρεσίες για την διασύνδεση των αποφυλακιζόμενων με την κοινωνία.
  - Αναβάθμιση υπηρεσιών Ελεγκτικού Συνεδρίου.
  - Ηλεκτρονικό Πινάκιο.

- Μηχανογράφηση εκουσίας διαδικασίας (ν.4055/2012) για τα Ειρηνοδικεία της χώρας.

Σήμερα είναι προφανές, από τη χαμηλή απήχηση που έχει η εφαρμογή των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας στις δικαστικές υπηρεσίες ότι υπάρχουν πολλά ακόμη να γίνουν ούτως ώστε να επιτευχθεί η πλήρης μηχανοργάνωση τους. Για παράδειγμα από τον Απρίλιο του 2012 μέχρι και τον Ιανουάριο του 2014 είχαν κατατεθεί ηλεκτρονικά μόνο 144 δικόγραφα (ΣΕΒ-Επιχειρήσεις και Ψηφιακή Οικονομία, 2015). Συμπερασματικά από μόνη της η ηλεκτρονική κατάθεση δικογράφων στα πρωτοδικεία μέσω των δικηγορικών συλλόγων δεν αρκεί για την επιτάχυνση της επίλυσης των υποθέσεων. Θα πρέπει λοιπόν να επιταχυνθεί η υλοποίηση του Ολοκληρωμένου Συστήματος Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων (ΟΣΔΔΥ), ως κεντρικού κόμβου επικοινωνίας στο δικαστικό σύστημα, ώστε το ΟΣΔΔΥ να επεκταθεί άμεσα σε όλα τα δικαστήρια της χώρας και μέσω αυτού να γίνεται η καταχώρηση, ταυτοποίηση, τροποποίηση, αναζήτηση και παρακολούθηση όλων των δικαστικών υποθέσεων. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγικότητας των δικαστών και των δικαστικών υπαλλήλων. Επίσης πρέπει το ΟΣΔΔΥ να διασυνδεθεί με επιμέρους πληροφοριακά συστήματα (π.χ. δικηγορικών συλλόγων, άλλων δημόσιων υπηρεσιών κλπ), τα οποία όμως να είναι συμβατά με αυτό. Έτσι πέρα από την επιτάχυνση της διαδικασίας θα μειωθεί το κόστος συναλλαγής με τα δικαστήρια (μετακίνηση από και προς το δικαστήριο, εκτύπωση και αποθήκευση εγγράφων, ανάκτηση πληροφορίας και ενημέρωση κ.ο.κ.). Παράλληλα με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται και η αλλαγή της στάσης των πολιτών απέναντι στη δικαιοσύνη αφού αυτοί θα έχουν εύκολη, ανοικτή και απρόσκοπτη πρόσβαση στην πληροφόρηση σε όλα τα στάδια μιας δίκης.

Όμως εύρυθμη και ποιοτική δικαστική λειτουργία μπορεί να επιφέρει η συγκριτική αξιολόγηση (benchmarking) των διαδικασιών από όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες/φορείς του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Κάτι αντίστοιχο ήδη γίνεται μέσω του EU Justice Scoreboard από το οποίο παρέχονται πληροφορίες στην Ελλάδα και εμπειρίες από άλλα κράτη. Για να επιτευχθεί όμως αυτή (συγκριτική αξιολόγηση) είναι απαραίτητη η ύπαρξη βάσεων δεδομένων. Οι τελευταίες παράγουν πληροφορίες με τη βοήθεια στατιστικών αναλύσεων, οι οποίες αποκαλύπτουν τάσεις και συνήθειες. Ήδη βέβαια έχει

ξεκινήσει η διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας στοιχείων από το Υπουργείο Δικαιοσύνης μέσω της ηλεκτρονικής αποστολής δεδομένων από όλους τους εποπτευόμενους φορείς του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Σύμφωνα με μελέτη του ΣΕΒ (ΣΕΒ, Θεματική Μελέτη, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2014) υπάρχει σημαντική δυσχέρεια στη συλλογή αυτών των στατιστικών στοιχείων λόγω της περιορισμένης δυνατότητας συγκέντρωσής τους από τις αρμόδιες υπηρεσίες, λόγω, κυρίως, της ελλιπούς μηχανοργάνωσης. Γι' αυτό προτείνεται να υλοποιηθεί πλέον ένα σύστημα παρακολούθησης στόχων και απόδοσης της λειτουργίας του δικαστικού συστήματος, το οποίο να έχει τη δυνατότητα να συλλέξει και να επεξεργαστεί στοιχεία από διαφορετικές πηγές (π.χ. ΟΣΔΔΥ, Συστήματα Αστυνομίας, δικηγορικών συλλόγων κλπ), όπως ο αριθμός εισερχόμενων υποθέσεων ανά έτος και ανά είδος δικαστηρίου, ο αριθμός υποθέσεων ανά δικαστή και ανά δικαστικό υπάλληλο, χρόνοι ολοκλήρωσης των δικαστικών διαδικασιών. Επίσης να μπορεί να δημιουργήσει αναφορές σχετικά με κρίσιμους δείκτες απόδοσης όπως ο ρυθμός επίλυσης υποθέσεων, το κόστος (οικονομικό, χρονικό) ανά κατηγορία υποθέσεων, οι καθυστερήσεις και οι αποκλίσεις από τους στόχους.

Εφόσον λοιπόν ολοκληρωθεί το ΟΣΔΔΥ και η διασύνδεση του με άλλα πληροφοριακά συστήματα καθώς επίσης και η άμεση εγκατάσταση συστήματος παρακολούθησης στόχων και απόδοσης στα δικαστήρια και στους εποπτευόμενους φορείς του Υπουργείου Δικαιοσύνης, θα πρέπει οι δικαστικές ηλεκτρονικές υπηρεσίες να χρησιμοποιηθούν καθολικά από όλους τους εμπλεκόμενους. Μέχρι στιγμής έχουμε μειωμένους ρυθμούς υιοθέτησης των τεχνολογικών λύσεων ως αποτέλεσμα της φυσικής αντίστασης στην αλλαγή. Η απλοποίηση του σχετικού νομικού πλαισίου (π.χ. θεσμοθέτηση των ψηφιακών υπογραφών) και η υποχρεωτική ηλεκτρονική κατάθεση όλων των δικαστικών εγγράφων θα οδηγήσει στην επιδίωξη του βασικότερου στόχου της ηλεκτρονικής δικαιοσύνης, δηλαδή της ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας του δικαστικού συστήματος προς όφελος των πολιτών, των επιχειρήσεων και των επαγγελματιών. Αυτό ακριβώς εξήγησε ο Υπουργός Δικαιοσύνης, κ. Τσιάρας, κατά την τοποθέτησή του στην Ολομέλεια της Βουλής, επί του επενδυτικού νομοσχεδίου (Ν. 4635/2019-ΦΕΚ 167 Α΄/30-10-2019): «Κάνουμε, όμως, ένα βήμα παραπάνω, καθώς με την εισαγωγή της ψηφιακής δικογραφίας επιτυγχάνεται η πλήρης απλοποίηση της διοικητικής δίκης. Έτσι,

διασφαλίζονται πλήρως η αυθεντικότητα και η ακεραιότητα των δικογράφων, αλλά και ολόκληρης της δικογραφίας και ο ακριβής χρόνος υποβολής του κάθε έγγραφου στοιχείου, ενώ παράλληλα εξαλείφεται το διοικητικό κόστος των επιδόσεων που διενεργούνται από τα διοικητικά δικαστήρια και περιορίζεται σημαντικά ο χρόνος που απαιτείται για τις επιδόσεις αυτές» (άρθρο στις 24-10-2019 στο <https://www.lawandorder.gr/Article/61081/tsiaras-i-isonpsifiaki-dikaiosunisin-tha-einai-pragmatikotita-to-2021>).

9) Δικαστικοί υπάλληλοι

Βασικός παράγων για την καλή λειτουργία μιας δικαστικής υπηρεσίας είναι οι δικαστικοί της υπάλληλοι. Το έργο τους είναι διπλό. Αφενός η υποστήριξη των δικαστικών λειτουργιών και αφετέρου η παροχή διοικητικών υπηρεσιών στους πολίτες. Ενώ σε σχέση με τον πληθυσμό της χώρας ο συνολικός αριθμός δικαστικών λειτουργιών είναι επαρκής, υπάρχει έλλειψη επαρκούς αριθμού δικαστικών υπαλλήλων και κυρίως έλλειψη γραμματειακής υποστήριξης του κάθε δικαστικού λειτουργού ατομικά, με προφανείς τις επιπτώσεις στον χρόνο απονομής της δικαιοσύνης.

Για να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα και οι δικαστικοί υπάλληλοι να γίνουν ενεργό μέρος της αντιμετώπισης των καθυστερήσεων στην απονομή της δικαιοσύνης, προτείνεται αφενός νέα τυπικά προσόντα για τις νέες προσλήψεις και επιμόρφωση των σημερινών δικαστικών υπαλλήλων. Επιπρόσθετα, η περαιτέρω εισαγωγή και στη δικαιοσύνη των νέων τεχνολογιών της πληροφορικής, αναδεικνύει την ανάγκη για προσωπικό άλλων κλάδων και ειδικοτήτων (στατιστικής, πληροφορικής, λογιστικής κ.λπ.) (Τέλλης, 2017). Επίσης διαφαίνεται ο λόγος μη ύπαρξης «παραδοσιακού» προσωπικού, όπως των δακτυλογράφων και των δικαστικών επιμελητών, ενόψει της κατάργησης στα περισσότερα δικαστήρια των τμημάτων καθαρογραφής λόγω, πλέον, αναγραφής του κειμένου της απόφασης σε ηλεκτρονική μορφή από τον ίδιο τον δικαστή και της σταδιακής εισαγωγής των ηλεκτρονικών κλήσεων, κοινοποιήσεων κ.λπ. Ήδη με το άρθρο 35 του Ν. 4509/2017 695 θέσεις κλάδου ΥΕ επιμελητών δικαστηρίων και 102 θέσεις κλάδου ΔΕ δακτυλογράφων από όλα τα δικαστήρια και υπηρεσίες της χώρας μετατράπηκαν σε θέσεις άλλων κλάδων, πλέον χρήσιμων σήμερα, ιδίως κλάδων γραμματέων και πληροφορικής, προβαίνοντας ταυτόχρονα και σε μία ήπια ανακατανομή των θέσεων από

δικαστήριο σε δικαστήριο. Η μετατροπή των παραπάνω θέσεων διευκολύνει την κινητικότητα των δικαστικών υπαλλήλων σε θέσεις ιδίως του κλάδου γραμματέων όμως είναι επιτακτική η ανάγκη πλήρωσης των υφιστάμενων σε κάθε δικαστήριο και δικαστική υπηρεσία οργανικών θέσεων, προκειμένου αυτοί, να μπορούν να διεκπεραιώνουν αποτελεσματικά τις εργασίες τους. Επίσης επιτακτική είναι και η ανάγκη αύξησης των οργανικών θέσεων των δικαστικών υπαλλήλων, οι οποίες, να σημειωθεί ότι παρέμειναν καθηλωμένες επί τριάντα περίπου έτη (με εξαίρεση τις θέσεις του Ν. 4336/2015), παρά τη συνεχή αύξηση στην εισροή υποθέσεων, τουλάχιστον έως το 2010 και σε αντίθεση με τη σταθερή αύξηση των θέσεων των δικαστικών λειτουργών (Συμεωνίδης Ι., 2019). Περαιτέρω στην πολιτική δικαιοσύνη προκρίνεται η σύσταση σωμάτων κοινωνικών επιμελητών και πραγματογνωμόνων που θα υπηρετούν στα δικαστήρια και θα προετοιμάζουν τους φακέλους των υποθέσεων (Στασινόπουλος, 2015).

Σε πολλές χώρες της Ευρώπης απασχολείται ήδη εξειδικευμένο προσωπικό με κατάλληλες νομικές γνώσεις (Rechtspfleger), στο οποίο μπορούν να ανατεθούν δικαστικές αρμοδιότητες επί υποθέσεων ήσσονος βαρύτητας, προκειμένου να ανακουφιστεί το έργο του δικαστή, ακολουθώντας τη Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με μέτρα πρόληψης και μείωσης του υπερβολικού φόρτου των δικαστηρίων (Green Paper for a European Rechtspfleger , 2008,

στο [https://www.rechtspfleger.org/en/wp-](https://www.rechtspfleger.org/en/wp-content/uploads/sites/7/2015/09/Gruenbuch-englisch.pdf)

[content/uploads/sites/7/2015/09/Gruenbuch-englisch.pdf](https://www.rechtspfleger.org/en/wp-content/uploads/sites/7/2015/09/Gruenbuch-englisch.pdf)).

Επιπλέον σε πολλές χώρες, ευρωπαϊκές και μη, όπως στη Γαλλία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στη Γερμανία, στη Σουηδία, στις ΗΠΑ, στην Ινδία, στις Φιλιππίνες, στο Πακιστάν κ.α. επικρατεί ο θεσμός των λεγόμενων «βοηθών δικαιοσύνης» (judicial assistants), δηλαδή δικαστικών βοηθών με υψηλή νομική παιδεία, οι οποίοι υπό την ευθύνη και καθοδήγηση των ανώτατων δικαστών που επικουρούν, μελετούν τα νομικά ζητήματα, ερευνούν τη νομολογία και προτείνουν λύσεις, χωρίς όμως να συμμετέχουν στις διασκέψεις ούτε στην έκδοση των αποφάσεων. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης επίσης απασχολεί τέτοιους δικαστικούς βοηθούς με εξαετή θητεία. (Φορτσάκης, Θ., 2012). Προτείνεται λοιπόν η εισαγωγή ενός νέου κλάδου δικαστικών υπαλλήλων, ο «κλάδος ΠΕ τεκμηρίωσης και επικουρίας δικαστικού έργου»,

κατόχων τουλάχιστον πτυχίου νομικής σχολής, που θα επιλέγονται μέσω διαγωνιστικής διαδικασίας και δεν θα απασχολούνται με τα τρέχοντα γραμματειακά καθήκοντα, αλλά θα επικουρούν κατά κυριολεξία το έργο τόσο των διευθυνόντων τα δικαστήρια και τις δικαστικές υπηρεσίες, όσο και των ιδίων των εισηγητών-δικαστών (Συμεωνίδης Ι., 2019). Βέβαια εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι η υιοθέτηση αυτού του θεσμού δεν μπορεί να βελτιώσει την αναποτελεσματικότητα του συστήματος απονομής της δικαιοσύνης, άρα μάλλον πρέπει να θεωρηθεί ένα μέτρο που δεν μπορεί να έχει άμεση προτεραιότητα (Τέλλης, 2017). Επίσης έχουν εκφραστεί αρκετές ανησυχίες για το κατά πόσο οι «judicialassistants» διαδραματίζουν ή όχι σημαντικό ρόλο στη λήψη των δικαστικών αποφάσεων και αν διασφαλίζεται η αμεροληψία και η ανεξαρτησία τους. Αυτό εγείρει θεμελιώδη ερωτήματα σχετικά με τη νομιμότητα της κατανομής των καθηκόντων τους και ήταν θέμα ανησυχίας των δικηγόρων και ακαδημαϊκών στις ΗΠΑ εδώ και δεκαετίες (Holvast N., 2016).

Όσον αφορά τώρα την επιμόρφωση των δικαστικών υπαλλήλων παρά το χρόνιο αίτημα για το σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης των δικαστικών υπαλλήλων, οι τελευταίοι δεν τυγχάνουν ουσιαστικής και συστηματικής επιμόρφωσης. Σύμφωνα με το άρθρο 36 παρ. 1 του Κώδικα Δικαστικών Υπαλλήλων *«Οι δικαστικοί υπάλληλοι, ανεξάρτητα από την κατηγορία, τον κλάδο ή την ειδικότητά τους, έχουν δικαίωμα επιμόρφωσης κατά το διάστημα της σταδιοδρομίας τους, πέρα από τα προγράμματα, τα οποία παρακολουθούν κατά τη δοκιμαστική υπηρεσία σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 65 παρ. 2»*. Στην πραγματικότητα, δυστυχώς, τίποτα δεν εφαρμόζεται ουσιαστικά. Κατ' αρχήν, δεν πραγματοποιούνται προγράμματα εισαγωγικής επιμόρφωσης, προϋπόθεση για τη μονιμοποίηση των δικαστικών υπαλλήλων, σύμφωνα με τα άρθρα 36 και 65 του Κώδικα Δικαστικών Υπαλλήλων. Η πλειοψηφία των νέο-διορισμένων δικαστικών υπαλλήλων δεν λαμβάνει την παραμικρή ενημέρωση που θα εξασφαλίσει την ομαλή τους προσαρμογή και την ασφαλή και αποτελεσματική παροχή των υπηρεσιών τους, πέρα από την αποσπασματική ενημέρωση που θα λάβουν από τους παλαιότερους συναδέλφους. Ως εκ τούτου, καθίσταται προφανής ο κίνδυνος να υποπέσουν σε παραπτώματα που σχετίζονται με την άσκηση των καθηκόντων τους και να λάβουν

πειθαρχικές ποινές (άρθρο 92 ΚΔΥ- Ν. 2812/2000). Ουσιαστικά οι δικαστικοί υπάλληλοι δεν επιμορφώνονται καθόλου, παρότι εμπίπτουν στις κατηγορίες που μπορούν να λάβουν μέρος στα επιμορφωτικά σεμινάρια του ΙΝ.ΕΠ και του Ε.Κ.Δ.Δ.Α. Ελάχιστοι δικαστικοί υπάλληλοι συμμετέχουν σε κάποια τέτοια επιμορφωτικά σεμινάρια, τα οποία είναι πολύ λίγα σε αριθμό και δεν αφορούν αντικείμενα πρακτικής χρησιμότητας για την εργασία τους και προφανώς οι υπάλληλοι που εργάζονται στην επαρχία δεν μπορούν να τα παρακολουθήσουν λόγω απόστασης από τα κέντρα επιμόρφωσης. Προφανώς η όποια επιμόρφωση και κατάρτιση αποκτήσουν οφείλεται στη δική τους θέληση για μάθηση, θυσιάζοντας προσωπικό χρόνο και ίδια κεφάλαια. Παρόλα αυτά τα εμπόδια όσον αφορά την οργανωμένη από το κράτος επιμόρφωση πρέπει να αναφερθούν και οι διευκολύνσεις που προβλέπει ο ΚΔΥ για όσους παρακολουθούν ένα επιμορφωτικό-εκπαιδευτικό πρόγραμμα σπουδών. Οι διευκολύνσεις αυτές αφορούν άδειες με αποδοχές εκπαιδευτικές ενός ή δύο ετών, μετά από σύμφωνη γνώμη του Υπηρεσιακού Συμβουλίου, σε πανεπιστημιακά ιδρύματα (άρθρο 42 του Κώδικα Δικαστικών Υπαλλήλων, Ν.2812/2000,ΦΕΚ 67 Α΄/2000), για συμμετοχή σε εξετάσεις (20 ημέρες/χρόνο) και (10) εργάσιμες ημέρες ανά διετία για διαγωνισμό ή εξετάσεις επιλογής για υποτροφία ή για μεταπτυχιακές σπουδές και για θέματα σχετιζόμενα με το αντικείμενο της υπηρεσίας ή για συμμετοχή σε συνέδρια ή σεμινάρια που κρίνονται επωφελή για την υπηρεσία.(Άρθρο 44 παρ. 1 και 2 του Κώδικα Δικαστικών Υπαλλήλων,Ν.2812/2000,ΦΕΚ 67 Α΄/2000).Προτείνεται λοιπόν η δημιουργία κατάλληλης υποδομής διαρκούς επιμόρφωσης και η παρακολούθηση εξειδικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, προσαρμοσμένων στο είδος του δικαστηρίου,(π.χ. Πρωτοδικείο, Ειρηνοδικείο, Διοικητικό Δικαστήριο κ.τ.λ.), στη φύση και στο αντικείμενο της εργασίας (π.χ. διαδικασίες κατάθεσης δικογράφων, διαδικασία αποποίησης κληρονομιάς, τήρηση πρακτικών, δημοσίευση διαθήκης, έκδοση ποινικού μητρώου, έκδοση παραβόλου κ.τ.λ.) και στα -εν ισχύ- νομοθετήματα και τις προβλεπόμενες δικονομικές, διαδικαστικές και τεχνολογικές εξελίξεις που επηρεάζουν το έργο τους. Επίσης να δημιουργηθούν επιμορφωτικά σεμινάρια πληροφορικής εξειδικευμένα στις ανάγκες των δικαστικών υπαλλήλων. Επιπλέον με την βοήθεια της τηλε-εκπαίδευσης δίνεται η δυνατότητα στους υπαλλήλους των περιφερειακών υπηρεσιών να έχουν

πρόσβαση στην επιμόρφωση και ίσες ευκαιρίες, όπως οι υπάλληλοι των μεγάλων αστικών κέντρων. Εξίσου σημαντική είναι κι η δημιουργία προγραμμάτων ψυχολογίας για την αποτελεσματική και άμεση αντιμετώπιση προβλημάτων και κρίσεων που είθισται να προκύπτουν κατά την τέλεση των υπαλληλικών καθηκόντων.

Τέλος παρά την καθιέρωση συστημάτων αξιολόγησης της απόδοσης των λοιπών δημοσίων υπαλλήλων το δικαστικό σύστημα δεν πέτυχε να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα με αποτέλεσμα η αξιολόγηση των δικαστικών υπαλλήλων, παρά το γεγονός της ψήφισης του Ν.4369/2016 (ΦΕΚ 33/27-02-2016) με τον οποίο εκσυγχρονίστηκε το πλαίσιο εφαρμογής των διαδικασιών αξιολόγησης των δημοσίων υπαλλήλων, να εξακολουθεί στην πράξη να γίνεται με τον παλιό αναχρονιστικό τρόπο. Μέχρι σήμερα, δεν έχει προβεί στην ένταξη των δικαστικών υπαλλήλων στο Εθνικό Μητρώο Επιτελικών Στελεχών της Δημόσιας Διοίκησης και στην ηλεκτρονική αξιολόγηση, με αποτέλεσμα να καθυστερούν σημαντικά οι προσπάθειες εφαρμογής ενός αξιοκρατικού συστήματος προαγωγής και αξιοποίησης των προσόντων τους και να απουσιάζουν τα κίνητρα για την ανέλιξή τους, ούτως ώστε να ωθούνται στη βελτίωση και ανάπτυξη των ικανοτήτων τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1 Συμπεράσματα και σύνοψη προτάσεων

Από όσα εκτέθηκαν παραπάνω προκύπτει σαφώς ότι το ελληνικό δικαστικό σύστημα χαρακτηρίζεται από διαχρονικές αδυναμίες, οι οποίες επηρεάζουν σημαντικά όλους τους τομείς της οικονομίας της χώρας. Ειδικότερα, ακόμα και σήμερα παρά τις μεταρρυθμίσεις που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια, χαρακτηρίζεται από μη αποτελεσματική και άκαμπτη δικαστική διαδικασία, αφού υπάρχουν πλήθος εκκρεμών υποθέσεων και έλλειψη εναρμόνισής του με τις ανάγκες που προκύπτουν, που αποτυπώνεται στην υποστελέχωση των δικαστικών υπαλλήλων, στο έλλειμμα διαδικτυακών υπηρεσιών και στατιστικών στοιχείων, στην απουσία μηχανογράφησης, καθώς και στη διατήρηση γραφειοκρατικών και χειρόγραφων διαδικασιών [Πελαγίδης Θ., 2015]. Όμως οι αποσπασματικές αλλαγές δεν αρκούν πλέον. Χρειάζεται ένας συνολικός ανασχεδιασμός του δικαστικού συστήματος (Φορτσάκης, 2012). Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιήθηκαν ορισμένες μεταρρυθμίσεις οι οποίες εστιάστηκαν, κυρίως, στην μείωση των συσσωρευμένων εκκρεμών υποθέσεων, στην προώθηση της προδικαστικής συνδιαλλαγής και διαμεσολάβησης, στην ανάπτυξη των ηλεκτρονικών και ψηφιακών διαδικασιών (e-justice), στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και στην απλούστευση των διαδικασιών (Οικονομίδης Γ. και Τριαντόπουλος Χ., 2017).

Οι αλλαγές αυτές, παρά το γεγονός ότι δεν ήταν τόσο εκτεταμένες, συνέβαλαν στη βελτίωση της αποδοτικότητας και της λειτουργίας του δικαστικού συστήματος, παρουσιάζοντας κάποιες θετικές ενδείξεις (Οικονομίδης Γ. και Τριαντόπουλος Χ., 2017). Για να σταματήσει όμως η λειτουργία του δικαστικού συστήματος να αποτελεί τροχοπέδη στην υγιή και βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας, στο μέλλον πρέπει να πραγματοποιηθούν και περαιτέρω μεταρρυθμίσεις, οι οποίες αν και εκτέθηκαν και παραπάνω αναλυτικά συνοψίζονται στις κάτωθι προτάσεις:

- Μείωση του αριθμού των δικαστηρίων με τη συγχώνευση μικρών περιφερειακών δικαστηρίων, ειδικότερα των διοικητικών πρωτοδικείων και εφετείων.
- Δημιουργία δικαστικών καταστημάτων σε μικρότερες πόλεις και απομακρυσμένα μέρη που θα επιτρέπουν μια σειρά από διαδικασίες (ακροάσεις δικηγόρων, διαδίκων) μέσω τηλεσυνεδρίασης.
- Παρεμβάσεις για το κτιριακό πρόβλημα, το θέμα των υποδομών, και του δικαστικού μάνατζμεντ(διοίκηση, διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού, εισαγωγή του θεσμού του « Διοικητικού Διευθυντή» με ευρείες διαχειριστικές αρμοδιότητες, αξιολόγηση αποδοτικότητας των δικαστηρίων, μέσω της θέσπισης συστήματος στοχοθεσίας και διαρκούς παρακολούθησης της απόδοσης των δικαστηρίων).
- Εφαρμογή της “ψηφιακής δικογραφίας”, ώστε ο φάκελος κάθε υπόθεσης να μπορεί να αποθηκεύεται και να εντοπίζεται ευκολότερα από τα ενδιαφερόμενα μέρη.
- Επιβολή επιπλέον τέλους στους διαδίκους που επιθυμούν να καταθέσουν έντυπα δικόγραφα, ως κίνητρο για την ηλεκτρονική υποβολή των πάντων.
- Ολοκλήρωση και εφαρμογή της ηλεκτρονικής δικαιοσύνης (e-justice) και ιδιαίτερα του έργου του “Ολοκληρωμένου Συστήματος Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων” (ΟΣΔΔΥ), το οποίο βρίσκεται ήδη σε φάση υλοποίησης, καθώς επίσης και διασύνδεση με πληροφοριακά συστήματα άλλων εμπλεκόμενων (π.χ. ΓΕΜΗ, Taxis, Ergani, δικηγορικοί σύλλογοι).
- Εκσυγχρονισμό των προγραμμάτων σπουδών στην Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών (ΕΣΔΙ), με την υιοθέτηση καλών πρακτικών που ακολουθούνται από άλλες χώρες.
- Συνέχιση των νομοθετικών πρωτοβουλιών για την εισαγωγή του θεσμού της διαμεσολάβησης και σε νέες κατηγορίες διαφορών, όπως η ενδοοικογενειακή βία.
- Υλοποίηση ολοκληρωμένου προγράμματος κωδικοποίησης και απλοποίησης της νομοθεσίας.
- Αναμόρφωση των κλάδων του νέου Κώδικα Δικαστικών Υπαλλήλων με την εισαγωγή νέων που προϋποθέτουν ειδικά τυπικά προσόντα ώστε να καλυφθούν οι σύγχρονες ανάγκες των δικαστηρίων όλων των δικαιοδοτικών κλάδων και των εισαγγελιών.

- Συνεχής επιμόρφωση των δικαστικών υπαλλήλων και ειδικότερα σε θέματα που άπτονται των καθηκόντων τους και αφορούν στην κατανόηση της νομικής ορολογίας και του τρόπου λειτουργίας της δικαιοσύνης, καθώς επίσης και στα θέματα αξιοποίησης των τεχνολογικών πληροφοριών και επικοινωνίας και στη χρήση των πληροφοριακών συστημάτων.

Σύμφωνα με τον Πελαγίδη (2015) οι βασικότεροι τομείς στους οποίους πρέπει να στραφούν οι προσπάθειες βελτίωσης της κατάστασης είναι η κάλυψη των κενών-διοικητικών και μη-οργανικών θέσεων των δικαστικών υπαλλήλων και η πλήρης αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών με δημιουργία σύγχρονων δομών και επαρκούς μηχανοργάνωσης. Τα λοιπά μέτρα που προτείνονται θα έχουν αποτέλεσμα μόνο εφόσον αποτελούν μέρος του συνολικού σχεδιασμού που χτίζεται γύρω από τα δύο προαναφερόμενα μέτρα, όπως εξάλλου επιβεβαιώνουν και τα συμπεράσματα των σχετικών διεθνών μελετών.

Από την υλοποίηση των παρεμβάσεων αυτών μπορεί να προκύψει ένα σημαντικό χρονικό και οικονομικό όφελος. Σύμφωνα με την μελέτη του ΣΕΒ (2017) μπορούν να εξοικονομηθούν έως και 800.000 ανθρωποημέρες, το έργο δηλαδή που ο μέσος εργαζόμενος παράγει σε μία ημέρα. Επίσης το οικονομικό όφελος μπορεί να φτάσει τα 235 εκατ. ευρώ για το Ελληνικό Δημόσιο. Το σημαντικότερο όμως όλων είναι ότι οι παρεμβάσεις αυτές μπορούν να οδηγήσουν σε αύξηση του ρυθμού επίλυσης των υποθέσεων, έως και το 100%, με αποτέλεσμα τη μείωση και εκκαθάριση του μεγάλου βάρους των εκκρεμών υποθέσεων αλλά και εν γένει της δικαστικής ύλης, που είναι από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα το δικαστικό σύστημα. Επιπλέον μπορούν να προκύψουν και σημαντικά έμμεσα οικονομικά και θεσμικά οφέλη, όπως:

- Μείωση του γραφειοκρατικού κόστους και εξοικονόμηση πολύτιμων οικονομικών και ανθρώπινων πόρων,
- Μείωση του λειτουργικού κόστους του δικαστικού συστήματος και μείωση του κόστους υποδομών αλλά και μείωση κόστους για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και διευκόλυνση της επιχειρηματικής δραστηριότητας,
- Μείωση του διαχειριστικού φόρτου για την επίλυση δυσλειτουργιών και τη διαχείριση του συστήματος,

- Εισροή εσόδων στα δημόσια ταμεία, κυρίως από επίλυση φορολογικών υποθέσεων,
- Αύξηση της διαφάνειας στην λειτουργία του δικαστικού συστήματος,
- Αναβάθμιση της ποιότητας των εξωστρεφών υπηρεσιών της Δικαιοσύνης προς τους πολίτες με άμεσο αντίκτυπο την εμπέδωση εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους, πολίτη, επιχειρήσεων και αύξηση της παραγωγικότητας,
- Βελτίωση της οργάνωσης και λειτουργίας του δικαστικού συστήματος με συνέπεια την βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών προς τους πολίτες,
- Βελτίωση της συνεργασίας του δικαστικού συστήματος με άλλους φορείς της Δημόσιας Διοίκησης αλλά και με φορείς άλλων κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι μόνο, με αποτέλεσμα τη διευκόλυνση διακρατικών συνεργασιών και εν τέλει
- Αύξηση της ποιότητας, αποδοτικότητας και ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης, παράμετροι που είναι ουσιώδεις για ένα αποτελεσματικό σύστημα απονομής δικαιοσύνης και έχουν σημαίνουσα βαρύτητα για την προάσπιση του κράτους δικαίου, όπως έχει επισημανθεί και στον πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης 2019 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52019DC0198>).

Ο σεβασμός του κράτους δικαίου, συμπεριλαμβανομένης της ανεξαρτησίας των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης, έχει σημαντικό αντίκτυπο στις επενδυτικές αποφάσεις και στην προσέλκυση επιχειρήσεων. Στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2018) για την ετήσια Επισκόπηση της Ανάπτυξης 2019, στην οποία προσδιορίζονται οι οικονομικές και κοινωνικές προτεραιότητες για την ΕΕ και τα κράτη μέλη της για το επόμενο έτος, υπογραμμίζεται η καθοριστική σημασία του κράτους δικαίου και των αποτελεσματικών συστημάτων απονομής δικαιοσύνης για την προσέλκυση επιχειρήσεων και τη διευκόλυνση της οικονομικής ανάπτυξης (Ανακοίνωση της Επιτροπής — Ετήσια Επισκόπηση της Ανάπτυξης 2019, 21.11.2018, COM(2018) 770 final, σ. 16., στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0770&from=EN>). Ακριβώς το ίδιο υπογράμμισαν τόσο ο Jean-Claude Juncker, πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στην ομιλία του για την κατάσταση της Ένωσης 2018, η οποία

εκφωνήθηκε ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις 12 Σεπτεμβρίου 2018 λέγοντας ότι: «Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μια κοινότητα δικαίου. Ο σεβασμός στο κράτος δικαίου και ο σεβασμός στις δικαστικές αποφάσεις δεν αποτελούν επιλογή αλλά υποχρέωση.» , όσο και η Věra Jourová, μέλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία στην ομιλία που εκφώνησε στη Βιέννη στις 30 Νοεμβρίου 2018 στη διάσκεψη για την αποτελεσματικότητα των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης είπε μεταξύ άλλων και ότι: «Εργαζόμαστε για την αύξηση της εμπιστοσύνης στη δικαιοσύνη. Η παροχή επαρκών οικονομικών πόρων στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης δεν αποτελεί κόστος, αποτελεί επένδυση. [...] Οι χώρες στις οποίες η δικαιοσύνη λειτουργεί καλά πλεονεκτούν στην προσέλκυση επενδυτών.»(Ανακοίνωση της Επιτροπής –Πίνακας Αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης 2019, στο <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2019:0198:FIN:EL:PDF>).

Από όλα τα προλεχθέντα διαφαίνεται ότι εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις και πρέπει να καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες προκειμένου να επιτευχθούν διαρκή θετικά αποτελέσματα για τους πολίτες. Το κράτος δικαίου όμως και το μέλλον της Ευρώπης αξίζουν τις προσπάθειες αυτές.

5.2 Περιορισμοί και μελλοντική έρευνα

Πριν ολοκληρωθεί η διπλωματική αυτή εργασία δέον είναι να καταγραφούν τυχόν περιορισμοί αλλά και στοιχεία για αναγκαία ή διαφαινόμενη μελλοντική έρευνα.

Βασικός περιορισμός της έρευνας αυτής υπήρξε η μη επαρκής βιβλιογραφία όσον αφορά το πώς και το πόσο επηρεάζουν οι δικαστικοί υπάλληλοι την αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης. Η μη ύπαρξη προηγούμενης έρευνας γι' αυτό τον κλάδο στερεί τη δυνατότητα συγκρίσεων με το παρελθόν ή προβλέψεων για το μέλλον. Επιπλέον το μικρό χρονικό διάστημα λειτουργίας του Ολοκληρωμένου Συστήματος Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων καθώς επίσης και της εφαρμογής των νέων Κωδίκων Πολιτικής και Ποινικής Δικονομίας αποτελεί σημαντικό περιορισμό, ώστε να μπορέσουν να καταγραφούν οι αντιδράσεις από την αλλαγή που θα επιφέρουν στον τρόπο εργασίας των δικαστικών υπαλλήλων, των δικαστικών

λειτουργιών και των δικηγόρων αλλά και συνολικά στους χρόνους απονομής της δικαιοσύνης.

Η παρούσα έρευνα μπορεί να αποτελέσει το εφαλτήριο για περαιτέρω έρευνες που θα συμπληρώσουν και θα ολοκληρώσουν τα συμπεράσματα της. Επιπλέον μπορεί να αποτελέσει το κίνητρο για πιο διευρυμένες έρευνες που θα ρίξουν φως στις ιδιαιτερότητες και στα χαρακτηριστικά του ρόλου των δικαστικών υπαλλήλων-γραμματέων, ανάλογα με τη δικαστική υπηρεσία απασχόλησης τους ή των αντίστοιχων υπαλλήλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Καταρχήν ανοιχτό παραμένει το θέμα της επανεξέτασης της στάσης των δικαστικών υπαλλήλων και του χρόνου απονομής της δικαιοσύνης μετά την πάροδο μεγαλύτερου χρονικού διαστήματος εφαρμογής του Ολοκληρωμένου Συστήματος Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων και κατόπιν της εφαρμογής του και στα πλαίσια της ποινικής διαδικασίας. Ένα άλλο πεδίο έρευνας θα μπορούσε να είναι η στάση των δικηγόρων και των δικαστικών λειτουργιών απέναντι στις νέες δυνατότητες ηλεκτρονικής κατάθεσης δικογράφων και ηλεκτρονικής παρακολούθησης της πορείας των υποθέσεων δεδομένου ότι αλλάζουν ριζικά οι συνθήκες εργασίας τους, αυξάνεται η δυνατότητα ελέγχου της αποδοτικότητας τους και ενδεχομένως η ταχύτητα απονομής της δικαιοσύνης. Επιπλέον αξιοποιώντας τον στατιστικό πλούτο που διαθέτουν εξειδικευμένοι οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης, θα μπορούσε να γίνει έρευνα υπό μορφή οριζόντιων μελετών περίπτωσης σχετικά με την εφαρμογή και λειτουργία συγκεκριμένων θεσμικών παρεμβάσεων και δικαστικών μεταρρυθμίσεων συγκριτικά σε διάφορα ευρωπαϊκά κράτη. Παραδείγματα τέτοιων μεταρρυθμίσεων προσφέρουν ο εξωδικαστικός συμβιβασμός, ο θεσμός της διαμεσολάβησης ή τα συστήματα προώθησης της ηλεκτρονικής δικαιοσύνης. Η έρευνα θα μπορούσε να εστιάσει στις επιδόσεις και στην ενδεχόμενη σύγκλιση των δικαιοδοτικών συστημάτων των κρατών μελών καθώς και στα κίνητρα και στα εργαλεία που παρέχει η ΕΕ για συγκεκριμένες αλλαγές στα συστήματα απονομής δικαιοσύνης. Εξαιρετικά ενδιαφέρουσα θα ήταν μια μελλοντική έρευνα σχετικά με τον βαθμό υλοποίησης και αποδοχής του θεσμού των «judicialassistants» στην ελληνική δικαστική πραγματικότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Αλικάκος Π., (2015), *Κατευθυντήριες οδηγίες για τη δημιουργία δικαστικών χαρτών με σκοπό την υποστήριξη της πρόσβασης σε ένα ποιοτικό δικαστικό σύστημα, στο Οργάνωση και αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης. Η ευρωπαϊκή εμπειρία* (Εισαγωγή-Επιμέλεια Μιχ. Πικραμένου), Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 37
- Ανδρουλάκης, Β. (2015). *Οργάνωση & Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης, Η Ευρωπαϊκή εμπειρία*, Νομική Βιβλιοθήκη
- Ασπρίδης, Γ. (2013). *Εισαγωγή στην Πολιτική και Διοικητική Οργάνωση του Ελληνικού κράτους*, Αθήνα, Εκδόσεις Προπομπός.
- Βελισσαρίου, Ε. (2019). *Η αξιολόγηση στο Δημόσιο Ιστορική αναδρομή και το σήμερα* (Σημειώσεις Εισηγήσεων), Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Λάρισα
- Biscardi Arn., *Diritto Greco Antico*, Μετάφραση από τον Παν. Δημάκη εκ της γ' ιταλικής εκδόσεως υπό τον τίτλο "Αρχαίο Ελληνικό Δίκαιο", Β' έκδοση, Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 1996.
- Γεωργιάδης, Α. (1997). *Εισαγωγή και θεμελιώδεις έννοιες αστικού δικονομικού δικαίου*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Γιαννίδης, Ι. (2016). *Δικαιοσύνη ως θεσμός και ως οργάνωση*, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα,
- Gupta, K. (1999). *Apractical guide to needs assessment*. San Francisco: JosseyBass/Pfeiffer
- Δαγτόγλου, Π. (2012). *Το Σύνταγμα*, , Αθήνα-Θεσσαλονίκη, εκδ. 8^η Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Δελλής, Γ. (1993). *Στοιχεία Κώδικα καταστάσεως Δικαστικών Υπαλλήλων και οργανισμού των Δικαστηρίων*, Αθήνα, του ιδίου,
- Δελλής, Γ.(2013). *Η Διοικητική Δικαιοσύνη σε αναζήτηση ταχύτητας, Ανατρέποντας το μύθο της ωραίας κοιμωμένης*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη
- Ζιανίκας, Χ. (1996). *Διοικητική επιστήμη και πρακτική στο δημόσιο*. Αθήνα: Εκδόσεις, Σιδέρη
- Καρατζά Λ., *4 Κώδικες συν 28*, 34^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα Μάρτιος 2012
- Κεραμεύς Κ., *Αστικό Δικονομικό Δίκαιο*, Έκδοση Β', Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 1983

- Κόκκος, Α.(1999), *Εκπαίδευση ενηλίκων. Το πεδίο, Οι Αρχές μάθησης, Οι συντελεστές* (τόμος Α'). Πάτρα: Ε.Α.Π..
- Μακρυδημήτρης, Α. (1999). *Ο μεγάλος ασθενής: Η μεταρρύθμιση και ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης*. Αθήνα. Εκδόσεις Παπαζήσης.
- Μουσούρης, Ι. (1940). *Η ιστορία της ελληνικής δικαιοσύνης, Ιστορική ανασκόπησης της εξελίξεως της ελληνικής δικαιοσύνης από των πρώτων του υπέρ της εθνικής ανεξαρτησίας αγώνος ετών μέχρι σήμερα*, τύποις Αγγ. Αθ. Κλεισιούνη, Αθήναι 1940
- Μπέης Κ.Ε – Καλαβρός Κ.Φ. – Σταματόπουλος Σ.Γ. (1999). *Δικονομία των ιδιωτικών διαφορών*, Εκδόσεις EUNOMIA Verlag, Αθήνα
- Μπισσάνη, Ε. (2006). *Διοίκηση ανθρωπίνων πόρων*. Αθήνα: Διόνικος.
- Παγκάκης, Γ. (2002). *Δημόσια διοίκηση και κοινωνία*. Αθήνα: Σάκκουλας.
- Pantazopoulos, N.(1949). *Μονογραφίες, Aspect général de l'évolution historique du droit grec*, Athènes
- Παπαγιάννη, Ε., Αρναούτογλου, Η., Δημοπούλου, Α., Καράμπελας, Δ., Λιαρμακόπουλος, Α., Χατζάκης, Ι., Χέλμης, Α., (2015). *Ιστορία δικαίου*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5271>, ανακτήθηκε στις 26-11-2019
- Παπαλεξανδρή, Ν. και Μπουραντάς, Δ., (2003). *Διοίκηση Ανθρωπίνων Πόρων*, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα
- Πελαγίδης, Θ. (2015). *Χρόνος απονομής, αποδοτικότητα και άλλες ανεπάρκειες στην ελληνική δικαιοσύνη*. [Κεφάλαιο Συγγράμματος] στο Πελαγίδης, Θ. (2015). *Ανάλυση της ελληνικής οικονομίας*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/1189>, ανακτήθηκε την 28-06-2019
- Πικραμένος, Μ. (2019). *Δικαστική χωροταξία: Επιλογή του Νομοθέτη με μείζονα σημασία για το δικαστικό Σύστημα*, (σελ. 107) στο « *Η Δικαιοσύνη στην Ελλάδα. Προτάσεις για ένα σύγχρονο Δικαστικό Σύστημα*», σελ. 17, εκδ. Διανέοσις, Φεβρουάριος 2019 στο https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2019/02/justice_study.pdf, ανακτήθηκε την 21-12-2019
- Σακελλαροπούλου, Κ., Πικραμένος, Μ. κ.α. (2019). *Η Δικαιοσύνη στην Ελλάδα-προτάσεις για ένα σύγχρονο δικαστικό σύστημα*, εκδ. Διανέοσις στο

https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2019/02/justice_study.pdf,

ανακτήθηκε την 3-1-2020.

Συμεωνίδης, Ι.(2019).*Η Στελέχωση των Δικαστηρίων με Διοικητικό Προσωπικό. Οι Βασικότερες Παθογένειες και η Ανάγκη Υπέρβασής τους για την Εύρυθμη Λειτουργία του* στο « Η Δικαιοσύνη στην Ελλάδα. Προτάσεις για ένα σύγχρονο δικαστικό σύστημα», σελ. , εκδ. Διανέοσις, Φεβρουάριος 2019 στο https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2019/02/justice_study.pdf

Τρωιανός Σπ., Βελισσαροπούλου – Καρακώστα Ι., (1993). *Ιστορία Δικαίου*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή

Τσακνή, Γ. (2019) *Η διοίκηση της Δικαιοσύνης* στο sakkoulas-Online.gr

Τσάτσος, Δ.(1993). *Συνταγματικό Δίκαιο*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή

Χαλάς, Γ. (2001). *Ανάλυση της εργασίας. Ένας οδηγός στήριξης του σχεδιασμού εκπαιδευτικών προγραμμάτων για κατάρτιση βασισμένη στις ικανότητες απόδοσης*. Αθήνα: Ι.Ν.Ε .

Χατζής Α. (2018). *Θεσμοί*. Σειρά: Μικρές Εισαγωγές. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Αιτιολογική έκθεση στο Ν. 4640/2019 στο https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/12/N.4640_2019-Explanatory.pdf, ανακτήθηκε την 17-12-2019.

Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Για τη δίκαιη δίκη και την εύλογη διάρκεια αυτής», στο https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/08/41bNomos_%CE%B1%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%AD%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%BD.-4055_2012.pdf , ανακτήθηκε την 17-12-2019.

Αιτιολογική έκθεση σχεδίου κώδικα οργανισμού δικαστηρίων και κατάστασης δικαστικών λειτουργών, Ανακοινώσεις στις 18-2-2019 στον δικτυακό τόπο της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων στο <https://ende.gr/%CF%84%CE%BF-%CE%BD%CE%AD%CE%BF-%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CF%85->

[%CE%BA%CF%8E%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1-%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D-%CE%B4%CE%B9/](#), ανακτήθηκε την 7-1-2020.

Ανακατανομή οργανικών θέσεων δικαστικών υπαλλήλων στο <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4509-2017/arthro-35-nomos-4509-2017-anakatanomi-organikon-theseon>, ανακτήθηκε την 28-12-2019).

Ανακοίνωση της Επιτροπής — Ετήσια Επισκόπηση της Ανάπτυξης 2019, 21.11.2018, COM(2018) 770 final, σ. 16., στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0770&from=EN>, ανακτήθηκε την 27-12-2019.

Ανακοίνωση της επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Βρυξέλλες, 26.4.2019 COM(2019) 198 final, *Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης 2019* ανακτήθηκε στις 27-12-2019 από τον δικτυακό τόπο στο [https://eur-](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2019:0198:FIN:EL:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2019:0198:FIN:EL:PDF](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2019:0198:FIN:EL:PDF).

Ανεξάρτητα, αμερόληπτα δικαστήρια ζητούν ανώτατοι δικαστικοί σε συνέδριο, άρθρο στο <https://www.thepresident.gr/2019/11/30/anexartita-amerolipta-dikastiria-zitoyn-anotatoi-dikastikoi-se-synedrio/>, ανακτήθηκε την 22-12-2019.

Αργυρός, Α. (2019) *Η απονομή της δικαιοσύνης - Προτάσεις για ένα σύγχρονο δικαστικό σύστημα*, Αντώνης Αργυρός δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω Αναρτήθηκε στις: 31 May, 2019 στο [http://dikastis.blogspot.com/2019/05/blog-](http://dikastis.blogspot.com/2019/05/blog-post_76.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+blogspot%2FNwcoX+%28%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%A3%29)

[post_76.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+blogspot%2FNwcoX+%28%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%A3%29](http://dikastis.blogspot.com/2019/05/blog-post_76.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+blogspot%2FNwcoX+%28%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%A3%29), ανακτήθηκε στις 25-11-2019

Βουρλούμης, Π. (2015). Εισήγηση στην εκδήλωση *Ποιότητα και Ταχύτητα στη Δικαιοσύνη και Κράτος Δικαίου*, 26-05-2015, Ανακτήθηκε από την ιστοσελίδα της Κίνησης Πολιτών για μια Ανοικτή Κοινωνία την 16-12-2019

[http://www.kinisipoliton.gr/wp-](http://www.kinisipoliton.gr/wp-content/uploads/2015/05/%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%AE%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7-)
[content/uploads/2015/05/%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%AE%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7-](http://www.kinisipoliton.gr/wp-content/uploads/2015/05/%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%AE%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7-)

[%CE%BA.%CE%A0.%CE%92%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BB%CE%BF%CF%8D%CE%BC%CE%B7.pdf](#)

Γεωργακόπουλος Θ., 2019, άρθρο : *Η Δικαιοσύνη στην Ελλάδα- Μια έρευνα* στο <https://www.dianeosis.org/2019/02/dikaiosyni-stin-ellada/>, ανακτήθηκε την 21-12-2019.

«Γιατί η Θέμις, η θεά της δικαιοσύνης είναι τυφλή...» στο <https://www.mixanitouxronou.gr/giati-i-themis-i-thea-tis-dikeosinis-ine-tifli-ke-krata-zigaria-ke-spathi-epinoise-tous-chrismous-ke-itan-to-dexi-cheri-tou-dia-se-afti-chreonete-o-troikos-polemos-pou-ton-ipokinise-gia-na-mi/> ανακτήθηκε την 8-9-2019.

Greece country profile: [2018](#), στο <https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/greece-country-note-regulatory-policy-2018.pdf>, ανακτήθηκε την 13-12-2019.

Green Paper for a European Rechtspfleger , 2008 στο <https://www.rechtspfleger.org/en/wp-content/uploads/sites/7/2015/09/Gruenbuch-englisch.pdf>, ανακτήθηκε την 28-06-2019.

Διαμαντούρος Ν., 2013 στο <https://www.eliamep.gr/event/%CF%83%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CE%B5%CE%BA%CE%B4%CE%AE%CE%BB%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%87%CF%89%CF%81%CE%AF%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CE%B9%CE%BA/>.

Δικαστική Μεσολάβηση - άρθρο 214B ΚΠολΔ, Ιωάννα Μάμαλη , Πρόεδρος Πρωτοδικών , Δικαστική Διαμεσολαβήτρια στο [file:///C:/Users/User/Downloads/dikastiki_mesolavisi_-_arthro_214v_kpold%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/dikastiki_mesolavisi_-_arthro_214v_kpold%20(1).pdf), ανακτήθηκε την 18-12-2019.

Δράκων, ο πρώτος νομοθέτης της Αθήνας το 624 π.χ, άρθρο του Παπαγεωργόπουλου Α., 2010, στο <http://papageorgopoulos.blogspot.com/2010/11/624.html>, ανακτήθηκε την 3-1-2020.

Δωρής, Φ. (2015). Εισήγηση στην εκδήλωση *Ποιότητα και Ταχύτητα στη Δικαιοσύνη και Κράτος Δικαίου*, 26-05-2015, Ανακτήθηκε από την ιστοσελίδα της Κίνησης Πολιτών για μια Ανοικτή Κοινωνία την 16-12-2019

<http://www.kinisipoliton.gr/wp-content/uploads/2015/05/%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%AE%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%A6.%CE%94%CF%89%CF%81%CE%AE1.pdf>

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2012 στο http://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/dikaih_dikh/EEDA_parat_polunomos_xedio_tel.pdf, ανακτήθηκε την 16-12-2019

ΕΣΠΑ 2014-2020, ΕΠ Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα ανακτήθηκε από τον δικτυακό τόπο

<https://www.espa.gr/el/pages/staticOPMetarythmisiDimosiouTomea.aspx> στις 9-12-2019.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης-CEPEJ διαθέσιμο στο <https://www.coe.int/en/web/cepej/special-file-publication-2018-edition-of-the-cepej-report-european-judicial-systems-efficiency-and-quality-of-justice->, ανακτήθηκε την 26-11-2019.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Council of Europe F-67075 Strasbourg cedex www.echr.coe.int στο https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf, ανακτήθηκε την 16-12-2019.

European justice Scoreboard 2019 στο https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_en, ανακτήθηκε την 16-12-2019

Θεματικό ενημερωτικό δελτίο ευρωπαϊκού εξαμήνου-αποτελεσματικά συστήματα απονομής δικαιοσύνης στο https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester-thematic-factsheet-effective-justice-systems_el.pdf, ανακτήθηκε την 13-12-2019.

«Θέμις κατασκευαστική Α.Ε.» <http://www.themis.com.gr/frontend/index.php>, ανακτήθηκε την 12-12-2019.

Κοσμίδης, Χ. (2015). Εισήγηση στην εκδήλωση *Ποιότητα και Ταχύτητα στη Δικαιοσύνη και Κράτος Δικαίου*, 26-05-2015, με τίτλο *Παρουσίαση προτάσεων*

για οργανωτικές αλλαγές[κλάδος ποινικής δικαιοσύνης], Ανακτήθηκε από την ιστοσελίδα της Κίνησης Πολιτών για μια Ανοικτή Κοινωνία την 16-12-2019

<http://www.kinisipoliton.gr/wp-content/uploads/2015/05/%CE%9A%CE%AF%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CF%8E%CE%BD-%CE%A0%CE%BF%CE%B9%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%A4%CE%B1%CF%87%CF%8D%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-k.%CE%9A%CE%BF%CE%B1%CE%BC%CE%AF%CF%83%CE%B7.pdf>

Kuhn - Delforge, J. L. (2011). *Διοικητική μεταρρύθμιση: η οδός για την ανάταξη του κράτους*. Ανακοίνωση του Πρέσβη της Γαλλίας στην Ελλάδα στο Συνέδριο με τίτλο «Ηθική και Δεοντολογία στη Σύγχρονη Δημόσια Διοίκηση» που οργανώθηκε από το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης (ΕΚΔΔΑ) και την Εθνική Σχολή Διοίκησης (ΕΝΑ) της Γαλλίας, στην Αθήνα, στις 9 Δεκεμβρίου 2011, τα πρακτικά του οποίου ανακτήθηκαν από τον δικτυακό τόπο https://www.ekdd.gr/ekdda/files/news/Praktika_Ekdda_Ena_GR.pdf στις 25-11-2019

Κωδικοποίηση προσοντολογίου στο <http://tdp.admin.ntua.gr/kodikopoiidiprosont.pdf>, ανακτήθηκε την 13-11-2019

Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών (Ν. 1756/1988 στο https://lawdb.intrasoftnet.com/nomos/2_nomothesia_artl_current.php), ανακτήθηκε στις 27-11-2019.

Μανιτάκης, Α. (2013). Ομιλία του Υπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης στην ημερίδα του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης. Αθήνα, Απρίλιος, στο <https://m.naftemporiki.gr/story/633735>, ανακτήθηκε την 9-12-2019

Μανιτάκης, Α. (2015). *Δημόσια Διοίκηση και Διοικητική Μεταρρύθμιση, εγκλωβισμένες στον ιστό της πολυνομίας και της τυπολατρίας: προτάσεις για την απαγκίστρωσή τους*, μελέτη του Αντώνη Μανιτάκη, η οποία παρουσιάστηκε σε μια πρώτη μορφή σε ημερίδα της Εθνικής Σχολής Δικαστών, στις 3 Απριλίου 2015, σελ. 3 , ανακτήθηκε την 26-11-2019 από τον

δικτυακό τόπο <http://www.manitakis.gr/wp-content/uploads/2016/04/Doikhtiki-Refom-Sxoli-Dikaston.pdf>

Μελέτη της εταιρίας συμβούλων McKinsey & Company (2011), με τίτλο «Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά – Προσδιορίζοντας το Νέο Μοντέλο Ανάπτυξης της Ελλάδας»,.(σελ. 17) (http://www.sev.org.gr/Uploads/pdf/Greece_10_Years_Ahead_Executive_summary_Greek_version_small.pdf ανακτήθηκε την 9-12-2019).

Νικολόπουλος Δ., Επιμορφωτικό σεμινάριο της 23 Μαΐου 2016- *Αρχές Διοίκησης της οργάνωσης και λειτουργίας των δικαστηρίων*, Εισήγηση: Δημήτριος Νικολόπουλος, Πρόεδρος Πρωτοδικών ΔΔ, διαθέσιμο στο <http://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2016/EISIGHSEIS/nikolopoulos.pdf>, ανακτήθηκε την 2-1-2020.

Νόμοι του ΥΔ από το 1990 ως σήμερα στο https://www.ministryofjustice.gr/?page_id=3576 , ανακτήθηκε την 17-12-2019
OECD (2012), Greece: Review of the Central Administration (Greek Version): OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing στο https://read.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-public-governance-reviews_9789264179158-el#page21 ανακτήθηκε την 25-11-2019.

Οδηγός καλής συμπεριφοράς δημοσίων υπαλλήλων στο http://www.ydmed.gov.gr/wp-content/uploads/20120405_oods54_odigos_orthis_dioikitikis_siberiforas.pdf ανακτήθηκε την 25-11-2019.

Οικονομίδης Γ. και Τριαντόπουλος Χ., (2017). *Υπάρχει περιθώριο για κοινωνική συνεννόηση; Σε κρίσιμους τομείς οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας*.(σελ. 28-32) Ανακτήθηκε την 3-1-2020 από τον δικτυακό τόπο https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2018/10/oke_final.pdf.

«Πίνακας Αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της Δικαιοσύνης 2017» και ο αντίστοιχος του 2019 (στο https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_19_2232, ανακτήθηκε την 14-12-2019.

Πρακτικά και απόφαση διοικητικής ολομέλειας αριθμός 34/2018 στο <https://www.dsc.gr/portal/index.php/>, ανακτήθηκε την 17/12/2019.

Πρεβεδούρου, Ε.(2014).Υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης ενώπιον των δικαστηρίων της Ένωσης (ΔΕΕ της 26ης Νοεμβρίου 2013, C-40/12 P, Gascogne Sack Deutschland GmbH) Posted on 21/04/2014

στο <https://www.prevedourou.gr/%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%B6%CE%B7%CE%BC%CE%AF%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%85%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B2%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%81%CE%BA/>,

ανακτήθηκε την 13-12-2019

ΣΕΒ-Επιχειρήσεις και Ψηφιακή Οικονομία, (2015), ανακτήθηκε στις 23-12-2019

από

https://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/48674/8_Digital_economy_full_april_2015.pdf.

ΣΕΒ-Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων, Διοικητική Σύνοψη, Επιτάχυνση της Απονομής Δικαιοσύνης και της επίλυσης διαφορών, προϋπόθεση για τις επενδύσεις και την ανάπτυξη, Θεματική Μελέτη, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2014, στο

https://www.sev.org.gr/Uploads/pdf/synopsiEkthesisAponomiDikaiosinis_25914.pdf, ανακτήθηκε την 27-12-2019.

Special report Απονομή Δικαιοσύνης, ΣΕΒ – Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών, Τεύχος 8, 14-06-2017, *Η βελτίωση της ταχύτητας της απονομής δικαιοσύνης κρίσιμος παράγοντας προσέλκυσης επενδύσεων* στο https://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/50374/SPECIAL%20REPORT_14_6_2017.pdf, ανακτήθηκε την 16-12-2019.

Σκουρής, Β.(2010).Εισήγηση στη δημόσια συζήτηση της 18ης Φεβρουαρίου 2010 που διοργάνωσε η Κίνηση Πολιτών στο Μέγαρο Μουσικής στο πλαίσιο των εκδηλώσεων του Megaron Plus, με τίτλο: *Η Δικαιοσύνη και ο πολίτης. Αστική, Ποινική και Διοικητική Δικαιοσύνη. Τρεις κλάδοι-ένα ζητούμενο*, ανακτήθηκε από τον δικτυακό τόπο την 23-12-2019

http://www.kinisiopoliton.gr/wp-content/uploads/2014/02/154003_DIKAIOSYNH_POLITIS.pdf.

Στατιστικά στοιχεία ανά βαθμό δικαιοδοσίας στο https://www.ministryofjustice.gr/?page_id=1599, ανακτήθηκε την 16-12-2019.

Στασινόπουλος, Ε. (2015). *Εισήγηση στην εκδήλωση Ποιότητα και Ταχύτητα στη Δικαιοσύνη και Κράτος Δικαίου*, 26-5-2015, ανακτήθηκε από την ιστοσελίδα της Κίνησης Πολιτών για μια Ανοιχτή Κοινωνία,

<http://www.kinisipoliton.gr/wp-content/uploads/2015/05/%CE%95%CE%B9%CF%83%CE%AE%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%BA.%CE%95.%CE%A3%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%BD%CF%8C%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%85.pdf>

την 16-12-2019

Σταυρόπουλος, Ι. (2015). *Εισήγηση στην εκδήλωση Ποιότητα και Ταχύτητα στη Δικαιοσύνη και Κράτος Δικαίου*, 26-05-2015, Ανακτήθηκε από την ιστοσελίδα της Κίνησης Πολιτών για μια Ανοιχτή Κοινωνία την 16-12-2019

<http://www.kinisipoliton.gr/wp-content/uploads/2015/05/%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%AE%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%BA.%CE%99.Stavropoulos.pdf>

Σύνοψη του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Διοικητική Μεταρρύθμιση 2014-2020» ανακτήθηκε από τον δικτυακό τόπο https://www.espa.gr/elibrary/Metarrythmisi_Dimosiou_2014GR05M2OP001_1_2_el.pdf στις 25-11-2019.

Τακτικά Δικαστήρια-Ελλάδα στο https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-el-maximizeMS-el.do?member=1, ανακτήθηκε στις 28-10-2019.

Τέλλης Ν., Πέμπτη, 06 Ιουλ 2017, *Η βελτίωση της απονομής δικαιοσύνης ως μοχλός ανάπτυξης*. #Ellada Meta, άρθρο, διαθέσιμο στο <https://ekyklos.gr/sb/513-i-veltiosi-tis-aponomis-dikaiosynis-os-moxlos-anaptyksis-elladameta.html>, ανακτήθηκε την 3-1-2020.

Τσιάρας Κ., 22-07-2019 *Απαράβατος όρος η ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης*, άρθρο στο <https://www.kathimerini.gr/1035064/article/epikairothta/politikh/k-tsiaras-aparavatos-oros-h-ane3arthsia-ths-dikaiosynhs-22-07-2019>), ανακτήθηκε την 19-12-2019.

Τσιάρας: *Η «ψηφιακή Δικαιοσύνη» θα είναι πραγματικότητα το 2021*-άρθρο στις 24-10-2019 στο <https://www.lawandorder.gr/Article/61081/tsiaras-i-isonpsifiaki-dikaiosunis-in-tha-einai-pragmatikotita-to-2021>, ανακτήθηκε την 23-12-2019.

Υπόμνημα προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης στις 1-11-2019 στο http://sdylarisa.blogspot.com/2019/11/blog-post_1.html ,

ανακτήθηκε την 17-12-2019.

Υπουργείο Δικαιοσύνης στο

<http://www.ministryofjustice.gr/site/kodikos/%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF/%CE%9A%CE%A9%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%A3%CE%9F%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%9D%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%9F%CE%A5%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%A1%CE%99%CE%A9%CE%9D/tabid/339/language/en-US/Default.aspx>, ανακτήθηκε την 28-6-2019.

Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *Σχέδιο Δράσης για την Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη και τη Διοικητική Αναβάθμιση*, 9η Έκδοση, (Απρίλιος 2014) Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο :

<http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=E%20NzZ1R6Y5fs%3D&tabid=253>, ανακτήθηκε την 28-06-2019.

Φορτσάκης, Θ. (2012) *Η επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης*, Εισήγηση που αναπτύχθηκε στη δημόσια συζήτηση που οργάνωσε για τη Δικαιοσύνη η Κίνηση Πολιτών την 16η Μαΐου 2012, στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, ανακτήθηκε από τον δικτυακό τόπο

<https://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/563-574%20Fortsakis%202014.pdf> την 3-1-2020.

Φραγκάκης, Ν. (2015), σχόλια στη μελέτη «Συμβολή για την αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης» της Εταιρίας Δικαστικών Μελετών, ανακτήθηκε από τον δικτυακό τόπο <http://www.fralaw.gr/wp-content/uploads/2013/07/%CE%A3%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%BF%CE%BB%CE%AE-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CF%83%CF%8D%CE%BD%CE%B7%CF%82->

[%CE%A3%CF%87%CF%8C%CE%BB%CE%B9%CE%B1-%CE%9D%CE%A6.pdf](#) την 7-1-2020.

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (18-12-2000/C 364/1) στο https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf, ανακτήθηκε την 10-12-2019.

Holvast, N. (2016). *The Power of the Judicial Assistant/Law Clerk: Looking Behind the Scenes at Courts in the United States, England And Wales, And The Netherlands*. Vol. 7 No. 2, March 2016 στο <https://www.iacajournal.org/articles/abstract/10.18352/ijca.200/> ανακτήθηκε την 28-6-2019.

7 προτάσεις για την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης στην Ελλάδα , άρθρο στο <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/7-protaseis-gia-tin-anexartisia-tis-dikaiosynis-stin-ellada>, ανακτήθηκε την 23-12-2019.